

DELAVSKA ENOTNOST

PROLETARCI VSEH DEJEL - ZDRUŽITE SE!

D A N E S :

»POGOVORI 60«:

Jože Plevnik: IZREDNE PREDNOSTI NAGRAJEVANJA SE ZE UVELJAVLJAJO
Rado Miklič: NAGRAJEVANJE V JAVNIH SLUŽBAH
Franc Mrevlje: OBVEŠČANJE V KOLEKTIVU
PREDPISI S PODROČJA HI- GIENSKEGA IN TEHNIČNEGA VARSTVA PRI DELU

Sobota, 22. oktobra 1960
Štev. 42, leto XVIII.

Perspektivni plan tudi politična obveznost

Na plenumu SZ je bila izrečena misel, da ni osnovno razmišljanje o tem, ali je perspektivni načrt za razvoj gospodarstva, in s tem seveda tudi vsega družbenega življenja — zakon ali prognoza. Kakorkoli bi imenovali tak načrt, zadovoljivega uspeha ne bo, če ne bo jasno odpiral perspektiv vsem državljanom, boljše občanom, kajti tu, v občini bi morale biti korenine perspektivnega planiranja. Zdi se nam, da je to zelo pomembna ugotovitev, saj terja tako planiranje, ki bo raslo od spodaj navzgor in ne narobe. Z drugo besedo: postavljanje razmerij ne toliko količin (koliko ton in metrov več bomo naredili), kot kakovostno (kakšna bo družbena reprodukcija v občini, razširjena reprodukcija, kakšen bo materialni položaj samoupravnih organov, standard itd.), naj vključi občane, še posebej delavski razred in intenzivno sestavljanje in pozneje tudi v zavzeto uresničevanje načrtnih nalog. Proizvajalec bo moral v načrtu videti poleg splošnega napredka tudi možnost za svoj osebni napredek, osebno izboljšanje življenjskih pogojev. Tak načrt je veliko bolj uresničljiv kot tisti, ki ne upošteva teh principov.

Ce je tako, da načrt ne pomeni le več predvidenih ton in metrov,

pač pa mimo tega ugotavlja tudi perspektive splošnega družbenega napredka, je prav, da je njegovo sestavljanje kot uresničevanje tudi politična obveznost. Zato je treba zagotoviti, da bodo tudi organizacije Socialistične

sredstev samo na osnovi svojih zahtev, pač pa predvsem na osnovi proizvodnosti svojega gospodarstva. Res je, da mora večje pravice in dolžnosti, ki jih sprejemajo občine vsak čas, spremljati tudi večja materialna osno-

7. MARCA 1961 - V. KONGRES SZDL SLOVENIJE

Na četrtkovem plenumu GO SZDL so razpravljali o perspektivnem planiranju ter nalogah Socialistične zveze. Referat o tem je imel član predsedstva tovariš Viktor Avbelj. V razpravi pa so sodelovali še tovariši: Sergej Kraigher, dr. Marjan Brečelj, Štefan Pavčič, dr. Joža Vilfan in tovarišica Vida Tomšič. Sklenjeno je bilo, naj bo referat osnovno merilo organizacijam SZDL za delo pri sestavljanju in uresničevanju novega perspektivnega načrta za razvoj gospodarstva, kakor tudi za njihovo predkongresno aktivnost.

Za tem je plenum sprejel pravilnik o volitvah delegatov za V. kongres SZDL. Organizacije bodo volile enega delegata na vsakih 1250 članov. V sprejetem odloku o sklicanju V. kongresa pa je poleg datuma 7. marec 1961 določen tudi dnevni red. Mimo poročil bo podan tudi referat o perspektivah našega gospodarskega in družbenega razvoja ter nalogah SZDL Slovenije.

zveze, sindikati, da, celo društva razpravljali o tem pomembnem aktu, ki nakazuje delo za daljše obdobje. Občine ne morejo pričakovati, da bodo dobile več

va — vendar je še bolj res, da ji je treba priznati udeležbo na osnovi njenega uspeha pri delu. Torej tudi za občine velja v nekem smislu načelo: ne po potrebah, pač pa po delu (proizvodnosti) se bodo stekala sredstva.

Zato bi morale zagotoviti politične organizacije sedaj pred razpravo o perspektivnih načrtih in pozneje pri uresničevanju tega svoj nenehen vpliv, ki bo zagotovil, da bodo občine analizirale predvsem svoje proizvodne sile, svoje možnosti in odkrivale svoje rezerve.

To bo ost proti tendencam »pričakovanja«. Marsikje namreč pričakujejo, da je vsa rešitev v pričakovanju take delitve dohodka in takih predpisov, ki bodo sami po sebi prepuščali občinam in podjetjem večja sredstva. To bi bilo nevarno, če bi tako delali v podjetjih na primer že do sedaj, še zdaleč ne bi dosegli uspehov kakršne beležimo prav glede proizvodnosti in proizvodnje v letošnjem letu.

Razumljivo pa je, da tudi v bodoče, pri uresničevanju perspektivnega načrta 1961—1965 računamo na takšno izpopolnjevanje gospodarskega in družbenega (Nadaljevanje na 4. strani)

V OKVIRU

Državljan v komuni ima možnosti, da uveljavi svoje predloge, da, celo zahteve, če o njih razpravlja ljudski odbor in ugotovi, da so utemeljene. Zakonodajna to formalno zagotavlja. Napak bi bilo, če bi trdili, da se državljan — občan kot soustvarjalec še ni uveljavil. Drugače je le takrat, če začnemo spraševati, koliko možnosti smo mu dali za to in koliko posluha imamo

terjajo jasen in odkrit odgovor, včasih celo priznanje napake, so težave tu.

Tako na primer je neki načelnik oddelka v občini sprejel interpelacijo odbornika z vsem razumevanjem. Odgovorjal je, razlagal, priznal napako v delu in nakazal pametno rešitev stvari. Zadovoljen je bil odbornik, ki je zastavil vprašanje, zadovoljen je bil cel ljudski odbor, pozneje pa

INTERPELACIJA DRŽAVLJANA

za njegove predloge in zahteve. Ali mu sploh odgovorimo, kadar sprašuje in zahteva pojasnilo? Radi ali neradi, pri- najdemo, da smo z odgovorom malce v zadregi.

Zato smo zadovoljni, ko slišimo, da se je začela tu in tam skromno, toda pogumno, uveljavljati oblika dela, ki neizogibno pripada samoupravnemu sistemu v komuni in njenemu skupščinskemu življenju.

Interpelacija! Doslej kaj takega nismo bili vajeni. Toda prav nenehni gospodarski razvoj, ki ga neizogibno spremlja tudi rastoča družbena zavest in odgovornost vsakega posameznika, je pripeljala do prvih oblik bolj sproščene oblike dela, ki terja tudi resnejše priprave na sejo, da ne govorimo o vseh drugih prednostih. Če bi rekli, da je to pozno, bi bilo krivično, ker prav gotovo ne bi upoštevali objektivnih odnosov v komuni, odvisnih od razvoja materialnih in družbenih sil. Prve interpelacije so prav gotovo posledica sproščene napredka. Ne kaže, da bi se pričakali ali da bi morali take oblike dela uvajati že prej. Veliko bolj važno je, ali bomo to obliko uveljavljanja državljana pred ljudskim odborom omogočili z resnim proučevanjem vseh ljudskemu odboru zastavljenih vprašanj.

Ker nismo navajeni odgovarjati na vprašanja, včasih tudi na kočljiva vprašanja, ki

bodo zadovoljni tudi državljan, ki so interpelacijo sprožili.

Drug načelnik pa je kočljivo vprašanje, zastavljeno na javni seji ljudskega odbora razumel drugače. Meni, da bi bilo o stvari bolje razpravljati v pisarni, ne pa javno. Kaj naj rečemo temu?

Treba bo odpraviti miselnost, da lahko odgovor, ki prizna napako, demoralizira uslužbenca občinskega urada, ki so z nepravilno rešitvijo določene zadeve sprožili interpelacijo. Razumljivo, da zastavljeno vprašanje ne terja potresanja s pepelom, še več, vsaka interpelacija ne pomeni kritike, kjer bi bilo treba razsojati, kdo ima prav in kdo ne. Toda stališče, da imajo pred interpelacijo prednost interne razprave, mnenja, da interpelacija demobilizira in demoralizira aparat občinskega ljudskega odbora in sploh razprave o primernosti te oblike dela za ljudski odbor občine, lahko državljana spet odrinejo od samoupravljanja in resničnega soodločanja o vseh problemih komun.

Ce so že ob prvih primerih interpelacij v ljudskih odborih občini začeli razpravljati o primernosti tega, za občinsko skupščinsko življenje, je najbolj prav, da se o tem pomenimo takoj.

Gre za to:

Državljan bo zastavljaj vse več vprašanj in vse češče!!!

MITJA ŠVAB

Ljudje in tehnika

Foto: M. Sparovec

MISLI O SPREMEMBAH V SISTEMU DELITVE DOHODKA

DELITEV DOHODKA naj spodbuja boljše gospodarjenje

Velikost narodnega dohodka pove, kakšna je dosežena stopnja razvoja gospodarstva v vsaki državi in dosežena življenjska raven prebivalstva, obenem pa tudi opozarja, kakšne so materialne možnosti za nadaljnji razvoj. Zato je razumljivo, da družbo zelo zanima vprašanje, na kakšen način zagotoviti nenehno in to kar največjo rast narodnega dohodka in katera sredstva je treba za to uporabiti.

Znano je, da pri nas proizvodnja in z njo nacionalni dohodek relativno zelo hitro raste. Pri tem pa je zanimivo, da je bilo v preteklih obdobjih za enak letni porast porabljenih več investicij v osnovna sredstva kot v zadnjih letih, ko bomo v štirih letih izpolnili petletni plan. Brez dvoma pomenijo investicije v osnovna sredstva izredno važen činitelj za nadaljnjo rast proizvodnje in nacionalnega dohodka, vendar prejšnja ugotovitve potrjuje, da je človek tisti, ki z istimi sredstvi ustvari več ali manj. Odvisno je pač od tega, ali smo uspeli sprostiti in usmeriti njegove umske in fizične sposobnosti za boljše delo in racionalno gospodarjenje.

Človek si prizadeva tembolj, čimbolj so življenjski in delovni pogoji urejeni, čimbolj neposred-

nosti od količine in kakovosti vloženega dela in kakovosti gospodarjenja z vloženimi sredstvi. Prav tako je njegov interes večji, v kolikor lahko neposredneje odloča o delitvi sadov svojega dela.

Prav v zadnjih letih so bili uresničeni znatni premiki v teh smereh, zato rezultati niso izostali. Večje investicije v družbeni standard nasploh na eni strani, nagrajevanje po delu in iz tega izvirajoči večji osebni dohodki ter večja sredstva za družbeni standard in razširjeno reprodukcijo v gospodarskih organizacijah na drugi strani, so karakteristike teh premikov. Zato je dosežena večja produktivnost in racionalnost v poslovanju. Mi pa z doseženimi rezultati še daleč nismo izkoristili vseh možnosti, ki bi jih objektivno lahko, če bi odpravili določene ovire za boljše spodbudo za delo.

Ce hočemo v naslednjem obdobju še bolj mobilizirati subjektivne sile za maksimalno izkoriščanje vseh možnosti, je tre-

ba razen določenih dopolnitev v gospodarskem sistemu (n. pr. kreditni in devizni sistem) in nekaterih sprememb v gospodarski politiki (n. pr. cene, prometni davek), odpraviti tudi pomanjkljivosti v sistemu delitve dohodka med podjetjem in družbo.

Sistem delitve dohodka med podjetjem in družbo mora čim bolj dosledno zagotoviti uresničitve dveh načel:

- skupnost naj dobiva zase potrebna sredstva po objektiviziranih merilih, kolektiv pa v skladu s stopnjo dosežene produktivnosti in ekonomičnosti poslovanja;
- zaslužek naj izgubi značilnost plače, ki je izvirala iz delovnega razmerja med državo in delavcem in dobi lastnosti osebnega dohodka kot rezultat dela posameznika in gospodarjenja vsega kolektiva.

Dosledna uresničitve teh dveh načel lahko v največji meri spodbudi največjo možno zainteresiranost (Nadaljevanje na 3. strani)

7 dni
v sindikatih

PRED SPREJETJEM NOVEGA ZAKONA O ZDRAVSTVU

Začetek samoupravljanja v zdravstvenih ustanovah

● Občinski sindikalni svet v Gorici je ugotovil, da so bili v prvih 9 mesecih letos doseženi zelo dobri rezultati v gospodarstvu. Po družbenem planu občine naj bi realizacija porasla za 13,5 % v primerjavi z lanskim letom, v devetih mesecih pa je porasla za 25 %. Sicer nepopolni izračuni govorijo, da je produktivnost v industriji porasla za 20 %.

● O doseženih gospodarskih rezultatih na področju občine, je razpravljala tudi Občinski sindikalni svet Trbiča. Najboljše rezultate pri izpolnitvi družbenega plana je dosegla Tovarna kos in srpov in sicer s 77 %. V industriji je v tem času za 1,2 % manj zaposlenih, kot je predvideno v družbenem planu. Povprečni mesečni osebni dohodki so višji za 14,7 % in znašajo v industriji 20.200 dinarjev. Zvišanje osebnih dohodkov v primerjavi z lanskim letom se giblje od 6,5 % (v Predilnici) do 40,1 % (v tovarni Peko). V kmetijskih zadrugah so nižji od lanskega leta, v komunalnem podjetju so na enaki ravni. Kljub procentualnemu porastu je v nekaterih gospodarskih organizacijah realni zaslužek nižji kot lani v primerjavi z rastjo proizvodnosti življenjskih stroškov.

● Na polletni konferenci sindikalne podružnice v podjetju »Sava« Kranj so analizirali prve dosežene rezultate v proizvodnji. Razen tega so razpravljali o gibanju produktivnosti, o stanovanjski izgradnji in družbeni prehrani. Sklenili so, da bodo v obratu II zgradili moderno delavsko restavracijo, kjer bo razen toplih obrokov moč dobiti tudi celodnevno prehrano za zaposlene in njihove družine.

● Kolektiv KZ Srednja vas v Bohinju je na svojem sestanku zahteval, da je treba vpeljati nagrajevanje po učinku — sedaj namreč prejemajo osebne dohodke obračunane po času.

● O nagrajevanju po kompleksnem učinku je razpravljala tudi RO sindikata rudarjev, metalurgov in kemičnih delavcev. Od 69 kolektivov je uvedlo sistem nagrajevanja po kompleksnem učinku že 47 podjetij, ki skupaj zaposljujejo 39.704 delavcev, to je 88,9 % vseh zaposlenih v tej panogi. Ta sistem nagrajevanja imajo vpeljan v vseh železarnah in industriji barvne metalurgije; po kompleksnem učinku se ne nagrajujejo zaposlene samo v dveh premogovnikih in enem rudniku kovin in 12 podjetjih kemične industrije.

● Občinski sindikalni sveti in posamezni kolektivi v goriskem okraju se temeljito pripravljajo na teden varnosti. V Idriji je bila pred kratkim skupna seja komisije za varnost pri delu OBSS ter predstavnikov vseh gospodarskih organizacij. V Kanalu bodo organi TNZ v tednu varnosti pregledali vsa vozila ter predvajali filme o varnosti. Razen tega bodo v Kanalu in v Tovarni cementa v Anhovem organizirane razne razstave in predavanja. Prav tako se na teden varnosti pripravljajo tudi v tolminski občini.

● Posebno si pri tej pripravi prizadeva SGG Tolmin. V tem podjetju bodo pregledali vse naprave za higiensko tehnično zaščito ter zaščitna sredstva pri vseh obratih.

● Na posvetovanju OSS Kranj so ugotovili, da je bilo lani 5100 nesreč pri delu, zaradi katerih je bilo izgubljenih 86.870 delovnih dni, narodni dohodek je zaradi teh nesreč manjši za milijardo in 58 milijonov dinarjev.

● V Kranju je bilo pretekli teden posvetovanje predstavnikov sindikalnih podružnic zdravstvenih delavcev s področja okraja. Grajali so podružnice, ki se v večini primerov niso uveljavile kot družbeno politični činitelj in niso bile sposobne uresničevati vloge, ki jo imajo, temveč tarnajo zaradi neurejenih notranjih odnosov, slabega načina nagrajevanja itd. Sklenili so, naj sindikalne organizacije v bodoče okrepe svoj vpliv v upravnih odborih zdravstvenih zavodov in ustanov in naj se odločijo, če boro za uveljavljanje boljšega sistema nagrajevanja.

V začetku prihodnjega tedna bo Zvezna ljudska skupščina razpravljala o novem splošnem zakonu o organizaciji zdravstvene službe. Osnutek tega zakona je že meseca junija sprejel Zvezni izvršni svet in pričakovati je, da bo zakon na tem zasedanju skupščine tudi sprejet.

Zdravstveni delavci v zdravstvenih ustanovah že dalj časa razpravljajo o načelih novega zakona. Razumljivo je, da vzbujajo največ zanimanja nove določbe o upravljanju zdravstvenih ustanov, o njihovem finansiranju, delitvi dohodka in nagrajevanju. To so bile hkrati tudi glavne teme, o katerih so razpravljali prejšnjo soboto člani plenuma Republiškega odbora sindikata zdravstvenih delavcev Slovenije.

Plenuma se je udeležil tudi predsednik Federacije sindikata javnih služb Slovenije tovariš Branko Babič. Tovariša Babiča smo po plenumu zaprosili, naj razloži značilnosti novega zakona. Naši prošnji je ustregel in povedal tole:

»Novi zakon prinaša velike, lahko rečemo, bistvene spremembe v sedanji sistem zdravstvenih ustanov. To je korak k poglobljenju demokracije v teh ustanovah, saj prinaša nove pravice zdravstvenim delavcem, uveljavlja pa tudi nove pravice drugih državljanov (na primer svobodna izbira zdravnika).

Prva značilnost novega zakona je, da se bodo odslej vse zdravstvene ustanove, ne le kurativne, tako kot doslej, financirale iz lastnih dohodkov. Zračunale bodo namreč vse svoje usluge, z dohodkom pa bodo razpolagale samostojno. Zdaj naj bi za zdravstvene ustanove veljala takšna načela finansiranja, ki bi bila na moč podobna finančnemu poslovanju gospodarskih organizacij. Sicer pa bodo zdravstvene ustanove lahko dobivale dotacije za finansiranje določenih dejavnosti zdravstvene zaštite, če te izdatke ne bodo mogle kriti z rednimi dohodki. Seveda bo to odvisno od politike in možnosti komunne.

Kakšno bo nadomestilo za medicinsko pomoč in druge usluge, bo določil Svet zdravstvene ustanove občine po predlogu upravnega odbora. Pri tem je pomembno, da se bodo za nadomestilo za usluge zavarovancem zdravstvene ustanove sporazumele s pristojno ustanovo za zdravstveno zavarovanje.

Pomembno novost v zakonu predstavlja kategorija »dohodka zdravstvene organizacije«, ki bo nastal iz vseh njenih prejemkov, od katerih je treba odšteti materialne stroške in amortizacijo. Iz dohodka bo zdravstvena ustanova izplačala osebne dohodke zaposlenih in ustanavljala sklade.

Zanimiva so vsekakor načela o nagrajevanju zdravstvenih delavcev. Osebni dohodki bodo odvisni od strokovne usposobljenosti in izkušenj posameznika, njegovega delovnega mesta, kakovosti in obsežnosti njegovih nalog. Dohodki za opravila, ki jih je moč meriti po učinku, bodo odvisni od vsega tega, bodisi, da gre za posameznika ali pa za kakšno organizacijsko enoto.

Prav to, kako bodo uveljavljali nova načela nagrajevanja, pa je odvisno od zaposlenih v zdravstvenih ustanovah, ki se bodo morali poglobiti v ta vprašanja in jih tudi urediti. Dejansko imamo še vedno uslužbenški sistem, ki pozna razrede, od katerih so zdaj odvisni dohodki zdravstvenih delavcev, medtem ko novi zakon uveljavlja načela, da kolektiv sam razpolaga z dohodki. Uslužbenški sistem, tak kot je sedaj, bo vsekakor spremenjen. V zdravstvenih ustanovah pa se ne bodo mogli že zdaj ozirati nanj.

Kaj v praksi pomeni takšen način finansiranja in delitve do-

hodka v zdravstvenih ustanovah? Pomeni, da bo kolektiv poskrbel, da bodo vsi člani polno zaposleni, pri čemer bodo v njihovi ustanovi (saj bo končno dohodek slehernega odvisen tudi od uspeha ustanove) in za kar bo končno vsak posameznik tudi zainteresiran. Tako lahko pričakujemo, da bodo odpravljene mnoge nevednosti, ki danes zavirajo delo zdravstvenih ustanov, povzročajo pa hkrati nezadovoljstvo bolnikov.

Rekel sem že, da novi zakon spreminja upravljanje zdravstvenih ustanov. Pomeni začetek obdobja samoupravljanja zaposlenih v teh ustanovah. Pri tem sta predvidena dva organa: upravni odbor, ki ga bo volil kolektiv iz svojih vrst (v manjših ustanovah bodo vsi člani kolektiva predstavljali upravni odbor), ki bo vodil vse delo ustanove, razporejal sredstva in jih razdeljeval in svet ustanove. Ta svet (polovico članov bo volil kolektiv, drugo polovico pa določal občinski ljudski odbor, s čimer bodo zagotovljeni interesi družbe), pa bo sprejemal na primer finančni plan in vodil celotno »politično« ustanovo. Nobeden organ izven ustanove ne bo mogel posegati v te pravice zdravstvenih ustanov.

Novi zakon torej ureja bistvene vprašanja zdravstvenih ustanov. Njihova samostojnost pomeni okvir za uveljavljanje socialističnih odnosov med sodelavci, hkrati pa tudi možnost za drug, naprednejši sistem nagrajevanja. Najvažnejše pa je, da odslej zdravstvene ustanove ne bodo nekaj neodvisnega od komunne in od njenega razvoja, temveč, da se bodo tudi gospodarski uspehi komunne zrcalili v razvoju ustanov, pa tudi v dohodkih zdravstvenih delavcev.

Znano je, da bo skupščina vzporedno s tem razpravljala tudi o novem sistemu zdravstvenega zavarovanja. Najpomembnejše pri tem je, da se bodo tudi sredstva za zdravstveno zavarovanje prebivalcev oblikovala in ostajala v komunah. Torej bo tudi to povezano z interesi občine in občanov,

s čimer bo prenehalo sedanje, tako rekoč neodvisno od vsega, upravljanje in trošenje sredstev socialnega zavarovanja, je zaključil tovariš Babič.

Uveljavljanje novega zakona o organizaciji zdravstvene službe (verjetno bo to ime spremenjeno, ker ne zrcali vsebine zakona) v praksi, pa daje novo vsebino dela sindikalnim organizacijam zdravstvenih delavcev, sploh vsebino, ki je doslej marsikje niso našli. Gre predvsem za to, da bodo člani sindikata morali razpravljati o samoupravljanju, sproti odpravljanju slabosti in pa uveljaviti nagrajevanje po učinku. Poiskati bodo morali takšna merila, da bo dohodek slehernega res odvisen od njegovega prizadevanja in uspeha pri delu.

Na sobotnem plenumu je Republiški odbor sindikata zdravstvenih delavcev prav glede tega sprejel vrsto sklepov, ki bodo, če jih bodo organizacije uresničevale, nedvomno prispevali k temu, da bo novi zakon uveljavljen tako, kot ga je skupščina sprejela.

DANILO DOMAJNKO

Stališča Centralnega sveta

Predsedstvo Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije je na svoji seji v ponedeljek, 17. oktobra, razpravljalo o finansiranju javnih služb v komunah, točneje, dalo je svoje pripombe k Predlogu splošnega zakona o organizaciji zdravstvene službe in načrtu Zakona o finansiranju šol in drugih ustanov za izobraževanje in vzgojo, ki ju bo kmalu sprejela Zvezna ljudska skupščina.

Predsedstvo je v načelu sprejelo predlog novega zakona, pri tem pa je ugotovilo, da so zakonodajalci upoštevali mnenje sindikalnih organizacij. Člani predsedstva sodijo, da je bilo nujno potrebno, da se zdravstvene službe osamosvojijo in da se v zdravstvenih ustanovah vpelje samoupravljanje, prav tako pa da se bolj podrobno določi vloga komunne na tem področju.

Vendar je predsedstvo dalo nekatere pripombe k predlogu o zakonu o zdravstvenih službah. V primeru nesoglasja med zdravstveno ustanovo in ustanovo za zdravstveno zavarovanje, naj bi namreč namesto predvidene arbitraže odločal ljudski odbor, saj gre za tako važno vprašanje kot je določanje cen oziroma nadomestila za zdravstvene usluge zavarovancem. Izrazili so tudi bojazen, da bi lahko —

če ne bi na to skrbno pazili — zdravstvene ustanove ustvarjale neupravičeno visoke dohodke, kar bi slabo vplivalo na sklade zdravstvenega zavarovanja in življenjsko ravnen delovnih ljudi.

Predsedstvo prav tako sodi, da ni v skladu z načeli družbenega upravljanja pri nas, da bi sejam upravni odbori predsedovali upravnim ustanovam (kot določa zakonski predlog), temveč bi jim moral predsedovati predsednik tega organa. Prav tako bi moral zakon jasneje urejati odnose med svetom ustanove kot organom družbenega upravljanja in upravnim odborom kot organom kolektiva, kar pa sedanjí predlog ne ureja.

Predlog tega zakona so sindikati dobili precej pozno, zaradi česar ga niso mogli dovolj podrobno proučiti. V prihodnje bi morali poskrbeti, da se ne bi to ponovilo.

Na koncu se je predsedstvo sprejelo predlog Centralnega odbora sindikata delavcev prometa in zvez, da bi okoli 1000 upokojencem, ki so že 1950. leta z novimi predpisi izgubili pravico do upoštevane beneficirane delovne dobe, zaradi česar so bili precej oškodovani, vrnilo to pravico. Predsedstvo bo vztrajalo, da bodo pristojni organi uresnili čili ta predlog.

NEKAJ MNENJ O PLAČANIH SINDIKALNIH ODBORNIKIH V PODJETJU

»Poklicni« predsednik ali ne?

Pred časom smo poročali, da so sindikalne podružnice nekaterih podjetij prosile Centralni svet ZSJ za pojasnilo, ali lahko izvoljeni predsednik izvršnega odbora sindikalne podružnice dobiva plačo za svoje delo v organizaciji, da bi se popolnoma posvetil temu. Skratka, ali lahko volimo plačane sindikalne odbornike? Centralni svet zaenkrat ne želi dajati nasvetov, ker še ni proučil tega vprašanja. Za sedaj meni, naj bo sama praksa oziroma potreba v posameznem podjetju odločilna za takšno ali drugačno stališče.

Tokrat smo se pozanimali v dveh celjskih in dveh ljubljanskih podjetjih — namenoma smo izbrali takšna, ki imajo več kot 500 zaposlenih — in povprašali tamkajšnje sindikalne funkcionarje, kaj sodijo o tem.

Predsednik sindikalne podružnice Celjske cinkarne tovariš Jože Naraks meni:

»Predvsem mislim, da je funkcija predsednika sindikalne podružnice častna. Sindikalni odborik v podjetju ima svoje delovno mesto, na katerem neposredno spoznava probleme ljudi in proizvodnje. Če ne bi bil v proizvodnji, bi bil ob tak stik in to ne bi koristilo delu organizacije. (Pri nas imamo plačano administrativno, ki opravlja tiste administrativne posle, ki jih člani izvršnega odbora ne bi zmogli opraviti.) Razen tega pa je materialna doba kratka, predsedniki se menjavajo iz leta v leto. Čeprav so naloge sindikalne podružnice vse večje in marsikateri ovirajo poklicno delo, jih vendar lahko vsakdo premeta. Končno je to tisto, kar je tak človek pripravljen prispevati k družbeni dejavnosti, saj če ne bi bil na primer sindi-

kalni odborik, bi gotovo še bolj aktivno sodeloval v kakšni drugi organizaciji ali delavskem svetu. Zato mislim, da ni potrebno, da bi na ta položaj volili plačane funkcionarje.

Tajnik sindikalne podružnice v celjski Emajlirki pa je dejal:

»Mislim, da je delo v izvršnem odboru za sindikalne podružnice vse bolj odgovorno. Težko je in človek, ki je sicer dolžan opravljati proizvodne naloge, s težavo zmore vse, kar se od njega zahteva. V naši tovarni je dva tisoč zaposlenih. Pri sindikalnih odborikih se oglašajo ljudje s svojimi problemi, tu je vrsta političnih nalog, seje delavskega sveta, pa kaj bi našteval! Mislim, da bi morala imeti sindikalna podružnica neke vrste tehničnega tajnika, ki bi se poklicno ukvarjal s temi problemi in delal razne analize, toda ta ne bi smel biti voljen.

Tovariš Stane Levičar, predsednik sindikalne podružnice Litostroja pravi:

»Pri nas je 3000 članov sindikata in je precej dela. Če bi hotel vse naloge opraviti eden, jih res ne bi zmogel. Toda, če si prizadevajo vsi člani izvršnega odbora, jih je moč opraviti tudi brez plačnega odborika. Vsekakor pa je tehnični tajnik nujno potreben sindikalni podružnici vsakega večjega podjetja.

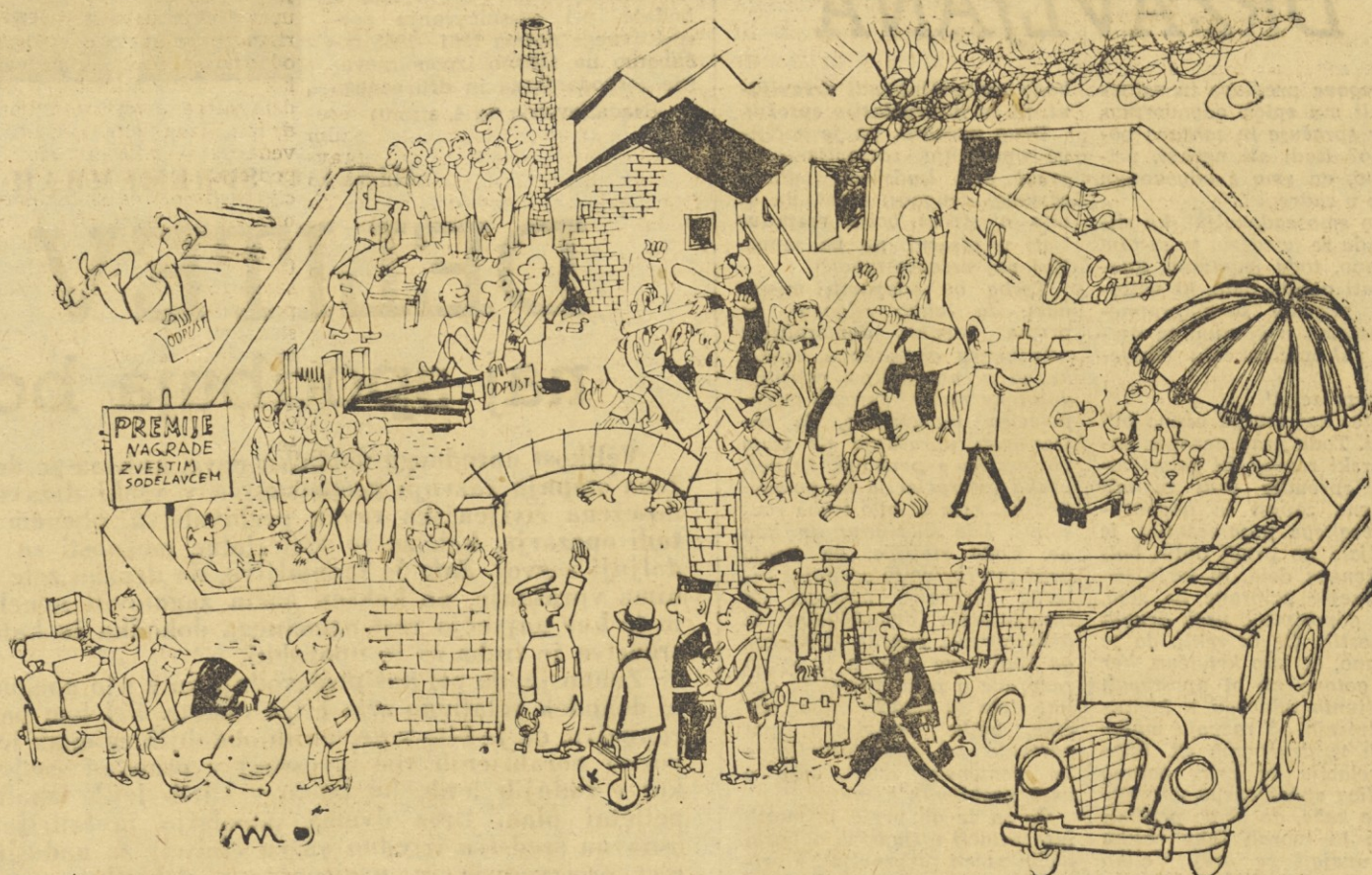
Pri nas imamo razen izvršnega odbora še šestnajst pododborov in skupno 198 ljudi vodi delo sindikalne podružnice. Mislim, da vsaj pri nas — ni potrebno, da bi imeli »poklicnega« plačanega predsednika. Sicer pa je prav tako zaposlen tudi predsednik delavskega sveta, pa vendar ni zavoljo tega »plačan.

Predsednik sindikalne podružnice tovarne »Rog« tovariš Vlado Čretnik pravi:

»Prav gotovo so Vam že drugi udeleženci ankete povedali, koliko dela ima predsednik sindikalne podružnice. Če dela po normi, se mu njegova aktivnost pozna pri dohodkih. Zaradi njegove odsotnosti — ko se udeležuje raznih sej, obiskov ali izvršuje druge naloge, gotovo trpi tudi delo. Vendar mislim, da plačani predsednik v našem podjetju (blizu 700 ljudi), ni potreben.

Kot vidimo, sodijo ti tovariši, da je kolektivno delo odbora najboljše rešitev.

D. D.

»VMEŠAVANJE V NOTRANJE ZADEVE«

— Kakšna komisija, kakšni novinarji, kakšni gasilci! Če bo pri nas kaj narobe, bomo že sami uredili!

DELAVSKA ENOTNOST

Ustanovljena 20. novembra 1942

List izdaja Republiški svet ZSJ za Slovenijo

Glavni in odgovorni urednik

MITJA SVAB

UREJUJE UREDNIŠKI ODBOR. DORNIK PETER GASPERSIC
SONJA MAVER MILAN VOLJC JANEZ TEHNICNI UREDNIK:
JANEZ SUSTER

List izhaja v uredniški povezavi z »Radom« - Naslov uredništva
in uprave: Ljubljana, Kopitarjeva 2, pošt. pred. 313-VI, tel. uredni.
štva 39-181 do 185 31 555 in 31 433 - Račun pri Komunalni banki
v Ljubljani št. 600 709/1 63 - Posamezna številka stane 20 din -
Naročnina je četrtletna 2500 polletna 5000 letna 10000 din - List
tiska CZP »Ljudska pravica« - Poština plačana v gotovini

DELITEV DOHODKA NAJ SPODBUJA BOLJŠE GOSPODARJENJE

(Nadaljevanje s 1. strani)

ranost proizvajalcev in sprosti njihovo maksimalno iniciativo.

Sedanj sistem delitve dohodka ima določene resne pomanjkljivosti, ki so sicer znane, prav pa je, da si jih na kratko ogledamo.

1. Gosp. organizacije raznih dejavnosti niso v istem ekonomskem položaju glede ustvarjanja dohodka, čeprav je njihova dosežena produktivnost in ekonomičnost poslovanja enaka. To je posledica delno objektivnih politično-ekonomskih činiteljev, delno pa odsev konkretne gospodarske politike.

2. Čisti dohodek podjetja se ne ustvarja v zadostni meri v odvisnosti od rezultatov dela, in sicer:

- dohodek se ne oblikuje v zadostni povezanosti z vloženimi sredstvi. Obresti na osnovna in obratna sredstva so nizke. V merilih za delitev dohodka vložena sredstva sploh niso upoštevana, ker je edino merilo za delitev minimalni osebni dohodek;

- minimalni osebni dohodki so določeni individualno za vsako podjetje na podlagi števila zaposlenih in individualne kvalifikacijske strukture. Zato je mogoče povečati dohodek podjetja predvsem s spremembami formalne kvalifikacijske strukture, pa tudi s porastom števila zaposlenih;

- lestvica, po kateri so odmerjene obveznosti do družbe, je močno progresivna, kar pomeni, da neupravičeno izravna tudi razlike med objektivno dobrimi in slabimi podjetji. Slabše podjetje ima tako manjše obveznosti do družbe, boljše pa destimulira za doseganje večjih rezultatov;

- stimulacija za prihranke na materialnih stroških je slaba. Dinar prihranka na materialnih stroških ni dinar čistega dohodka in tudi ne za vse enake. Zato so seveda drugače obravnavani materialni stroški in drugače čisti dohodek, zaradi česar nesorazmerno narašča udeležba materialnih stroškov v proizvodnji, kar pač ni »marsikaj prenesejo«.

3. Sedanj sistem ne deluje dovolj spodbudno za odpravljanje mednih odnosov. Kolektiv ne deli namreč dohodka, pač pa dohodek, zmanjšan za minimalne osebne dohodke. To pomeni (ob upoštevanju, da se obdavčitev prične 20% nad minimalnimi osebnimi dohodki), da je večina osebnih dohodkov priznana kot materialni strošek ne glede na rezultat dela oziroma poslovanja podjetja. Tu je na ta način še zadržan tipičen medni odnos, kar je v našem družbenem sistemu vsekakor anahronizem in to seveda nespodbudno deluje.

4. Ves mehanizem je torej v bistvu prirejen za najslabšega proizvajalca, da lahko tudi ta živi. Takšna usmeritev pa dopušča seveda neracionalno poslovanje in ne daje dovolj spodbude za bolj racionalno oziroma bolj ekonomično proizvodnjo.

Za to, da odpravimo našete pomanjkljivosti, sta možni dve poti:

- korekcija sedanjega sistema,
- nov način delitve dohodka, ki bi bistveno spremenil obstoječe odnose.

Ze sedaj so znani štirje konkretni predlogi, ki bistveno korrigirajo sedanj sistem delitve in ga več ali manj postavljajo na popolnoma novo osnovo. Vsem tem štirim predlogom so skupna enaka načela, konkretni mehanizmi pa se seveda med seboj razlikujejo.

Kot je mogoče oceniti, med doslej znanimi predlogi najbolj učinkovito odpravlja pomanjkljivosti sedanjega sistema delitve dohodka predlog upravnega odbora Zvezne industrijske zbornice.

Mehanizem delitve je v tem predlogu razložen takole:

- vsa osnovna in obratna sredstva naj bi bila obično močnejše obdavčena kot doslej. To pomeni močnejšo zahtevo po minimalni družbeni rentabilnosti;

- prometni davek naj bi bil spremenjen in bi bil v bistvu korektiv za različne tržne pogoje;

- ko bi bile odvdenne obresti na vložena sredstva in prometni davek, preostane podjetju dohodek, ki ga ta samostojno deli na sredstva za osebne dohodke in sredstva za družbeni standard in reprodukcijo (investicije);

- na uporabljenih sredstva za osebne dohodke naj bi plačalo podjetje davek po progresivni lestvici;

- na uporabljena sredstva za investicije naj bi plačalo podjetje davek po diferenciranih stopnjah za posamezne vrste investicij;

- v mehanizmu je torej opuščen obstoječa kategorija minimalnega osebnega dohodka in iz tega izvirajoče posledice v delitvi. Prav tako pa je opuščen sedanj prispevek iz dohodka, ki se odmerja po progresivni lestvici na podlagi razmerja med dohodkom in minimalnim osebnim dohodkom;

- merilo za delitve je vse vloženo delo, t. j. živo delo in vložena sredstva;

- delili naj bi ves dohodek, ki postane hkrati čisti dohodek podjetja, ki ga kolektiv samostojno razporeja.

S takšno rešitvijo bi povečali zanimanje proizvajalcev za povečanje obsega proizvodnje, za povečanje stopnje izkoriščanja sredstev in za znižanje poslovnih stroškov.

Po tem predlogu je podjetje močno zainteresirano za racionalno investiranje, ker predlagatelj izhajajo iz načel, da zahteva večja produktivnost vse bolj izpopolnjeno in moderno opremo tehnološkega procesa. Izredno je poudarjena rentabilnost vlaganja in ekonomska selekcija investicij.

Mehanizem zagotavlja, da ima dinar, porabljen za vse stroške enako vrednost in dinar prihrankov postaja neposredno dinar čistega dohodka.

Podjetje ne dobiva več sredstev, če povečuje delovno silo, podjetje pa tudi pridobiva, če le-to zmanjšuje. Formalna kvalifikacija ne predstavlja nobene prednosti za podjetje. Kvalifikacija je samo sredstvo za doseganje boljših rezultatov. Zato pa bi bilo vsako podjetje prisiljeno strokovno usposabljanje kadrov urejati drugače kot doslej — na novi osnovi.

Predlog rešuje na nov način vpliv družbe na delitve čistega dohodka. Dohodek naj ne bi bil obdavčen ob nastajanju kot doslej, ker odpravlja sedanj prispevek iz dohodka. Namesto tega pa predvideva obdavčenje tokrat, ko so sredstva v porabi, in sicer obdavčenje mase osebnih dohodkov po progresivni lestvici oziroma obdavčenje po diferencirani stopnji, glede na vrste investicij.

Mehanizem spoštuje popolno samostojnost podjetij pri delitvi ustvarjenega dohodka, opozarja pa podjetja na interes družbe, kam naj nalagajo sredstva. S tem bi rešili problem usmerjanja decentraliziranih sredstev, ki bi zamenjal sedanj nejasni, neodgovarjajoči in zamotani način usmerjanja, razen tega pa bi imela podjetja perspektivo za gospodarenje s svojimi sredstvi.

Predlagano je, da podjetja denar, ki ga niso porabila, vlagajo v banko in za to dobivajo obresti.

Ves mehanizem naj bi deloval tako, da bi bila močno diferencirana dobra in slaba podjetja, kar sedaj ni bilo uveljavljeno, ker je pač veljalo načelo »ne daj dobremu preveč, vsakemu pa pusti živeti«.

Predlog zahteva kot pogoj za uvedbo novega mehanizma delitve izenačenje pogojev poslovanja za podjetja raznih dejavnosti. Povprečna začetna sredstva neke dejavnosti naj bi bila pri izhodišču določena s takim obsegom čistega dohodka, ki bi zagotovil približno enak znesek osebnega dohodka in sredstev za družbeni standard na zaposlenega ter enak znesek sredstev za nadaljnji razvoj v sorazmerju z vloženimi osnovnimi in obratnimi sredstvi. Ker predstavljajo vložena sredstva važno merilo za odmerjanje obveznosti do družbe, je jasno, da se zahteva popravek vrednosti osnovnih sredstev, ki se je doslej oblikovala po raznih kriterijih.

Cilj tega je uveljaviti kvalitativno enake instrumente za vse gospodarstvo, kvantitativno pa vsaj enotne instrumente za posamezne panoge.

Nastaja vprašanje, ali je moč predložiti sistem uveljaviti glede na obstoječe stanje. Predlagatelj so mnenja, da je možno instrumente postopno zaostrovanje. To se pravi, v začetku lahko uporabimo blažje instrumente, v določenem roku pa jih postopno zaostriamo za vse. Za tista podjetja, ki tudi pod blažjimi pogoji ne bi mogla delati, je predlagano, da jih saniramo s posojili iz sanacijskega sklada. Ta sklad pa naj bi dobil sredstva iz dela dohodka visoko akumulativnih podjetij.

Uresničitev tega predloga delitve dohodka bi vnesla prepo- trebno jasnost v odnose med podjetjem in družbo, v odnose med panogami in strokami gospodarstva in v odnose med podjetji iste stroke oziroma dejavnosti.

Drugi predlogi kot na primer predlog Centralnega sveta sindikatov ali predlog Ekonomskega inštituta Hrvatske temelje, kot že rečeno, na enakih načelih, vendar rešujejo obstoječe probleme na drug način. V glavnem delujejo milejše in zato ponekod tudi manj dosledno.

Vsi predlogi so dejansko močan pritisk na tiste, ki bi hoteli še obdržati obstoječe stanje in opozarjajo na konkretne možnosti, kako bi uredili obstoječe probleme, za katere nekateri trdijo, da so tako zamotani, da jih v določenem času ni mogoče rešiti.

Proizvajalci so izredno zainteresirani za to, da bi bile odpravljene obstoječe pomanjkljivosti v čim krajšem času. Iz doslej znanih predlogov, o katerih že razpravljajo na pristojnih mestih, je moč razbrati, da ni nobene ovire, da se ne bi mogli takoj odločiti za osnovna načela in v kratkem času tudi najti najustrenejši mehanizem za njihovo uresničitev.

Ing. TONE TRIBUŠON

PREDSEDSTVO REPUBLIŠKEGA ODBORA SINDIKATA TRGOVSKIH DELAVCEV SLOVENIJE O NAGRAJEVANJU

Učinek je treba izplačevati

Predsedstvo sindikata trgovskih delavcev Slovenije je na zadnji seji razpravljalo o neskladnostih med gibanjem prejemkov, dohodkom in skladi v tej panogi in izreklo svoja priporočila.

Popolnih podatkov o rezultatih trgovanja za prvo polletje še ni na razpolago. Pač pa je na voljo pregled o uspehih trgovine ljubljanskega okraja, ki opravi nekako tretjino vsega blagovnega prometa v Sloveniji. Podatki za ta okraj povedo, da se je skupni

promet v trgovini v prvem polletju letos, v primerjavi z istim razdobjem lani, povečal za 27,3 %, dohodek trgovskih podjetij za 46,2 %, skladi za 45,3 % in osebni dohodki za 27 %. Nekatera trgovska podjetja opozarjajo, da ob takem razmerju med skladi

osebni dohodkov in ostalimi skladi ne morejo izplačevati vseh zaslužkov po učinku. Na seji je bilo rečeno, da bo treba v vseh takih primerih zagotoviti izplačilo zaslužka po dejanskem učinku, čeprav bi bili zato skladi nekaj manjši.

Ob delitvi osebnega dohodka je zelo važno vprašanje, kako trgovska podjetja ugotavljajo učinek posameznikov oziroma poslovalnic, kakšna so merila za delitev. Nagrajevanje po prometu, ki je najbolj razširjeno, opozarja ponekod na določene slabosti. V trgovskem podjetju »MERKUR« v Ptuj so na pr. določili za vse vrste trgovskih dejavnosti enake normative, čeprav je jasno, da prometa v poslovalnicah s pohištvom ni mogoče primerjati z prometom v špecerijski ali kaki drugi trgovini. Po teh normativih naj bi dobili prodajalci v trgovini s pohištvom za svoj »učinek« desetkrat več denarja, kot pa prodajalci v špecerijah. Toda namesto da bi ob takih spodrsjajih določili realne normative, nekatera podjetja izravnavajo zaslužke zaradi ljubega miru v hiši. To je seveda zgrešeno in nagrajevanje izgubi svoj smisel.

Tudi to med drugim opozarja, da se bodo morale sindikalne organizacije v trgovskih podjetjih zavzeti za izpopolnjevanje oblik razdeljevanja osebnih dohodkov po rezultatih dela, predvsem za uvajanje ekonomskih enot. 190 trgovskih podjetij, predvsem iz ljubljanskega, mariborskega in kranjskega okraja je že uvedlo razdeljevanje osebnih dohodkov po rezultatih dela svojih ekonomskih enot — poslovalnic. Tako delitev dohodka daje poslovalnicam večjo samostojnost pri gospodarjenju, kar veliko pomeni pri decentralizaciji samoupravljanja v gospodarskih organizacijah. Zato bi pričakovali, je bilo rečeno na seji, da se bodo podjetja hitreje odločila za takšne sisteme razdeljevanja osebnih dohodkov, saj to vpliva predvsem na boljše gospodarjenje v podjetjih. Vendar velja poudariti, da bi si na pr. ekonomske enote hitreje utirale pot, če ne bi nekateri trgovski delavci trdili, da bo treba najprej urediti delitve dohodka med skupnostjo in trgovino, potem pa bi tudi trgovska podjetja poskrbela za spodbudnejše načine nagrajevanja. To je slab izgovor oziroma opravičilo za sedanj, na primer slab in nespodbuden način nagrajevanja v podjetju. V takih podjetjih delavci tudi ob drugačni delitvi dohodka ne bi več zaslužili, če ne bi bili že dotlej nagrajevani po rezultatih dela. Zato je bilo izrečeno priporočilo, naj v trgovskih organizacijah izpopolnjujejo in z objektivnimi merili bogate sedanje načine razdeljevanja osebnih dohodkov in se tako že sedaj pripravljajo na drugačen položaj, ki ga bo slej ali prej prinesla drugačna delitev dohodka.

—mG

POSEBNA KOMISIJA SINDIKALNEGA SVETA V »BELINKI«

MNENJE: NEJASNA STALIŠČA

V Delavski enotnosti št. 36 z dne 10. septembra 1960. leta smo objavili sestavek »Zrcalo nezakonitosti in samovolje«, v katerem je opisana svojevrstna odpoved inž. Martinu Sotlarju, uslužbencu tovarne elektrokemičnih izdelkov »Belinke« v Šentjakobu ob Savi (pri Ljubljani). Sestavek smo objavili z namenom, da bi s tem spodbudili razpravo v kolektivu, ali je takšno urejanje delovnih razmerij ustrezno ali ne. Občinski sindikalni svet Crnuče je sestavljal posebno komisijo zato, da bi ob proučevanju razmer v podjetju pomagala političnim organizacijam in samoupravnim organom do jasnejših stališč o urejanju delovnega razmerja nasploh. Razen tega, da se je komisija sestala s predstavniki podjetja »Belinke«, je bila tudi na dveh zasedanjih delavskega sveta (ko je ta na svojem drugem zasedanju potrdil sklep upravnega odbora) in je po vsem tem prišla do naslednjih ugotovitev:

Do odpovedi delovnega razmerja je prišlo v omenjenem primeru zaradi določenih ostrejših razprav glede navzočnosti predstavnikov tovarne in posameznikov na zagrebškem velesojmu. O predlogu odpovedi naj bi izrekel svoje mnenje upravni odbor podjetja na izredni seji z obrazložitvijo, da je bil inž. Sotlar vodilni uslužbenec podjetja. Pravila podjetja in tarifni pravilnik pa ne določata, da je delovno mesto, ki ga je zasedal inž. Sotlar, vodilno.

Sklep upravnega odbora (sprejet na izredni seji dne 5. septembra 1961) ni logičen, ker hkrati govori o odpustu zaradi kršenja delovne discipline — tudi za preteklost, obenem pa odobrava odpustitvenemu dva meseca izrednega plačanega dopusta in mu še prepušča vstop v tovarno. Reči je treba, da je moč dovoliti izredni plačani dopust za čas odpovednega roka samo na prošnjo prizadelega, nikakor pa ne, ko gre za kaznovanje z najvišjo kaznijo, to je z odpustom iz podjetja.

Druga nelogičnost pa je v tem, da uprava podjetja ni dosledno uresničila sklepa upravnega odbora — odpust — temveč je izdala odločbo o odpovedi delovnega razmerja z dvema mesecema plačanega dopusta z obrazložitvijo, da gre za kršitev delovne discipline. Uprava podjetja ni

kaznovanja omogočena samo tam, kjer je precej razvita familiarnost. To velja tudi za to tovarno, zlasti se za vodilne ljudi (ljudi iz uprave in organizacij). Na to opozarjajo izgovori na »profesionalno kolegialnost«, dalje, da je prepuščeno samo direktorju, da »samo on« razpravlja z inženirjem Sotlarjem o pomanjkljivostih v delu itd.

Dejstvo, da je delavsko samoupravljanje v tovarni še razmeroma mlado (3 leta obstoja tovarne), ne more biti tudi zadosten razlog za precej nezrelo delovanje teh organov. Brez dvoma je res, da bi lahko organi samoupravljanja povzeli marsikaj koristnega za metodo svojega dela od drugod, če bi proučevali prakso in demokratizacijo organov delavskega samoupravljanja v drugih (starejših) podjetjih. Seveda pa je dolžnost tako uprave podjetja kot političnih organizacij, predvsem še sindikalne organizacije, da nudi pri razvoju samoupravljanja in razgledanosti (ekonomski in politični) članom samoupravnih organov vso podporo in pomoč. Očitno pa je, da si zlasti uprava ne prizadeva, da bi organi samoupravljanja imeli vse večjo ekonomsko samostojnost in možnost odločanja, temveč želi, da bi ostal položaj takšen kot doslej. Zaradi takšnih stališč oziroma položaja tudi organi samoupravljanja nimajo možnosti in večje samostojnosti pri urejanju vprašanja s področja kadrovske politike.

Zaradi takšnega načina dela organov uprave in samoupravljanja je nejasen in negotov položaj slehernega člana kolektiva (razen direktorja) vse dotlej, dokler ne bodo organi samoupravljanja toliko dozoreli, da bodo pri ocenjevanju in odločanju o takšnih primerih upoštevali tudi družbeno moralne norme socialistične družbe.

Iz vsega doslej povedanega je moč ugotoviti, da v tej tovarni tudi politične organizacije niso uresničile svoje vloge. Organizacije niso v zadostni meri vplivale, da bi določene stvari pravilneje

urejali. Sindikalna organizacija je bila izredno ozka in je svoja stališča zožila samo na primer inž. Sotlarja in ni skušala obravnavati, povezovati in usmeriti razprave na načelna vprašanja oziroma stališča in ob tem razlagati določena širša socialistična družbena načela.

Glede na to, da niso bila vsa ta stališča razčiščena že v vseh omenjenih organih in organizacijah, je bila komisija, ko je prišla v podjetje, najprej nezaželen, potlej pa so ji še pridejali očitki, da je advokat inženirja Sotlarja. Do teh očitkov je prišlo zato, ker je skušala usmeriti razpravo na določena načelna vprašanja.

Komisija sodi, da je takšno obravnavanje dela in vloge tovrstnih komisij nepravilno in da tudi to kaže znova na določeno nezrelost in ozkost pri obravnavanju podobnih problemov. To pomeni tudi poizkus, da bi se podjetje zaprlo samo vase in se izločilo iz družbenega dogajanja.

Vodstvo in politične organizacije v omenjeni tovarni pa se morajo nasprotno nenehno zavedati, da je družba zainteresirana za njihov razvoj, tako proizvodnje kot tudi pravilno urejanje notranjih odnosov. Obiski podobnih komisij so oblika pomoči skupnosti, če le-ta ugotovi, da v določenem podjetju ne urejajo vseh stvari tako kot bi jih morali. Družbena skupnost ima pravico in dolžnost do takšnega vplivanja. Seveda je treba nuditi za takšen vpliv tudi možnost, predvsem so potrebna obojestranska prizadevanja, da najdeta obe strani skupno rešitev. Torej ne gre za neko dokončno odločanje podobnih komisij. V omenjenem podjetju pa niso tako razumeli vloge komisije, ki jih je obiskala.

Člani komisije:

VINKO DEČMAN, predsednik Občinskega sindikalnega sveta Crnuče,

JERNEJ ŽUŽEK, član plenu-ma Občinskega sindikalnega sveta Crnuče,

VINKO VRBEC, član organizacijskega komiteja ZKS Crnuče.

Od 17. do 19. novembra letos bo v Beogradu V. kongres sindikata kovinskih delavcev Jugoslavije. Na kongresu bodo razpravljali o gospodarskih vprašanjih kovinskih in elektrogospodarskih podjetij, o osebnih dohodkih in proizvodnosti dela, higijensko-tehnični in zdravstveni zaščiti delavcev, strokovnem izobraževanju in tudi o organizacijskih vprašanjih. V sindikalnih podružnicah te stroke že volijo delegate za V. kongres. Na sliki: v Saturnusu so izvolili za delegata tovarišico Pepco Kardič, člana predsedstva Centralnega sveta ZSJ in tovariša Jožeta Einspielerja, predsednika sindikalne podružnice »Saturnusa«.

RAZMIŠLJANJE O STANOVANJSKI GRADITVI V KRANJSKI OBČINI

MAR RES NI REŠITVE?

V kranjski občini zelo zaostaja stanovanjska izgradnja za resničnimi potrebami. To je še toliko bolj peree, ker v Kranju že sedaj primanjkuje stanovanj, vsako leto pa se preseli v ta kraj, zaradi hitrega razvoja industrije, veliko novih delavcev. Podatki o zaposlovanju so za to trditve zelo zgovorni, čeprav si tako vodstva gospodarskih organizacij kot vsi pristojni organi prizadevajo, da ne bi bilo kakršnega koli nepotrebnega zaposlovanja novih delavcev in uslužbenec. Nova stanovanja gradi v občini le tretjina podjetij, kajti ostala za sedaj nimajo pogojev, da bi lahko ob sedanjem načinu graditve sodelovala. Tako odteka del sredstev v druge namene.

Glede združne in zasebne gradnje stanovanj so še vedno nerazčiščena stališča, kaj naj bi podpirali, oziroma kaj je in kaj ni socialistično. Zadržniki so že večkrat začeli zbirati sredstva za sredstva stanovanjskega sklada, vendar so se zaradi pomanjkanja sredstev iz skladov, ki so namenjena prav za to, navadno razšli. Sedaj sta v občini dve zadrugi, in sicer »Projekt« in »Naš dom«. Za gradnjo je predvidenih 70 milijonov dinarjev. Vsak zadržnik, ki bi hotel izkoristiti sredstva iz skladov, namenjenih za združno gradnjo, bi moral vložiti kot svojo sodeležbo milijon dinarjev. To je znesek, ki ga ne zmore vsakdo in zato se dober del, sicer upravičenih prosilcev, odreka tem »ugodnostim«. Zato za sedaj v kranjski občini izkoristajo za gradnjo le sredstva stanovanjskega sklada, vendar pa puščajo sredstva posameznikov — preprosto prizadevanje koristnikov in različne oblike, prek katerih bi jih bilo mogoče vključiti za rešitev tega ne samo v Kranju perečega problema.

Zavoljo tega izkoristajo v Kranju za gradnjo stanovanj doslej večidel le sredstva iz stanovanjskega sklada občine. Toda tovarne nasprotujejo takšni graditvi, oziroma finansiranju stanovanj in nočejo več kupovati dragih stanovanj, ki jih gradi Zavod za stanovanjsko izgradnjo. Prosilci, ki čakajo stanovanja, imajo namreč povprečno 18 do 20.000 dinarjev dohodka mesečno in zanje so stanovanja s stanarino, ki jo velja plačevati za stanovanja, ki jih gradi ta Zavod, skorajda nedosegljiva.

Samoupravni organi gospodarskih organizacij vedno odločneje zahtevajo, da bi urbanisti čimprej pripravili zazidalni načrt tudi za področje izven središča mesta, predvsem za tiste kraje, kjer žele posamezniki ali gospodarske organizacije zgraditi stavbe različnih velikosti. Tako bi namreč omogočili cenejšo gradnjo v okolici Kranja, ki sicer ne bi kvarila videza mesta, s tem pa bi urbanisti preprečili tudi tako imenovane »divje« gradnje v okolici Kranja.

V nekaterih gospodarskih organizacijah, kjer so stanovanjski problemi še posebno pereči, jih skušajo urejati z gradnjo montažnih hišic. V tovarni »Inteks« so sklenili kupiti montažne lesene hišice pri podjetju »Jelovica« v Škofji Loki. Izdatke za prevoz sestavnih delov hišic in cement za temelje naj bi prispevalo podjetje, vse ostalo pa vsak koristnik sam. Takšna hišica bi stala samo milijon dinarjev. V podjetju so že sestavili načrt za tako imenovano montažno naselje, toda na Občinskem ljudskem odboru so ta načrt zavrnili. Zavoljo tega ta kolektiv nima perspektiv, da bi lah-

v kranjski občini žele graditi delavska naselja tako, da bi kupila lesene montažne hišice. Toda urbanisti na občini odločno vztrajajo, da ta način gradnje ni primeren, kajti po njihovem bi kvaril videz mesta. Reči pa je treba, da v številnih državah nimajo takšnih pomislekov, celo nasprotno, sodijo, da takšna graditev stanovanj poepstri okolico.

Zdi se, da bo treba različna mnenja vskladiti in čimprej pripraviti zazidalni načrt za vsa kranjsko občino, torej za vsa področja, kjer naj bi v prihodnosti gradili stanovanja oziroma druge stavbe. Občinski ljudski odbor se bo moral odločiti za takšen sistem gradnje, ki bo zainteresiral investitorje, to je gospodarske organizacije, predvsem pa ljudi, ki nestrpno čakajo na stanovanja. Če bodo namreč stanovanja takšna, da bodo ustrezala željam in materialnim možnostim stanovalcev, potem bodo pri gradnji radi prav vsi sodelovali.

Ob vsem tem pa bi bilo potrebno, da bi tudi Zavod za stanovanjsko izgradnjo bolj prislunil željam naročnikov in z boljšo organizacijo dela pocenil gradnjo. Tako z ekonomskih kot iz političnih razlogov pa ne bi veljalo, da bi pri gradnji stanovanj v tem industrijsko razvitem kraju, ki se, kot vemo, še vnaprej razvija, dovoljevali sedanjí zastoj pri gradnji stanovanj. Vsakdo, ki želi imeti stanovanje in ki je zanj pripravljen v določenem času prispevati del sredstev, pa čeprav so ta minimalna, naj ima za to določeno perspektivo.

MIMICA TOMAŽIČ

Perspektivni plan politična obveznost

(Nadaljevanje s 1. strani)

sistema, ki bo podprlo njegovo uresničenje in prineslo poglobljanje družbenega in delavskega samoupravljanja. Tako pripravljajo takšno izpopolnitev v sistemu delitve dohodka, ki naj bi principu nagrajevanja po delu uvedel tudi na področje delitve dohodka med družbo in podjetjem. Doslednejše principe take delitve bržkone ne bomo mogli uveljaviti takoj in bržkone tudi v prihodnjem letu ne. Vendar pa je možna in verjetno zelo koristna že poprejšnja decentralizacija sredstev za nekatere gospodarske dejavnosti, za stvari, kjer smo prepričani, da bi občine sredstva koristno naložile. Tu gre predvsem za naložbe v tiste gospodarske dejavnosti, ki spremljajo industrijsko proizvodnjo, na primer trgovina, gostinstvo, turizem in navsezadnje tudi kmetijstvo, kolikor gre za prehrano industrijskih središč. Toda tudi v tem primeru bo treba zagotoviti tem dejavnostim tak gospodarski položaj, da bodo imele občine oziroma podjetja teh dejavnosti enako ekonomsko stimulacijo, kot jo imajo v industriji. Torej gre za problem cen. Občine niso posebno zainteresirane za razvoj dejavnosti, ki jih omenjam zaradi tega, ker imajo pri njih prej izgubo kot dohodek, najmanj pa gre za riziko.

Se celo važne in pomembne bodo izpopolnitve na področju

kreditnega in bančnega sistema. Tu gre zlasti za gospodarjenje z že decentraliziranimi sredstvi, oziroma za večje možnosti za uspešno uporabljanje sredstev, s katerimi razpolagajo podjetja in občine. Ne nazadnje je treba poudariti potrebo, da kolektivi s tem zlasti krepe svoja obratna sredstva, saj Slovenija na primer v minulem obdobju v te sklade naložila manj sredstev kot druge republike. Prav tako so že pripravljeni osnutki za nov devizni režim, ki bo ponovno dal podjetjem večje možnosti oziroma večjo spodbudo za blagovno izmenjavo s tujino. Uspehi pri izvozu se bodo prav gotovo poznali tudi pri čistem dohodku podjetja in končno tudi pri zmanjševanju plačilnega deficita s tujino. Znano je namreč, da bodo sedanji perspektivni načrt uresničili v štirih letih. Izjema je plačilna bilanca s tujino, kjer bodo predvidevanja uresničena šele v petih letih.

Mimo teh, pripravljamo še mnoge druge spremembe, med katerimi kaže omeniti zlasti to, da bodo že v prihodnjem letu gospodarske organizacije razpolagale s celotno akumulacijo. Ze delno uresničenje teh stvari pa pomeni nove možnosti za poglobljanje samoupravljanja na vseh področjih družbene dejavnosti, ne le v podjetjih.

Če se bomo smotno oprijeli nalog perspektivnega gospodar-

KOMUNALNE USLUGE IN ŽIVLJENJSKI STANDARD POT IZ SLEPE ULICE

Dne 27. oktobra se bo začelo zasedanje Zvezne ljudske skupščine. Čeprav bo Zvezna ljudska skupščina tokrat sprejela nekatere nove zakone, bo vendarle v središču pozornosti poročilo Zveznega izvršnega sveta o izkušnjah in problemih graditve komunalnega sistema. Že v skupščinskih odborih so ljudski poslanci opozarjali, da je potrebno izboljšati materialni položaj komun, kakor tudi način delitve dohodka, tako da bi bili dohodki komun v polni meri odvisni od dosežene produktivnosti državljanov. V skupščinskih odborih so med drugim tudi že razpravljali o slabem položaju komunalnega gospodarstva. V zadnjih enajstih letih je na primer v mestih 62 odstotkov več prebivalcev, sredstva za negospodarske objekte pa so porasla samo za 42 odstotkov. To pomeni, da komunalne službe državljanom ne morejo nuditi zadosti in kakovostnih uslug.

Ni slučajno, da v zadnjem času veliko govorimo o razvoju komunalne uslužnostne dejavnosti v mestih in industrijskih središčih. Dejstvo je namreč, da ta dejavnost občutno zaostaja za rastjo našega gospodarstva in vse večji mi potrebami prebivalstva. To nesorazmerje, ki je vsako leto večje, pa zavira hitrejšo rast življenjske ravni in povzroča številne gospodarske ter politične probleme.

Res smo v minulih nekaj letih, ko se je okrepila materialna baza komun, bolj kot prej skrbeli za razvoj komunalne uslužnostne dejavnosti — mestnega prometa, vodovoda in kanalizacije, preskrbe z električno energijo in plinom, javne čistote, PTT uslug, javnih kopališč, za ureditev ulic in trgov in drugih komunalnih služb ter naprav, od katerih so odvisne življenjske razmere mestnega prebivalstva. Vendar pa uslužnostna dejavnost kljub temu še zaostaja za potrebami državljanov in napredkom gospodarstva.

Letos živi v mestih in industrijskih središčih skoraj milijon ljudi več kot pred petimi leti. Samo ta podatek zgovorno priča, kako hitro se povečujejo potrebe po komunalnih uslugah. (Zmogljivost komunalnih naprav in služb pa že pred petimi leti, ko je bilo v mestih milijon ljudi manj, nikakor ni zadostovala.) V istem obdobju se je dvignila tudi življenjska raven in njen porast so spremljale spremembe v strukturi potrošnje. Potrošnja električne energije za gospodinjstva se je od leta 1955 do 1959 povečala za 2,6-krat (predvsem zaradi številnih novih gospodinskih aparatov), medtem ko je že leta 1958 bilo 40% distribucijske električne mreže povsem izrabljene. Leta 1958 je bilo število prevoznih sredstev v mestnem prometu 2,4-krat večje in število sedežev 3,2-krat večje kot leta 1939, število potnikov pa se je v istem obdobju povečalo kar za 4-krat. Podobno je tudi v drugih komunalnih službah.

Od 260 mest jih ima vodovod samo 175. Med mesti brez vodo-

voda so tudi tako velika kot Pančevo, Subotica, Ptuj itd. Preskrba z vodo pa ni popolnoma urejena tudi v mestih, ki imajo vodovod. Od kakih 3 in pol milijona prebivalcev, ki žive v mestih z vodovodi, samo dva milijona uporablja vodo iz vodovoda. Kakih 70 mest nima kanalizacije. Potrošnja plina je pri nas daleč pod mednarodnim povprečjem, saj ga porabimo na leto komaj dva kubna metra na prebivalca, medtem ko ga porabijo v Veliki Britaniji 402, v Romuniji 689, na Poljskem 313 itd. Tudi služba javne čistote je slaba. Smeti odvažajo na Jesenicah samo iz 1,3% hiš, v Mariboru iz 13,3%, v Beogradu iz 58%, v Zagrebu iz 60%. Vsa naša mesta imajo samo 303 javne telefonske govornice, od teh jih je 118 v Beogradu in 71 v Zagrebu. Trinajst mest sploh nima kopališča s toplo vodo.

Takšne razmere, ki jih povečevanje potreb nenehno slabša, pa ne spremlja ustrezna rast komunalnih skladov. Iz podatkov, ki jih je zbral Centralni svet ZSJ za nedavno posvetovanje o vlogi komun pri rasti življenjske ravni, je razvidno, da se je v obdobju 1947–1959 povečala vrednost komunalnih skladov za 43%, število mestnega prebivalstva pa za 62%. Vrednost teh skladov na enega prebivalca se je zmanjšala, posledica tega pa je tudi nižja raven komunalnih uslug, ki zmanjšuje realne osebné dohodka in obenem povzroča škodo napredku vsega gospodarstva.

Očitno je torej, da bo treba

v bodoče — obenem z nadaljnjo krepitvijo materialne baze komun v skladu s povečanjem proizvodnosti dela — zagotoviti za razvoj komunalne uslužnostne dejavnosti več sredstev. S tem pa še ne bomo storili vsega.

Predvsem bo treba čimprej postaviti to dejavnost na trdno ekonomsko podlago, urediti razmere v komunalnih podjetjih in odnose med njimi ter komunalno skupnostjo. Značilno je, da je ob koncu leta 1959 od 629 komunalnih podjetij imelo delavsko upravljanje samo 259 podjetij. Od kod takšna diskriminacija do delavcev v komunalnih službah? Mar to ni zadostno opozorilo, da v našem odnosu do te tako pomembne dejavnosti nekaj ne velja? Komunalna podjetja bodo našla pot iz slepe ulice večnih deficitov in dotacij le tedaj, če jim bodo komune zagotovile, da poslujejo tako kot druge gospodarske organizacije in z lastno prizadevnostjo: z boljšo organizacijo dela, izkoriščanjem notranjih rezerv, večjo proizvodnostjo itd., — kar nujno mora spremljati učinkovit način nagrajevanja po delu — čimbolj samostojno urejajo svoje probleme in postopno vedno bolj sama skrbje za lastno reprodukcijo. Takšen odnos do komunalnih služb bo koristil delavcem teh podjetij, ki jim ne bo treba več bežati v industrijo, saj bodo v svojih podjetjih dovolj stimulirani za večjo prizadevnost, koristil pa bo tudi komunalni skupnosti, saj bo odpadel izgovor, da v ta podjetja ne investirajo več zato, ker pač niso akumulativna. Zanimanje za investicije v komunalno dejavnost bo večje, pa ne samo s strani ljudskih odborov, pač pa tudi gospodarskih organizacij v komun. Sredstva bodo združevali in z njimi bolj ekonomično gospodarili, kajti gospodarnost bo rezultat skupnih interesov in prizadevanj delavcev v komunalnih in drugih gospodarskih organizacijah ter vse komunalne skupnosti.

Tega seveda ni moč doseči čez noč, vendar lahko smelo trdimo, da poti iz slepe ulice ne bomo našli, dokler se ne bomo odpovedali kratkovidnim administrativnim posegom v dejavnost komunalnih služb in dokler ne bomo izdelali podrobnih dolgoročnih programov razvoja uslužnostne dejavnosti, katerih uresničenje bodo podprli vsi gospodarski in družbeni činitelji v komun.

J. VOLJČ

PROBLEM KREDITIRANJA PREMGOVNIH ZALOG

Kam s premogovim prahom?

Zaradi letošnjega izredno ugodnega stanja voda za pogon hidroelektrarn, so termoelektrarne omejele proizvodnjo električne energije na minimum. Zato so nastale težave s porabo premogovega prahu. Iz tega sta nastala dva kritična problema in sicer:

- niti termoelektrarne niti premogovniki nimajo več prostora za deponijo premogovega prahu
- tako termoelektrarnam kot rudnikom primanjkuje obratnih sredstev za že vskladiščeni premog.

Elektrarne so zaradi pomanjkanja finančnih sredstev v glavnem sploh ustavile odjem premoga. S tem so prišli naši premogovniki, ki dobavljajo termoelektrarnam premog, prehud problem, kam s premogovim prahom, ki so si ga termoelektrarne s pogodbami rezervirale in so ga dolžne prevzeti.

Rudniki premoga spadajo vsekakor med manj akumulativna podjetja in zato lahko vsak večji zastoj v realizaciji proizvodnje zaostri že tako neugoden finančni položaj. Zato ne gre nalogati našim rudarjem novih bremen, marveč je potrebno dobesedno uresničevanje pogodb med premogovniki in termoelektrarnami in to zlasti zato, ker njihova komercialna doslej ni imela povsem prostih rok glede prodaje premoga in se je držala utemeljenih priporočil Sekretariata IS LRS za industrijo glede prioritete reda dobav, kjer imajo termoelektrarne prvo mesto.

O teh problemih so razpravljali tudi predstavniki premogovnikov in termoelektrarn na

Sekretariatu za industrijo IS LRS in ugotovili:

- da bi kazalo kljub ugodnemu vodostaju termoelektrarne pognati s polno kapaciteto in električno energijo izvažati. Vsi ekonomski računi kažejo, da bi se to izplačalo. Tudi interesi so na razpolago;
- da je potrebno trenutno situacijo rešiti tako, da se termoelektrarnam odobre dodatna sredstva za vskladiščeni premog;
- da gre v tem pogledu samo za premostitev prehodnih težav letošnjega leta in morebiti še v letu 1961, ker bo z zgraditvijo novih kapacitet termoelektrarn v letu 1962 premoga primanjkovalo. Zato ne bi kazalo, da bi se premogovniki usmerjali na nove potrošnike s pogodbami na daljši rok;
- da je bilo povišanje cen električni energiji za gospodinjstva od 3 din na 7 din, s katerim naj bi postavili ekonomske cene in s temi regulirali gospodinsko potrošnjo elektrike — dvorezen nož. Samo na področju LRS je bilo porabljenih v gospodinjstvih za 34 milijonov kilovatnih ur manj električne energije, to je blizu 250 milijonov din manj dohodka pri Elektro gospodarstvu. Pri tem pa obstoji še fiktivna izguba 20% prosto povečane potrošnje elektroenergije, ki smo jo v zadnjih letih redno zaznavovali.

Sklep posvetovanja je bil, da bo potrebno o tem obvestiti vse pristojne organe in stvar rešiti in to — zelo hitro in učinkovito, v zveznem merilu.

J. P.

ELEKTRONSKI DIFRAKTOGRAFI, KI SO GA IZDELALI NA INSTITUTU »JOŽEF STEFAN« V LJUBLJANI. JE PRVI TE VRSTE V DRŽAVI. Z NJIM DOLOČAJO SE STAVO IN KRISTALNO ZGRADBO SNOVI. NIC ČUDNEGA, CE TA NAPRAVA VZBUJA SPLOŠNO ZANIMANJE OBISKOVALCEV SEJMA

Pomočnik, ki pomaga pri vsakdanjem delu

ELEKTRONIKA

ŽE SLUŽI NAŠIM LJUDEM

Sejem sodobne elektronike na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani, letos že sedmič zapored in s pomembnim mednarodnim obeležjem!

Sto šestnajst razstavljalcev iz osemnajstih dežel je predstavilo svoje izdelke, zadnje dosežke s področja elektronike, merilne tehnike, avtomatizacije, vakuumске tehnike in nukleonike.

Tudi naša podjetja — skupaj 41 razstavljalcev — so se dostojno odrezala v tem pisanem mozaiku dosežkov elektronske industrije. Tako velik in očiten je njihov delež, da inozemski razstavljalci izjavljajo: »Neverjetno previdni moramo biti pri izbiranju eksponatov za vaš sejem... Hitro napredujete, Jugoslavlani. Včasih res ne vemo, kaj bi pri vas razstavili, da ne bo prav enakih in enakovrednih izdelkov predstavilo vsaj eno, če ne več vaših podjetij...«

Zdaj, ko se naša elektronska industrija komaj dobro postavlja na noge, so takšne besede razstavljalcev iz tujine še toliko bolj laskavo priznanje ustvarjalni spodbudnosti in proizvodnim dosežkom naših ljudi. »Made in Jugoslavia« po besedah strokovnjakov tudi na področju elektronike dobiva vse višjo oceno.

Letošnji sejem je brez dvoma namenjen bolj strokovnjakom kot pa javnosti. Na prvi pogled namreč ugotovimo, da se je prvotna sejemska oblika radia in telekomunikacij — letos mnogo bolj kot kdajkoli prej — umaknila daleč v ozadje. Res je, radijska industrija razstavlja najnovejša modela radijskih in televizijskih sprejemnikov. Konkurenca na trgu je že pripeljala do tega, da proizvajalci ob enakih prodajnih cenah izboljšujejo kakovost svojih izdelkov z uvajanjem tiskanih vezí; posebnih plošč iz izolacijskega materiala, na katerem so spojne žice že v naprej »tiskane«. Tiskane vezi, ki v precejšnji meri zmanjšujejo možností vsakršnih okvar, so za nas popolna novost. In obenem opozorilo, kje začne razvoj elektronske industrije.

Radiotehnika je bila tista, ki je zazibala in vzgojila elektrono. Tisto védo in dejavnost, ki je dolgo, dolgo časa in brez lastnega imena, kot prava deklica za vse, ponujala pomoč tehniki in znanosti; ki ji ni bilo pretežko nobeno delo, čeprav

so pred njo odpovedali vsi dotlej znani »asi«. Gre za tisto vrhunsko znanost našega stoletja, ki je pokazala tako čudovite zmožnosti, da si je zaslužila najprej lastno ime in potem pravico, da ji je človek namenil vlogo glavnega merilca, evdentičarja, kontrolorja in regulatorja pri veliki večini, da ne rečemo pri vseh delovnih procesih; najsi so le-ti za človeka nevarni ali tudi ne.

Pa človek hodi po sejmskih prostorih in ogleduje neverjetno množico žic in gumbov, stikal in instrumentov in, pri najboljši volji, ne ve, kakšno mesto bi prisodil tem rečem. Če se je pozanimal že kaj prej, če je povprašal zdaj, zvedel je za najbolj pomembno novico:

»Doma izdelujemo skoraj vse osnovne sestavne dele, ki jih potrebuje naša elektronska industrija. Zmogljivost industrije sestavnih delov sicer še ne pokriva potrebe. Toda, začeli smo iz nič in najtežje — začetni trud — je že za nami...«

Kdo ne bi bil vesel takšnih besedi? In vendar, navzlic samozavesti-

nim napovedim, nestrokovnjak še naprej išče odgovor na vprašanje: »Zakaj toliko in tako samotanih reči. Vse to je gotovo veljalo ogromno denarja, le zakaj delajo take naprave, kje vse se pokaže njihov hasek?«

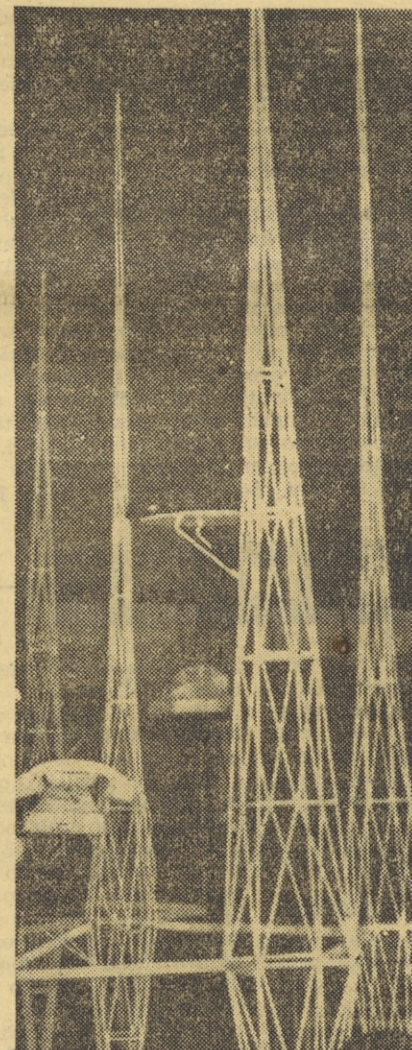
Seveda, strokovnjakom — in predvsem njim je namenjen letošnji sejem — so te stvari že kdaj jasne. Laiki pa bolj težko razumejo visoko tehnično matematiko in govorico. Zato so tako zvedavi in, včasih, nezaupljivi.

Upravičeni radovednosti večine obiskovalcev sejma in sploh vseh, ki jih zanima elektronika (v poljudni obliki), je zadoščeno v okroglem paviljonu »Gospodarskega razstavišča, v »Jurčku«. Naposled je vseeno, da tamkaj razstavljajo podjetja, ki so včlanjena v poslovnem združenju »Avtomacija«. Tam vidiš in izveš, kaj je in kaj pomeni elektronika: industrija, ki bolj kot katera koli druga dela za potrebe industrije.

Hodiš med različnimi stroji in napravami ter sestavnimi deli in karkoli si že ogleduješ vsaj nekatere izmed njih v hipu pridobiš Tvojo naklonjenost. Saj vsi vemo, da na primer v proizvodnji uporabljamo različne mehanske avtomate, ki uravnavajo delovanje strojev, ki neposredno vplivajo morda na celotni proizvodni proces. Koliko se človek namuči, če se te naprave pokvari. Njegova telesna moč spet zaigra prvo violino, ko je treba nadomestiti tisto, s čimer nam je zagodel stroj. Seveda, toliko sestavnih delov, ki se obrabijo, imajo avtomati. Kaj, ko bi jih nadomestili z napravami, ki bi prav tako in še bolje služile naši volji, pa bi bile obenem bolj ubogljive in bi se tako malo obrabljale, da bi bile tako rekoč večne? Zato bi potrebovali drugačne stikalne elemente, tranzistorje in podobne poprevodnike, ki bodo delovali samodejno, po vnaprej določenem programu in pravilih. In te reči, posamezne elemente za avtomatizacijo proizvodnje, že izdelujemo doma, čeprav za zdaj šele v manjšem obsegu. Zadovoljen si in radostnega srca, ko vidiš razne zaščitne in signalne naprave za proizvodnjo in za promet, precizne električne instrumente, elektronske števec, ki jih ne more zamenjati še tako izurjeno oko, ko opazuje naj-sodobnejše žične in brezžične radijske, televizijske in telefonske naprave. Izdelki tistih strokovnjakov, ki si jim po poklicnem delu najbolj blizu, se v hipu zlijejo v tvoji zavesti v silno željo, da bi tudi sam tmel take dragocene pomočnike, ki bi pomagali, da bi delal več, lažje in boljše, da bi tako pocenil proizvodnjo. In takrat veš, da denar za te naprave ni bil zaman porabljen, da so strokovnjaki porabili znatna sredstva samo zato, da bi vpregli elektrone v službo človeka, da bi elektronika postala dejavnost, ki naj ljudem predvsem pomaga olajšati delo. In če naši strokovnjaki dosegaajo vedno večje uspehe na tem področju, smo nanje lahko še toliko bolj ponosni!

Seveda avtomatiziranje proizvodnje še zdaleč ni lahka zadeva. Ne bi prišli daleč, če bi od naših sedanjih možnosti mislili, da bomo čez noč avtomatizirali proizvodnjo. Da bo nekaj strokovnjakov pritiskalo na gumba, pa bo proizvodnja tekla kot le kaj. Kje neki! Morda bo tako kdaj čez leta, toda zdaj še ne.

Avtomatizacijo bodo naša podjetja postopoma uvajala. Delavec vsakega podjetja, kjer so avtomatizirali

samo določen stroj ali del proizvodnega procesa, dobro ve, kakšno olajšanje že samo to pomeni za njegovo kolektiv. Zato si naša elektronska industrija zdaj res ne more privoščiti kakšnih magalomanskih načrtov (čeprav je dovolj sposobna, da bi jih uresničila), ampak je ubrala edino pravilno pot: začela je z izdelovanjem tistih elementov, ki so v sedanjem obdobju najbolj potrebni našemu gospodarstvu in ki jih industrija, ob sedanjih finančnih možnostih zmora kupiti.

V Tovarni glinice in aluminija »Boris Kidrič« v Kidričevem se je na primer kolektiv že tako potrudil, da ima zdaj že odobren investicijski program za avtomatizacijo proizvodnje. Tekstilna industrija na sploh, TAM v Mariboru in TOMOS v Kopru, Železarna Jesenice, Tovarna dušika Ruše, Tovarna tehtnic v Celju, Elektrogospodarska skupnost Slovenije, železnice in še druga podjetja se vse bolj potegujejo za avtomatiziranje signalnih, varnostnih in drugih kontrolnih naprav. V Zagrebu, Ljubljani in drugih večjih mestih se pripravljajo na semaforizacijo cestnih križišč in televizijsko kontrolo prometa... Kakršne koli tovrstne naprave bodo namestili v vseh teh in še drugih podjetjih, prav vse bodo upravljali elektroni — v službi človeka.

M. GOVEKAR

»Tatvina«

Hlastnili smo po informaciji s hitrimi krili, katerih senca je legla na PODJETJE »VODOVOD« V KRANJU! Informaciji vsak rad verjame, mnenju kolektiva — pa nihče ne prisluhne. Žal ni nikogar, ki bi se zamislil s štiridesetimi delavci in se z njimi vred vprašal — ali smo res svoje dobro ime zapravili, ali pa so nam ga ukradli!

Razmislimo!

Podjetje, o katerem je beseda, je zabeležilo svoj prvi rojstni dan 1. I. 1960! Do tega časa je bil le občinski pastorek, ki je delal in gospodaril po navodilih nekakšne direkcije pri občini. Kadar je kaj ukrenil po svoji presoji, imel je pač delavski svet, je bilo gotovo napak in graja ga je čestokrat obiskala.

Letos pa se je podjetje osamosvojilo! Kolektiv je zaprosil za investicijsko posojilo. S 16 milijoni, s katerimi je uredil delavnice in si nakupil potrebno strojno opremo, je povečal svoj promet od 50 na 150 milijonov. V letošnjem gospodarjenju si je prvič v svoji kratki zgodovini prigospodaril 11 milijonov čistega dohodka, ki ga je s trezno presojo porazdelil med delavce in na sklade. Teh nekaj števil nas prav gotovo začudi ob informaciji, ki obdolžuje podjetje in kolektiv nevednih dejstev! Informacija je celo tolikanj napačna, saj krade podjetju dobro ime, da vsak ob njej zmaže z glavo in ne ve odgovora.

Bil sem v kolektivu in jih vprašal, kako in kaj je z njihovimi odnosi? Malone užaljeni so mi pripovedovali drobne resnice in svoje vsakdanjosti. Karkoli so mi povedali, so tudi podčrtali z dobrodušno pripravljenostjo, da mi razkažejo svoje prostore, svoje delavnice. Bil sem prijetno presenečen: čistoča in red sta mi predstavljala skrbnega gospodarja!

Kljeb temu pa — tista informacija! Zakaj in od kod, s kakšnim namenom?

Enostavno: delavci v podjetju so se leta in leta ukvarjali z nediscipliniranostjo nekaterih svojih članov kolektiva! Dokler so bili občinski pastorek, si niso kdo ve kako belili glavo z zamujani in s podobnimi neresnostmi. Ko pa so se osamosvojili, ko so uvedli sistem delitve osebnega dohodka po delu, so podeseterili svojo pozornost do slabih, lenih delavcev.

Tako so dali nekaterim — odpoved! Edino zdravilo za lenobo!

Eden izmed njih, mogoče celo najslabši, se je z odpovedjo v žepu potrudil, da je podjetje oblatil pred vsemi, njemu dostopnimi forumi. Za svoje natočevanje si je izbral celo najnevarnejšo pretezo: falsificiral je datume na bolniškem listu.

V podrobnosti se ne bom spuščal, lepo in prav pa je, da skromno opozorim, da pred raznimi sporčili in poročili na nek način preverimo razpoložljive podatke in šele potem — poročamo! Takšen primer informacije iz prvega vira je lahko usoden, ne samo za ime tistega, ki vesti prenaša, pač pa predvsem za kolektiv, v podjetju »Vodovod« za štirideset ljudi, ki so žrtve zlonamerne tatvine dobrega imena.

Pri tatvini pa pravimo, da je enako kriv tisti, ki krade, kot tisti, ki drži vrečo!

DUŠAN KRALJ

Zakaj ne bi bilo zapleteno!

Zakon o invalidskem zavarovanju je postavil nova načela varstva delovnih invalidov in jim dal nove pravice. Med drugim, da se usposobi za drugo delo s pravico zaposlitve na mestu, ki je primerno njihovi delovni zmožnosti, bodisi, da gre za dotedanje ali drugo delovno mesto s skrajšanim ali polnim delovnim časom. Za ustrezno delo popolnoma nezmožni delovni invalidi pa imajo pravico do invalidske pokojnine.

Znano je, da tisti del rehabilitacije, ki ga navadno imenujemo medicinski in ki sodi v pristojnost zdravstvenega zavarovanja, razpolaga z vrsto ustanov, ki ustrezajo dejanskim potrebam. Gre za posebne zavode in pa oddelke pri bolnišnicah. Republiški zavod za socialno zavarovanje je doslej prispeval za gradnjo in opremo teh ustanov 330.414.168 dinarjev dotacij. Za poklicno rehabilitacijo pa nimamo posebnih zavodov. Večidel se invalidi poklicno usposablajo s praktičnim delom v posameznih podjetjih in v zavodih za zaposlovanje invalidov. Tudi te je republiški zavod finančno podprl doslej s 138 milijoni dinarji.

Zakon o invalidskem zavarovanju določa, da se sicer lahko delovni invalid usposobi za drugo ustrezno delo, toda le v kategoriji delovnega mesta, na katerem je delal, preden se je ponesrečil. Praksa pa kaže, da je v mnogih primerih laže usposobiti invalida za višjo kvalifikacijo, ker bi bilo to ceneje, hitreje in boljše. V nekaterih primerih pa sploh ni smotrna poklicna rehabilitacija za delo iste kategorije glede na preostalo delovno zmožnost. Žal pa zavodi za socialno zavarovanje nimajo pravice — niti v najbolj ujemeljenih primerih — da bi dovolili invalidom poklicno rehabilitacijo, s katero bi lahko pridobili višjo kvalifikacijo.

Zavodi za socialno zavarovanje bi marsikdaj lahko posredovali invalidu delovno mesto, za katero je potrebna nižja kvalifikacija kot jo ima. Mnogi rudarji so si pridobili v svojem poklicu visoko kvalifikacijo, toda, če se je eden takšnih ponesrečil, ga je težko usposobiti za visokokvalificirano delavca v drugem poklicu. Republiški zavod za socialno zavarovanje je že predlagal, naj bi v takem primeru, ko je invalid pripravljen delati na drugem delovnem mestu, dobil ustrezno nadomestilo k dohodku, katero pa naj bi upoštevali tudi pozneje pri razvrstitvi v ustrezni pokojninski razred, česar pa — nadomestila namreč — danes ne upoštevajo.

To je še en dokaz, kako kategorije delovnih mest, kvalifikacije in razna papirnata šara, zamotajo pokojninsko zavarovanje. Vendar pa predpisi veljajo ne glede na to, da z nagrajevanjem po učinku prav ta šara v gospodarskih organizacijah že izgublja vsak pomen. Toda, ko gre za invalide, je ostalo še pri vsem starem in marsikateri invalid je zaradi tega prizadet.

Vredno je zapisati, da kažejo gospodarske organizacije vse večje razumevanje za zaposlovanje delovnih invalidov. Uvidele so namreč, da pri tem ne gre za socialo, saj je treba invalida zaposliti pri takem delu, ki ustreza njegovi delovni zmožnosti in sposobnosti. Tako zaposlen invalid nikakor ne more ovirati proizvodnje, kar je bil glavni predsodek številnih gospodarskih organizacij. Če je namreč delovni invalid zaposlen na pravem delovnem mestu, njegovi delovni uspehi ne zaostajajo od uspehov zdravih delavcev, kar pa so sicer že pokazale izkušnje v tistih podjetjih, kjer zaposlene nagrajujejo po učinku.

D. D.

NA TRG PRIHAJAJO SODOBNEJE OBLIKOVANI RADIJSKI SPREJEMNIKI. NAJVEČ NOVOSTI PREDSTAVLJAJO RR ZAVODI NIS

Za 190 hladilnikov škode

PO KATEREM
ČLENU

Na polletni konferenci sindikalne podružnice Hidromontaže v Mariboru so razpravljali predvsem o gospodarskih rezultatih podjetja in izboljšanju družbene standarda delavcev.

V Hidromontaži so ob polletju presegli plan za 4 odstotke ali za 37,4 odstotka v primerjavi z istim obdobjem lani. Dohodek podjetja so povečali v primerjavi z istim obdobjem lani za skoro 49 odstotkov, čisti dohodek za 38 odstotkov, rezervni sklad podjetja za skoro 44 odstotkov in sklade podjetja za 85 odstotkov. V prvem polletju so osebne dohodke delavcev v primerjavi z istim obdobjem lani povečali za 22,4 odstotka, kljub temu pa še niso dosegli take ravni zaslužkov kot so jih po planu predvidevali. Medtem ko so proizvodni plan v celoti presegli, pa so zaslužki za 5 odstotkov nižji kot so po planu predvidevali.

S povečano proizvodnjo in bolj-šim izkoriščanjem proizvodnih sredstev so uspeli zmanjšati nedovršeno proizvodnjo oziroma zaloge kar za 30 odstotkov v primerjavi s prvim polletjem 1959. Nedvomno so ti uspehi rezultat prizadevanja vseh zaposlenih in ne nazadnje — organov upravljanja in operativnega vodstva. Kažejo se tudi že prvi uspehi nagrajevanja po učinku.

V Hidromontaži so tako v treh letih povečali proizvodnjo za 95 odstotkov, osnovna sredstva za 29 odstotkov, od tega pa proizvajalna sredstva le za 8 odstotkov. Kolektiv je vseskozi varčeval z

materialom, energijo in podobnim, saj so v primerjavi z l. 1959 znižali režijske stroške za 26 odstotkov in so ti za 27 odstotkov nižji kot so planirani. Pričakujejo pa, da bodo po uvedbi ekonomskih enot še našli rezerve.

V tem času pa so imeli precejšnje težave zaradi zastojev v proizvodnji. V prvem polletju so namreč zabeležili 3776 ur čakanja, kar je približno vrednost 190 hladilnikov. Ta škoda gre predvsem na račun nerednega dobavljanja surovin, polizdelkov oziroma težav pri tujih uslugah. To ne vpliva samo na zastoj v montažnih oddelkih, temveč povzroča tudi neplansko in neorganizirano delo. Posredno pa se vse to odraža tudi na poslabšani delovni disciplini in organizaciji proizvodnje. Seveda te pomanjkljivosti niso samo posledica objektivnih težav, temveč mnogokrat tudi subjektivnih činiteljev v podjetju,

predvsem pri organizaciji proizvodnje.

Zanimivi so tudi uspehi podjetja na enega zaposlenega. Medtem ko se je storilnost v primerjavi z letom 1959 povečala na eno milijardo vložnih sredstev za 36 odstotkov, so v prvem polletju letos porasli osebni prejemki za 15 odstotkov, celotni dohodek na zaposlenega za 20 odstotkov, čisti dohodek za 22 in skladi za 31 odstotkov. V desetletnem delu podjetja pa se je število zaposlenih od leta 1950 povečalo od 288 na 1334 delavcev. Ti so v letu 1950 ustvarili nekaj manj kot 100 milijonov, letos pa predvidevajo, da bodo ustvarili najmanj okoli 3436 milijonov dinarjev. To se pravi, da bodo vrednost proizvodnje povečali kar za 3000 odstotkov, medtem ko so število zaposlenih povečali za 460 odstotkov, vrednost osnovnih sredstev pa za 360 odstotkov.

S. B.

Strokovna izobrazba

Mehanika »Lendava«: Predpis, po katerem lahko organizirata pridobitev strokovne izobrazbe za stopnjo polkvalificiranih delavcev je — splošno navodilo o pridobitvi strokovne izobrazbe delavcev s praktičnim delom v Ur. l. FLRJ št. 54 z dne 5. nov. 1952. Predpis iz leta 1947, ki ga citirate v svojem pismu, je bil razveljavljen že leta 1951 in ga ni mogoče več uporabljati. Uporabljajte za ure-ditev zadeve, ki jo opisujete v svojem dopisu, citirano splošno navodilo.

Študenti — ne dvojno dobo

S. A., Cerknica: Med podjetjem in študentom je bila sklenjena pogodba o štipendiranju, kjer je med drugim tudi dogovorjeno, da mora štipendist za eno leto prejemanja štipendije biti dve leti v službi pri podjetju, ki mu je štipendijo dajalo. — **Odgovor:** Tako, čeprav dogovorjena obveznost, ni v skladu z zakonom o štipendijah. Ta v svojem 36. členu res določa, da se v pogodbi o štipendiranju lahko tudi dogovori za čas, katerega bo moral štipendist po končanem šolanju prebiti na delu v podjetju, ki mu je dajalo štipendijo; toda v istem členu je izrecno rečeno, da ta čas ne sme biti daljši od časa, kolikor je štipendist dobival štipendijo.

Najbolje v Tovarni emajlirane posode, najslabše v Ingradu

V teh dneh bodo končali v celjski občini z zadnjimi polletnimi konferencami sindikalnih podružnic v podjetjih z nad 50 zaposlenimi. Na polletnih konferencah so govorili predvsem o go-

spodarskih rezultatih podjetij. Doslej je bilo v celjski občini 27 polletnih konferenc in če kritično ocenimo, je bila najslabša v gradbenem podjetju »Ingrad« Celje.

Najboljša konferenca pa je bila v Tovarni emajlirane posode Celje, kjer je bilo moč opaziti, da so delavci-delegati zelo odkrito navajali svoje težkoče in probleme.

Splošna ugotovitev na polletnih konferencah je tudi, da se kolektivi vedno bolj zanimajo, kako poslujejo z občinskimi fondy, kako realizirajo sklepe občinskega ljudskega odbora in kako se uveljavljajo posamezni sveti pri občini. Precej so govorili tudi o Kmetijskem gospodarstvu Celje, menili so, da se za to posvetilo vlagalo veliko investicijskih sredstev, a do sedaj ni videti nobene učinka na trgu.

Letošnje konference sindikalnih podružnic so torej pokazale, da so sindikati napravili v celjski občini viden razvojni korak pri analizi gospodarjenja in poslovanja, tako da so se začeli ukvarjati s konkretnimi problemi in konkretnimi nalogami.

BE

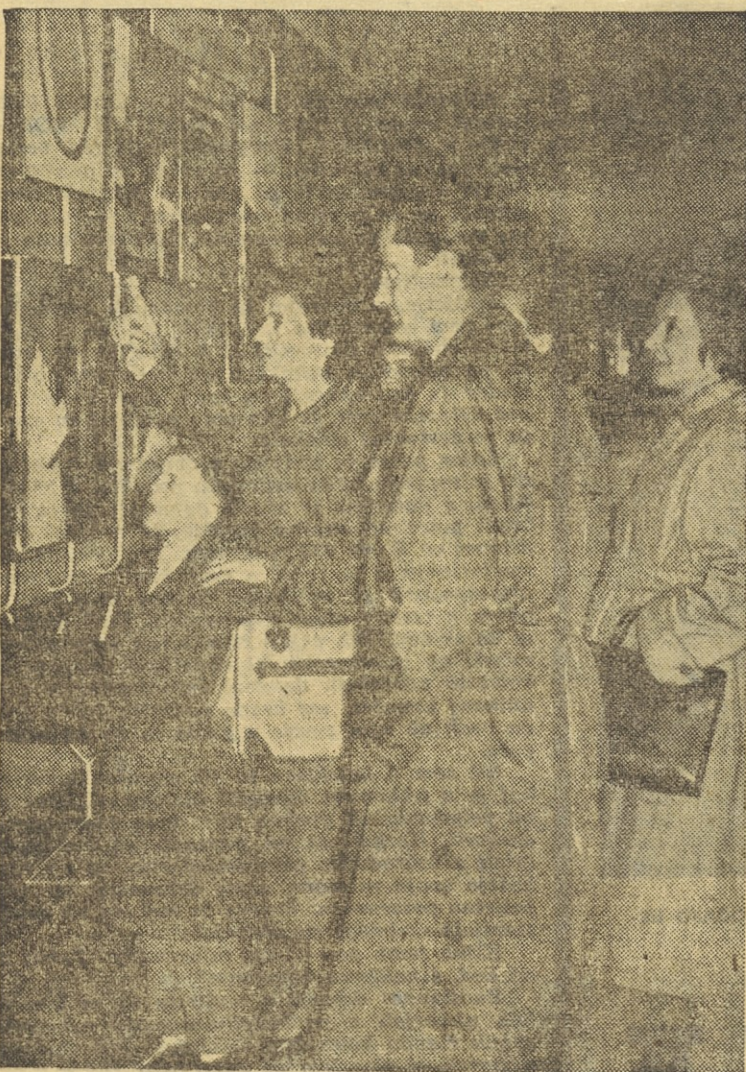
Sestanki delovnih enot trboveljske »Mehanike«

Sindikalna podružnica v »Mehaniki« Trbovlje je letos posvetila posebno pozornost izboljšanju svojega sistema dela. Predvsem hočejo imeti tesne stike s celotnim kolektivom. Zato so se odločili za sestanke s posameznimi delovnimi enotami. Doslej so imeli štiri take sestanke, kjer sta predsednik sindikalne podružnice in direktor govorila o problematiki podjetja, proizvodnji in stanju na tržišču. Sestanki so ugodno vplivali na urejanje proizvodnih in drugih problemov podjetja.

Ku

Polovična dnevnic brez 30 % odbitka

D. S.: V samostojnem zavodu obračunavajo tudi polovično dnevnic za čas potovanja, ki traja več kot 8 in manj kot 12 ur, s 30-odstotnim odbitkom. Tega odbitka ni samo, če bi delavec potoval več kot 4 ure ponoči med 22. in 6. uro. — **Odgovor:** Vaše vprašanje je treba presojati po uredbi o povračilu potnih in drugih stroškov javnih uslužbencev. Ta v 21. členu res določa, da se uslužbencu zmanjša dnevnic za 30 odstotkov, če uslužbenec na službenem potovanju ni prenočeval, oziroma če ni bil na poti večji del noči. V skladu s temi določbami razlagajo pristojni državni organi, da je treba za 30 % zmanjšati tudi polovično dnevnic, če v času potovanja ni bilo prenočevanja, ali če uslužbenec ni prebil na poti večji del noči. Izjava Vašega računovodje je formalno pravilna. Vendar pa menimo, da je razlaga 21. člena, po kateri se za 30 odstotkov zmanjša tudi polovična dnevnic, neutemeljena in neustrezna. V predpisih, ki urejajo ta vprašanja za gospodarske organizacije, so zadevna določila jasna in dovolj precizna, tako da je povsem nesporno, da se polovična dnevnic nikdar ne zmanjša za 30 odstotkov. Menimo, da bi bilo po citirani uredbi prav, če bi se tudi za javne uslužbence vpeljala smiselna razlaga 21. člena v tem smislu, da bi se polovična dnevnic ne zmanjševala, kar prav gotovo uredbodajalec tako tudi ni mislil. Bilo bi prav, če bi Vaš zavod sam predložil ustrezno spremembo uradne razlage v opisanem smislu.

V tem tednu varnosti so v vseh večjih podjetjih pripravili razstave o varnosti pri delu in izven delovnega mesta. Tudi ljubljanski Okrajni zavod za socialno zavarovanje je na Polikliniki v Ljubljani v tem tednu razstavil nove slike, ki naj bi vzgojno vplivale na varnost ljudi. Medtem ko so razstave po podjetjih občasne, pa bo ta razstava na Polikliniki stalna, le da bodo slike večkrat menjavali

Četrtno manj nesreč v Tovarni avtomobilov Maribor

V Tovarni avtomobilov v Mariboru so na področju varnosti pri delu dosegli lepe uspehe, saj so v letošnji prvi polovici leta uspeli zmanjšati nesreče kar za 22 %. Na to izboljšanje je najbolj vplivalo nagrajevanje za varnost dela, pri čemer so prihranki presegli vsa pričakovanja. Na nedavni sindikalni konferenci pa so ugotovili, da je kljub temu v Tovarni avtomobilov Maribor še mnogo možnosti, da bi varnost pri delu še izboljšali, vendar ne kažejo od tega dovolj razumevanja nekateri vodilni ljudje v podjetju.

J. K.

IZ DELA SINDIKALNE PODRUŽNICE V PODJETJU »MODELIT« V KAMNIKU

NOVE OBLIKE DELA IŠČEJO

Ob razpravah o izpopolnjevanju sistema nagrajevanja, o delitvi sredstev, o novih proizvodnih načrtih itd. smo povprašali predsednika sindikalne podružnice podjetja »Modelit« v Kamniku Mira Starovašnika, o čem trenutno največ razpravljajo člani sindikata v podjetju?

Na to vprašanje bi težko odgovoril, ker je problemov, o katerih govorimo v podjetju, precej. Precej razpravljamo o izpopolnjevanju oblik nagrajevanja po učinku. Predvsem se, kako čimbolj uspešno stimulirati prizadevanje kolektiva za višjo produktivnost in pri tem ne vplivati na zmanjšanje skladov, katerih sredstva nujno potrebujemo za nabavo novih avtomatskih strojev. Precej se v zadnjem času po-

govarjamo o uvedbi obračuna proizvodnje po ekonomskih enotah. Te bodo namreč bistveno vplivale na nagrajevanje po posameznih obratih.

Dalje si prizadevamo, da bi čimprej uvedli v podjetju topli obrok. Tega zelo pogrešajo tudi sosednji manjši kolektivi. Upamo, da bo v Kamniku kmalu odprt obrat družbene prehrane, ki naj bi poskrbel tudi za tople obroke v manjših kolektivih.

Izobraževanju svojih članov posvečajo delovni kolektivi vedno večjo pozornost. Kako pa je s tem v vašem podjetju?

Reči moram, da se v pretekli sezoni na tem področju nismo dovolj znašli. Sklad za izobraževanje kadrov je doslej še v celoti neizkoriščen. Prav sedaj pa

pripravljamo program, po katerem bomo začeli s strokovnim in družbeno-ekonomskim izobraževanjem. Tako ravno v teh dneh člani delavskega sveta in upravne odbora obiskujejo seminar, na katerem se bodo seznanili s poslovanjem podjetja, sistemom dela DS, kadrovske-socialno službo itd.

Za boljše delo delavskega sveta bi bilo potrebno, da bi odborniki občinskega zbora proizvajalcev večkrat govorili o problemih komune. S tem bi se ustvarila trdnjša vez med zborom proizvajalcev in delavskimi sveti, ki je doslej še vedno pogrešamo.

Preko kakšnih oblik zbirate predloge in mnenja svojih članov o posameznih problemih?

Stari način dela, to je masovne sestanke, smo popolnoma opustili. Veliko večje zanimanje smo dosegli za proizvodne posvete, ki jih organiziramo po obratih in posameznih oddelkih. Tu razen splošne problematike podjetja obravnavamo predvsem probleme posameznega obrata. Ta način dela se bo še bolj uveljavil, ko bomo imeli dokončno urejen sistem ekonomskih enot. Zanimivo je, da na takih ožjih sestankih dobimo veliko bolj konkretne predloge svojih članov, kot je bilo to prej na masovnih sestankih.

F. S.

KAJ JE IN KAJ BO NOVEGA

V Velenju tovarna gumiranega papirja

V šoštanjski občini so njihov praznik, 8. oktober, lepo praznovali. V Topolščici so odprli novo kino dvorano. V Soštanju so po lepem kulturnem programu razvili svoj prapor upokojevc. V Velenju so 8. oktobra predali namenu novo tovarno gumiranega papirja, po katerem je veliko povpraševanje, predvsem sedaj, ko se je začela šola. Gradnja je veljala okoli 40 milijonov. Isti večer je bil v velenjski kino dvorani pevski koncert gostov iz Kranja. V Šmartnem ob Paki pa je bila v počastitev praznika slavnostna akademija.

Naslednji dan, 9. oktobra, je bil v Paki pri Velenju kulturni program, nakar so odkrili spomenik XIV. udarni diviziji, ki se je tod februarja 1944 prebila na Graško goro — goro jurišev.

V. Š.

V Gorici zdravstveni dom

V Novi Gorici so v teh dneh začeli graditi nov zdravstveni dom. Potrebno po novogradnji te ustanove so Novogoričani čutili že precej dolgo. Doslej so imeli zdravstveni dom v solkanskem delu mesta. Vendar so bili prostori neustrežni in pretesni. V Novi Gorici pa sta bili v pomožnih prostorih le zobna in splošna ambulanta.

Novi zdravstveni dom bodo gradili v treh etapah. Letos bodo dokončali predvidoma prvo etapo gradnje, t. j. vse ambulantne prostore. Dom bodo dogradili verjetno do konca prihodnjega leta. Računajo, da bo gradnja veljala 130 milijonov dinarjev.

L. K.

V Kobaridu obrat »Angora«

V Kobaridu bo v začetku prihodnjega leta začel obratovati nov obrat tovarne »Angora« iz Ljubljane. Adaptacija prostorov se bliža koncu. Za začetek bodo nabavili 28 pretežno avtomatičnih strojev.

Pred dnevi je odšla v matično tovarno v Ljubljano prva skupina žensk, ki se bodo tam v dveh mesecih priučile dela.

Skupaj bodo poslali v tovarno na priučetev 30 bodočih članov novega kolektiva. V novem obratu bodo zaposlili 115 žensk in nekaj moških. S tem bo urejen problem, kam z odvisno žensko delovno silo na Kobariskem.

L. K.

V Konjicah samopostrežna mesnica

Kljub neugodnemu vremenu gradnja novega stanovanjskega bloka v Slovenskih Konjicah, kjer bo 32 stanovanj, dobro napreduje. Predvidevajo, da bodo stanovanja vseljiva prihodnje jesen. Razen stanovanj bodo v pritličju uredili še sodoben trgovski lokal in prvo samopostrežno mesnico v tem kraju.

L. V.

V Šoštanju rudnik

Prosvetni delavci iz Velenja so pred dnevi govorili o prihodnjem gospodarskem razvoju Velenja. Premog bodo v bodoče v Velenju bolj smotrno izrabljali. Nameravajo ga namreč vplinjati. Zato morajo zgraditi veliko plinovod, ki bi preko treh plinovodov, dolgih 280 km, oskrbovala vsa večja slovenska industrijska območja. Poleg nje bodo gradili tudi koksarno, ob plinovodu pa se bo razvijala kemična industrija. Za sedaj se pripravljajo tudi, da bodo odprli nov rudnik pri Soštanju. Ta naj bi leta 1967 daljal 200.000 ton lignita. Za vse te industrijske objekte, ki jih bodo v prihodnjih letih zgradili v Saleški dolini, bodo porabili 48 milijard dinarjev. V. Š. ahrangetiljuga-po-

Sušilnica Goriških opekarn

Kljub temu, da so Goriške opekarnice v prvih osmih mesecih letos povečale proizvodnjo v primerjavi z istim obdobjem lani za 26,7 odstotka, je na Goriškem precejšnje pomanjkanje opečnih izdelkov. Gradbena podjetja so zaradi pospešene stanovanjske gradnje morala letos uvoziti precej teh izdelkov iz drugih krajev. Toda v prihodnje si lahko obetamo boljšo pre-

skrbo z opečnimi izdelki iz Goriških opekarn.

Kolektiv Goriških opekarn je namreč letos kupil za 40 milijonov dinarjev tehnične opreme, s čimer bo izboljšal mehanizacijo proizvodnje. Prve rezultate mehanizirane proizvodnje je že moč opaziti, vendar bomo pravi pomen ocenili lahko šele prihodnje leto, ko bo proizvodnja opečnih izdelkov do kraja modernizirana. Razen ostalega so nabavili tudi nove bagerje, tako da jim odselej ne bo več treba ročno kopati gline. Z novimi traktorji so mehanizirali tudi notranji prevoz izdelkov.

Najpomembnejša pridobitev pa je nedvomno umetna sušilnica za opeko. Doslej so zaradi neugodnih vremenskih prilik imeli večkrat težave s sušenjem. Z novo sušilnico pa so postopek sušenja skrajšali od devet dni na 24 ur. Naprava je tembolj koristna, ker izkorišča odvečno toplotno energijo peči, ki je doslej niso uporabljali. Novo sušilnico je kolektiv izročil svojemu namenu prejšnjo nedeljo, ko je slavil desetletnico svojega delavskega samoupravljanja.

L. K.

V Idriji obrat družbene prehrane

Družbeno-politične organizacije v Idriji si že več kot dve leti prizadevajo urediti družbeno prehrano. Okoli 250 delavcev, ki so razen v rudniku, zaposleni tudi v drugih manjših podjetjih in nimajo urejenega domačega gospodinjstva, se hrani v dragih gostinskih lokalih ali pa se sploh ne hranijo redno.

Medtem ko denar za ureditev obrata ni predstavljal posebnega problema, so se vedno ustavili ob prostoru. Končno so se le odločili. Sedanje gostišče »Sočo« nameravajo z dozdavo prostora za menzo spremeniti v moderen obrat družbene prehrane. Šest milijonov dinarjev že imajo, potrebovali pa bodo še okoli 4 milijone, kar predvidevajo, da bodo lahko dobili. Načrte za nov obrat že imajo in vse kaže, da bodo lahko z gradnjo kmalu začeli in odprli nov obrat 1. maja prihodnjega leta.

L. K.

Pred dnevi smo z anketo povprašali jeseniške občane, kako jim je všeč Delavska enotnost. Med drugim smo jih prosili, da bi nam posredovali tudi svoje predloge in mnenja, kako bi list izboljšali. Zaključke te ankete bomo posredovali našim bralcem sredi novembra. Na sliki: Železarji izpolnjujejo ankete liste

Tekstilna tovarna Prebold

Tkalnica, oplemenilnica, elektro-foto gravura

Izdelujemo in nudimo trg. mreži: bombažne, tiskane tkanine: cile, delen, keperbarhent, deflin, flanelo, blago za zimsko in letno pitje, blago za žensko in otroško perilo, naglavne rute

Stanične tiskane tkanine: delen naglavne rute CENE ZMERNE BOGATA ZBIRA VZORCEV!

Bo milijon usahnil?

V letošnjem proračunu občine Zagorje so med drugim določili 900.000 dinarjev za nakup opreme otroških igrišč za vse tri stanovanjske skupnosti. Na zborih volivcev so ob sprejemanju letošnjega družbenega načrta in proračuna volivci zadovoljni ugotavljali, da je občinski ljudski odbor pokazal razumevanje za izboljšanje otroškega varstva in predlagali, naj bi zato stanovanjske skupnosti čimprej dobile ustrezne načrte za otroška igrišča.

Sedaj gre leto h koncu, predvidena sredstva za otroška igrišča pa še vedno čakajo... Kaj, če se stanovanjske skupnosti do konca leta sploh ne bodo zganile? Kaj bo z 900.000 dinarji in kaj, če jih bodo uporabili potem v druge namene? Občani pa bodo zatem na prihodnjih zborih volivcev kritizirali občinski ljudski odbor, da je samovoljno uporabil denar v druge namene.

Sveti stanovanjskih skupnosti so o predvideni gradnji treh otroških igrišč že nekajkrat razpravljali, določili celo lokacijo, zdaj pa čakajo, — da bo menda nekdo tretji dokončno uresničil njihove zamisli.

Kaže, da sveti stanovanjskih skupnosti niso znali pridobiti ljudi za sodelovanje na tem pod-

ročju, čeprav ljudje čakajo, da bi nekdo prevzel vodstvo del in da bi potem oni pomagali, saj so sami izrazili pripravljenost sodelovati pri izgradnji otroških igrišč in s prostovoljnim delom urediti nekatera zemeljska dela. Stanovanjske skupnosti se izgovarjajo, da čakajo nadaljnjih navodil arhitekta, vendar to ni res, saj ni potrebno ničesar drugega, kot prevzeti organizacijo dela in pričeti.

V prihodnjem letu nameravajo v Zagorju zgraditi precej objektov družbenega standarda s sodelovanjem prebivalcev. Nedvomno bodo morale stanovanjske skupnosti pokazati večjo iniciativo pri urejanju teh zadev, če bodo hotele pritegniti k sodelovanju tudi okoliške prebivalce in doseči, da bo stanovanjska skupnost delala tako in za to, zaradi česar so jo ustanovili.

Letos preko Kopra 90.000 ton južnega sadja

Mlado koprsko pristanišče, ki je zaradi ugodne zemljepisne lege izredno pomembno za naše gospodarstvo, si zadnji čas utira tudi pot kot tranzitno pristanišče. Že letos pričakujejo prve pošiljke blaga za srednjeevropske države ter predvidevajo, da bodo tukaj iztovorili za te države še pred novim letom najmanj 50 tisoč ton južnega sadja. Iz mednarodnega prometa pa je medtem namenjeno domačemu tržišču kar 40 tisoč ton južnega sadja, kar pomeni, da bodo preko Kopra uvozili skoraj vse južno sadje za našo državo.

V STT dobili nove stroje

Vedno večje potrebe po rudarskih strojih narekujejo Strojni tovarni v Trbovljah, da razširi svojo dejavnost. Vendar so njene sedanje zmogljivosti za zadovoljevanje potreb premajhne. Zato so se odločili za rekonstrukcijo, za kar imajo že odobren kredit — okoli 400 milijonov dinarjev. Tako bodo povečali proizvodnjo od sedanjih okoli 3 milijard na 4,5 milijarde dinarjev. Od 13 novonaročenih obdelovalnih strojev, so prve že pripeljali v tovarno.

S časom je vedno hudo! Povsod ga zmanjka. Kjer se stvari lahko malo odložijo, že gre, toda povsod ni tako. Razstave in sejme je treba odpreti točno ob dogovorjenem času. Razstavljalci sicer to dobro vedo, toda kljub temu se običajno zgodi, da urejajo svoje paviljone še tedaj, ko si jih prvi obiskovalci že ogledujejo. Tako bi zadnjič kmalu na obiskovalca, ki je bil med prvimi, padel težak tram. Tudi tokrat na sejmu elektronike v Ljubljani ni bilo dosti bolje. Naš fotoreporter, ki je hodil za prvimi obiskovalci, je »ujel« nekatero še v zadnjih pripravah. Kar pogledamo si jih!

KAJ SO POKAZALE RAZPRAVE O POLLETNIH ZAKLJUČNIH RAČUNIH V ZAGORSKIH PODJETJIH

Ponekod za polovico višji zaslužki

Občinski sindikalni svet v Zagorju je letos ob razpravah o polletnih rezultatih gospodarjenja ugotovil razveseljiv napredek tudi pri samem načinu obravnavanja polletnih dosežkov. Precej podjetij je organiziralo sestanke kolektivov, kjer so delavski sveti prišli z dokaj skrbno izdelanimi analizami in prikazi polletnega gospodarjenja. Največ razprav je

bilo o tem, kako premagati težave, ki so nastale zaradi pomanjkanja obratnih sredstev.

Drugi del razprave so posvetili storilnosti in produktivnosti dela, zmanjšanju bolezenskih izostankov, ki so zlasti pogosti v nekaterih manjših podjetjih, in nadaljnjih pogojih izboljšanja organizacije dela. Videti je, da predstavlja v nekaterih zagorskih podjetjih organizacija dela že resen problem, ki ga čutijo najbolj proizvajalci sami, ker v sedanjih pogojih ne morejo dati več od sebe, kot bi sicer ob vsestransko skrbni organizaciji lahko. Zato so naročili vodstvom podjetij, naj te stvari proučijo in ukrepajo.

Največ govora je bilo o rekonstrukcijah in sploh investicijskih delih. V podjetju elektroporcelana in keramike na Izlakah gradijo novo tovarno, v Industriji gradbenega materiala gradijo novo hidrirno napravo za proizvodnjo hidrirnega apna, medtem ko Rudnik rekonstruira separacijo in gradi novo cesto od obrata Kisovec do separacije. Lesno predelovalno podjetje uvaja novo proizvodnjo tako imenovanih švedskih

kuhinj, za katere ima že zaključene prodajne pogodbe, obrat »Varnost« pa je pravkar sredi izdelovanja obirnega investicijskega programa.

In enodušno mnenje zagorskih proizvajalcev: uveljavljanje nagrajevanja po učinku in drugih merilih je dalo prve, otipljivejše rezultate. V nekaterih podjetjih so se osebni dohodki povečali tudi za petdeset odstotkov. Zato ni čudno, če je zainteresiranost

proizvajalcev za probleme gospodarjenja vidno porasla in da poraja nove, boljše odnose v podjetjih. Vendar pa je treba opozoriti, da je ponekod nagrajevanje po učinku že narekovalo iskanje še bolj stimulativnih oblik nagrajevanja in da bo do konca leta, najkasneje prihodnjem pomlad v vrsti zagorskih podjetij že uvedeno nagrajevanje po ekonomskih enotah oziroma enoti proizvoda.

NOVA POT DEKANSKE TOVARNE LAMA

NAMESTO POLOMA-USPEH

Tovarni ključavnic in kovinske galanterije »Lama« v Dekanih pri Kopru so pred dvema letoma napovedali konec tudi največji optimizmi. Kako tudi ne — v skladiščih so kopičili nekurantno blago, tovarna je ležala v dolgovu, medtem ko so najhujše pomanjkljivosti ugotavljali kasneje v izredno slabi organizaciji dela in slabem sistemu nagrajevanja.

Danes pa je v tovarni »Lama« vse drugače. Kolektiv je v manj kot dveh letih nadomestil vso prejšnjo izgubo, izpolnil ob polletju letni plan z 61 odstotki in povzegal vrednost bruto proizvodnje od 210 milijonov dinarjev v letu 1958 na 455 milijonov v tem letu (polletna realizacija 275 milijonov). Nedvomno ima za to največ zaslug prizadevanji in delovni kolektiv, ki je poskrbel za boljše organizacijo dela in izbral tak vodilni in tehnični kader, ki ne omejuje zdravih pobud organov delavskega samoupravljanja in slednjega člana kolektiva. Zagotovili so si tudi tržišče za svoje

izdelke — ključavnice in pester izbor kovinske galanterije, tako da sedaj vse izdelke sproti prodaja. Poskrbeli so tudi za prehod od prejšnje toge k ustrežnejšim oblikam proizvodnje, kar dokazuje vrsta pogodb z nekaterimi našimi največjimi tovarnimi kot TAM, Hidromontaža Maribor, Ventilator Zagreb itd., tako da zdaj dobršen del svojih zmogljivosti na-

menijo pogodbenemu sodelovanju.

Vodstvo podjetja, delavski svet in sindikalna organizacija pa so usmerili vso pozornost tudi izpolnjevanju sistema nagrajevanja ter so popolnoma ovrgli skupinske norme, Komisija, ki proučuje te probleme, teži za tem, da bi že z novim letom uvedli nagrajevanje po ekonomskih enotah.

B. BOROVIC

PISMA NA NAŠ NASLOV

Proizvajalci brez delavskega sveta

Na Bizeljskem sta se letos združili znano kmetijsko posvetbo »Rdeča zvezda« in Kmetijska zadruga. Združitev je bila gospodarsko utemeljena in tudi kolektiva sta s tem soglašala. Tako je Kmetijski zadruga Bizeljsko dobila nov proizvodni obrat, ob katerem pa bo nedvomno lahko z odkupom zemlje še večala kmetijske površine in jih obdelovala na sodoben način. Kmetijsko posvetbo »Rdeča zvezda« se je že pred tem uspešno razvijalo, kar je prav gotovo tudi posledica tega, da so prav na tem posestvu eni prvih uvedli nagrajevanje po učinku. Delavci »Rdeče zvezde« so bili lahko upravičeno ponosni na lepo obdelane vinogradiške in druge površine in na to, da so imeli vedno najboljši pridelek na Bizeljskem. Na posestvu so imeli tudi svoj delavski svet in upravni odbor.

Toda, ko se je posvetbo pripojilo h Kmetijski zadrugi Bizeljsko, so delavski svet in upravni odbor enostavno razpustili. V kmetijski zadrugi namreč obstaja zadrugi svet, zato so menili, da je delavski svet pač nepotreben. Toda delavcem na posestvu nečesa manjka. Njihova delovna vna in prizadevnost se sicer nista zmanjšali, toda kljub temu nečesa pogrešajo. Zadrugi svet je pred zdu-

žitvijo uspešno vodil kmetijsko politiko na območju zadruge. To pa ne pomeni, da na obratu kmetijske zadruge ni potreben organ delavskega samoupravljanja. Prejšnji delavski sveti na posestvu so si v svojem desetletnem delu nedvomno pridobili mnogo bogatih izkušenj in vprašanje je, če bo lahko njihovo delo nadomestil zadrugi svet. Delavci na ekonomiji so nedvomno neposredni proizvajalci in imajo za to popolno pravico upravljati tudi svoj obrat.

Tak problem se pojavlja tudi drugod. Večina zadrug ima namreč že svoje ekonomije, na katerih pa nimajo obratnih delavskih svetov. Vprašujem se, zakaj se organi delavskega samoupravljanja ukinejo celo v tistih obratih, kjer so delavski svet že imeli, kot je to primer kmetijskega posestva »Rdeča zvezda«.

C. S. Novo mesto

Pisec prispevka že sam ugotavlja, da se dejavnost zadrug širi, saj se te pričenjajo ukvarjati tudi z lastno kmetijsko proizvodnjo, razen proizvodnje, ki jo v kooperaciji ustvarjajo s privatnimi kmetijskimi proizvajalci. Zadruga pa imajo tudi samostojne obrate, ki se ukvarjajo še z drugo dejavnostjo, tako na

primer z gozdarstvom, predelavo kmetijskih proizvodov in podobno.

Tako kot državna posestva so tudi zadrugne organizacije lani pričele uvajati nagrajevanje po delovnem učinku. To nagrajevanje so v kolektivih od sedaj že precej izpopolnili, tako da sedaj posamezne dejavnosti samostojno obračunavajo in po uspehih ekonomskih enot nagrajujejo zaposlene delavce. Z uvedbo takega nagrajevanja so delavci teh kolektivov zasledovali cilj, da s tem v največji možni meri ustvarijo vse materialne pogoje za uveljavljanje delavskega upravljanja tudi v zadrugnem sektorju, to je možnosti za uspešno delo delavskih svetov in upravnih odborov.

Prav zato lahko grajam primeri takih kmetijskih zadrug, kjer z uvedbo samostojnih obratov tu zaposlenim delavcem ni dana možnost samostojnega upravljanja v okviru zadruga. Se slabše pa seveda lahko ocenimo primer ukinitve delavskega sveta in upravnega odbora v proizvodnem obratu zato, ker se je priključil zadrugi. To bi nedvomno pomenilo, da gremo v družbeno političnih pa tudi ekonomskih odnosih v takem primeru korak nazaj. Namen priključitve proizvodnih obratov, kot na primer kmetijskega pose-

stva »Rdeča zvezda« na Bizeljskem k zadrugi, je ravno obraten, saj menimo, da mora tak proizvodni obrat ne samo gospodarsko okrepiti kmetijsko zadrugo, temveč da mora postati jedro sodobne kmetijske proizvodnje v svojem okolišju, utirati pot kooperaciji s privatnimi kmetovalci in s tem odigrati najvažnejšo vlogo pri socializaciji vasi. Za izvedbo te naloge pa moramo mobilizirati celotne kolektive kmetijskih zadrug in njihovih obratov. Mobilizacije zadrugnih kolektivov pa si brez formiranja samoupravnih organov povsod tam, kjer so za to dane možnosti, ne moremo predstavljati.

Tako ureditev zahtevajo tudi obstoječi predpisi, saj navaja uredba o kmetijskih zadrugah, objavljena v Uradnem listu FLRJ št. 18 iz leta 1958 v 75. členu: »Samostojni obrat ima delavski svet in upravni odbor.« Ta predpis ureja tudi okvirne pravice samostojnih obratov zadruga.

V navedenih primerih gre torej na eni strani za nerazumevanje posameznikov v zadrugnih vodstvih, na drugi strani pa za nepoznanje zakonitih predpisov.

NEDA VERBEK
tajnik Republiškega odbora sindikata
kmetijskih delavcev Slovenije

Analiza vzrokov obolenj kaže, da je še vedno največ izostankov zaradi obratnih nezgod, na drugem mestu so obolenja na dihalnih organih, kar nedvomno zopet potrjuje nujnost razpraševanja Jesenic, dalje obolenja na prebavnih organih, ki so prav tako višja kot lani. Menijo, da tudi na ta obolenja vpliva industrijski prah in plin železarne.

Na bolniškem oddelku obratne ambulante se je v tem času zdravilo 1059 bolnikov z različnimi obolenji. Povprečno odpade največ bolniških dni na bolnike z rano na dvanajsterniku.

Obratna ambulanta bo s sodelovanjem kadrovske-socialne službe, upravo podjetja in družbeno-političnimi organizacijami ob uspešnem preventivnem delu nedvomno lahko vplivala na izboljšanje oziroma zmanjšanje obolenj. Toda svoj delež bodo morali doprinesiti tudi sami člani kolektiva, kajti bolniških izostankov zaradi nezgod pri delu je še vedno največ, kar kaže, da bo treba povečati skrb za varnost pri delu, predvsem disciplino posameznih delavcev, kajti sicer bo denar, s katerim so kupili zaščitna sredstva, obležal brez prave koristi.

S. T.

V desetih letih od 44 na 80 milijonov

Delovni kolektiv Tekstilne tovarne »Motvoz in platno« je pred dnevi proslavljal desetletnico delavskega upravljanja in štiri-desetletnico dela tekstilne tovarne. Pregledali so svoje delo in ugotovili, da so dosegli najboljše uspehe prav v zadnjih desetih letih, ko so prevzeli podjetje v upravljanje. Tako so v letu 1950 ustvarili za 44 milijonov dinarjev, medtem ko bo letos znašala vrednost proizvodnje že več kot 80 milijonov dinarjev. V tem času so na novo zaposlili okoli 200 delavcev. Prihodnje leto, ko bodo končala obnovitvena dela, pa bodo zaposlili na novo še več novih delavcev. Tudi letošnji proizvodni program delovni kolektiv lepo uresničuje in pričakujejo, da bodo kljub obnovitvenim delom izpolnili letni in tudi petletni proizvodni plan.

D. V.

Prisrčen sprejem

Predsednik Centralnega sveta Zveze sindikatov Jugoslavije Svetozar Vukmanović, vodja jugoslovanske sindikalne delegacije, ki se je na vabilo Zveze dela Maroka in Kongresa sindikatov Gane mudila nad tri tedne v teh deželah, je dal ob vrnitvi v domovino dopisniku Tanjuga v Ljubljani izjavo o rezultatih bivanja delegacije in o svojih vtisih.

V izjavi je predsednik Vukmanović dejal:

»Med bivanjem v Maroku sem obiskal kakih deset mest, industrijskih središč, kot so Casablanca, Rabat, Safi, Agadir, Marakeš, Meknez, Kenitra in druga. V vsakem izmed teh mest smo se srečali in se razgovarjali z voditelji in aktivisti Zveze dela Maroka, kar nam je omogočilo izmenjavo izkušenj.

Prav tako se mi je ponudila priložnost za razgovore z voditelji Nacionalne unije ljudskih sil Maroka, ki je z veliko večino zmagala ne nedavnih občinskih volitev. Večkrat smo se sestali s člani deželne vodstva Nacionalne unije ljudskih sil kakor tudi s predstavniki krajevnih vodstev. Jugoslovansko sindikalno delegacijo so prav tako prisrčno sprejeli predstavniki oblasti, še posebej pa občinski sveti v mestih, ki smo jih obiskali. Šli smo tudi na obisk k predstavnikom maroške vlade, s katerimi smo se razgovarjali v odnosih med Jugoslavijo in Marokom.

O vtisih, ki jih je jugoslovanska sindikalna delegacija dobila v Maroku, bi rad povedal, da je sindikalno gibanje te dežele zelo močno in da so imeli njegovi številni aktivisti veliko vlogo v osvobodilnem boju maroškega ljudstva. Predstavniki maroškega sindikalnega gibanja so se pogosto borili s puško v roki, sovražniki so jih zapirali in jih obsojali na smrt. Sindikalni aktivisti Maroka so imeli veliko vlogo tudi v boju proti kolonializmu. Sicer pa drugače niti ni moglo biti, ker se je delavski razred zavzemal za osvoboditev iz kolonialnega suženjstva in izkoriščanja.

Maroško sindikalno gibanje se zdaj zelo konkretno bori za boljše življenjske razmere delovnih ljudi in za večji vpliv pri reševanju gospodarskih in družbenih problemov Maroka. Razen tega so si sindikati zastavili nalogo, da se bodo zavzemali za kar najbolj vsestranski razvoj maroških gospodarskih sil, vendar ne na temelju neokolonializma ali dajanja koncesij. V tej zvezi zavzema problem razvoja nacionalnih kadrov, torej usposabljanje delavskega razreda, pomembno mesto v boju Zveze dela Maroka. Maroški sindikati razvijajo to dejavnost na vseh področjih, zato so postali zelo močna borbena organizacija, katere članstvo se ne boji žrtve, ki jih zahteva izpolnitev zastavljenih nalog.

Zaradi take dejavnosti uživa maroški sindikati veliko zaupanje delovnih množic, kar najbolje dokazuje dejstvo, da so izvoljeni člani občinskih odborov večinoma sindikalni aktivisti.

Na mednarodnem področju se maroški sindikati zavzemajo za sodelovanje z vsemi sindikalnimi gibanji ne glede na njihovo ideološko in politično usmerjenost, in sicer na načelu, da vsaka sindikalna organizacija samostojno določa svojo politiko do problemov delavskega razreda in svojih dežel, politiko družbenega razvoja itd. Spriči tega je razumljivo, da sta se sindikalni organizaciji Jugoslavije in Maroka na temelju teh načel sporazumeli o medsebojnem sodelovanju.

O bivanju delegacije Zveze sindikatov Jugoslavije v Gani je predsednik Vukmanović dejal, da so predstavniki Kongresa sindikatov Gane prisrčno sprejeli jugoslovansko sindikalno delegacijo.

»Ponudila se nam je priložnost za razgovore z izvršnim komitejem in s predstavniki sindikalnih organizacij iz vse dežele, razgovarjali pa smo se tudi s predstavniki Partije ljudske konvencije Gane. Posebej bi izrazil zadovoljstvo, da sem pri srečanju s predsednikom Nkrumahom nadel na popolno razumevanje in na enaka stališča do osnovnih mednarodnih vprašanj kot tudi glede nadaljnjega razvoja stikov med našima deželama. Govorili smo ne le o medsebojnih odnosih med sindikati Jugoslavije in Gane, temveč tudi o odnosih med Socialistično zvezo delovnega ljudstva Jugoslavije in Partijo narodne konvencije Gane.

Sestali smo se s predstavniki vlade, s katerimi smo razpravljali o nadaljnjem razvoju gospodarskih in drugih odnosov med Gano in Jugoslavijo.

Sešli smo se s predstavniki Zveze kmetijskih proizvajalcev Gane, organizacije, katere cilj je, na temelju kooperacije individualnih proizvajalcev zagotoviti večjo in sodobnejšo kmetijsko proizvodnjo ter promet s kmetijskimi pridelki brez kapitalističnih posrednikov in nakup potreb-

nega materiala. Hkrati omogoča ta organizacija s svojimi skladi hitrejši razvoj življenjske ravni in reševanje komunalno-socialnih problemov na kmetijskih področjih.

Dobili smo vtis o izraziti želji po sodelovanju z vsemi socialističnimi gibanji, ki težijo k takemu sodelovanju na temelju načela, da vsako socialistično gibanje v določeni deželi samo rešuje probleme svojega družbenega razvoja. Ker stoji Jugoslavija na tem stališču, smo glede tega lahko dosegli soglasje.

Lepaki iz Konga

SKUPNA DEKLARACIJA KONGRESA SINDIKATOV GANE IN ZVEZE SINDIKATOV JUGOSLAVIJE

POGLABLJANJE PRIJATELJSTVA

Na vabilo Kongresa sindikatov Gane se je v dnevi od 6. do 12. oktobra 1960 mudila v Gani delegacija Zveze sindikatov Jugoslavije s predsednikom Vukmanovićem, sekretarjem Centralnega sveta ZSJ Icem Simčičem in sekretarjem delegacije Zoranom Jovanovićem. Med bivanjem v Gani je imela delegacija prijateljske razgovore z vodstvom Kongresa sindikatov Gane in še posebej z generalnim sekretarjem Johnom K. Tetegeahom.

Med razgovori sta delegaciji ugotovili naslednje:

1. Sindikalni organizaciji obeh dežel težita za tesnimi medsebojnimi prijateljskimi zvezami in za uveljavitvi medsebojnih stikov.
2. Delegacija Zveze sindikatov Jugoslavije, ki se je pod vodstvom predsednika Svetozara Vukmanovića mudila na bratskem obisku pri Kongresu sindikatov Gane, je bistveno prispevala k poglobitvi medsebojnih prijateljskih odnosov in nakazala velike možnosti za bodoče sodelovanje.
3. Sindikalni organizaciji obeh dežel združuje boj za mir, za splošno in popolno razorožitev, za družbeni napredek in za uveljavljanje načel mirne koeksistence. Njun skupni boj je dosledno usmerjen proti kolonializmu in imperializmu ter za nacionalno neodvisnost, za spoštovanje ozemelske nedotakljivosti vsake neodvisne dežele ne glede na barvo polti in raso ter za enakopravnost vseh narodov. Sindikalni organizaciji odločno obsojata vmešavanje Belgije in drugih v notranje zadeve Konga ter zahtevata od Združenih narodov, naj izvajajo resolucijo Varošnega sveta, s tem da zakoniti vladi, ki je Združene narode prosila za pomoč, t. j. vladi, ki jo vodi

predsednik Kasavubu in predsednik vlade Lumumba, pomagajo upostaviti v Kongu mir.

4. Sindikalni organizaciji ogorčeno nasprotujeta oboroževalni tekmi med blokom velesil in sta trdno prepričani, da nima noben narod, pa naj je še tako velik in pomemben, pravice izsiljevati ostali svet.

5. Po razgovoru o temeljih, na katerih so zasnovane njune organizacije, sta delegaciji ZSJ in Kongresa sindikatov Gane prepričani, da je mogoče le z marksistično socialistično politiko, prilagojeno konkretnim pogojem dežele, zagotoviti pot k družbenemu napredku in k sreči, ki vodi k trajnemu miru.

6. Pri uresničevanju svojih ciljev delegaciji ponovno izrecno zahtevata

— opustitev poskusnih atomskih eksplozij, tako francoskih v Sahari kakor povsod po svetu.

— prenehanje umazane kolonialne vojne proti alžirskemu ljudstvu, ki se bori za osvoboditev in nacionalno neodvisnost. V celoti podpirata upravičeni boj alžirskega ljudstva za to, da bi si samo gospodarilo in samo uporabljalo vsa naravna bogastva, kakor bi se mu zdelo najbolj prav. Nihče nima pravice nasprotovati tem zakonitim zahtevam alžirskega ljudstva, nič ne more opravičiti vojne, ki so jo sprožili za ohranitev neupravičenih privilegijev, naperjenih proti vsemu alžirskemu ljudstvu.

7. Z namenom, nadalje poglobljati prijateljstvo in sodelovanje med sindikalno organizacijo v Gani in jugoslovanskim delavskim gibanjem, sta delegaciji sprejele naslednje ukrepe:

a) izmenjava delegacij za boljše medsebojno spoznavanje, za dobro in popolno informiranje o splošnem razvoju, kulturi in življenju vsake dežele, še posebej pa o izkušnjah pri sindikalnem delu. V tej zvezi je Kongres sindikatov Gane sprejel vabilo ZSJ, naj njegova delegacija pod vodstvom Johna K. Tetegeaha v začetku prihodnjega leta obišče Jugoslavijo;

b) vabilo Zvezi sindikatov Jugoslavije, naj pošlje za šest mesecev strokovnjaka za vprašanje delavskih svetov, da bi Kongresu sindikatov Gane pomagal izboljšati podobne metode za reševanje industrijskih in komercialnih problemov v skladu s potrebami in pogoji v Gani, podrobnosti pa naj bi pripravili obe organizaciji;

c) stalno izmenjavo publikacij in podatkov o življenju in delu sindikalnih organizacij in dejavnosti obeh dežel z namenom, da bi si posredovali izkušnje;

d) proučevanje možnosti za usposabljanje mladih kvalificiranih delavcev in strokovnjakov v pod-

bratsko solidarnost zagotavlja vsem narodom, ki se borijo za svobodo in nacionalno neodvisnost.

Obe organizaciji poudarjata svoje prepričanje, da so razvite dežele moralno dolžne podpirati ekonomsko nerazvite dežele. Ekonomski in druga potrebna pomoč je v skupnem in splošnem interesu vseh narodov, organizirati in zagotoviti pa jo je treba brez vsakršnih pogojev, ki bi mogli vplivati na politično neodvisnost in na ekonomski razvoj dežele.

7. Z namenom, nadalje poglobljati prijateljstvo in sodelovanje med sindikalno organizacijo v Gani in jugoslovanskim delavskim gibanjem, sta delegaciji sprejele naslednje ukrepe:

a) izmenjava delegacij za boljše medsebojno spoznavanje, za dobro in popolno informiranje o splošnem razvoju, kulturi in življenju vsake dežele, še posebej pa o izkušnjah pri sindikalnem delu. V tej zvezi je Kongres sindikatov Gane sprejel vabilo ZSJ, naj njegova delegacija pod vodstvom Johna K. Tetegeaha v začetku prihodnjega leta obišče Jugoslavijo;

b) vabilo Zvezi sindikatov Jugoslavije, naj pošlje za šest mesecev strokovnjaka za vprašanje delavskih svetov, da bi Kongresu sindikatov Gane pomagal izboljšati podobne metode za reševanje industrijskih in komercialnih problemov v skladu s potrebami in pogoji v Gani, podrobnosti pa naj bi pripravili obe organizaciji;

c) stalno izmenjavo publikacij in podatkov o življenju in delu sindikalnih organizacij in dejavnosti obeh dežel z namenom, da bi si posredovali izkušnje;

d) proučevanje možnosti za usposabljanje mladih kvalificiranih delavcev in strokovnjakov v pod-

jetjih in na univerzah — ti bi prišli iz Gane — in pošiljanje mladih kvalificiranih delavcev in strokovnjakov iz Jugoslavije v Gano, kjer bi pomagali usposabljamati člane sindikatov;

d) podpora enotnemu in močnemu afriškemu sindikalnemu gibanju, ki je v prvih vrstah afriškega osvobodilnega gibanja. Obe strani podpirata ustanovitev vseafriške sindikalne federacije. Proces ustanavljanja enotnega vseafriškega sindikalnega gibanja bo odstranil vse vzroke za razdrobljenost v mednarodnem sindikalnem gibanju ter mnogo prispeval k združitvi vseh sil v tem gibanju, ki je hkrati v interesu boja za mir, za prijateljstvo vseh narodov ter za njihov družbeni in ekonomski napredek;

e) pri izvajanju svoje mednarodne politike prijateljstva z vsemi sprejema Kongres sindikatov Gane roko prijateljstva, sodelovanja in solidarnosti jugoslovanskega sindikalnega gibanja, podpira skupne cilje obeh organizacij vključno z bojem proti imperializmu in kolonializmu.

8. Obe strani koristno ocenjujeta skupna posvetovanja o problemih in skupnih vprašanjih v zvezi z delom in življenjem sindikalnih gibanj obeh dežel.

Ta sporazum sta delegaciji podpisali v dobri veri ter v duhu mira in enotnosti delovnega ljudstva obeh dežel in v skladu z njunimi interesi.

JOHN TETEGEAH, generalni sekretar Kongresa sindikatov Gane

SVETOZAR VUKMANOVIČ, predsednik Centralnega sveta ZSJ

Akra, 10. oktobra 1960.

MOBUTU PRI ČOMBEJU

Nazadnje je le prišlo do vsklajene akcije separatista in izdajalca Combeja iz Katange in polkovnika Mobutuja, ki si v sodelovanju in ob podpori Combejevih zahodnih prijateljev prizadeva, da bi odstranil zakonito vlado premiera Lumumbe in upostavil režim, ki bi bil po volji kolonialistom.

Po vrnitvi iz Elizabethvillu v Katangi je polkovnik Mobutu izjavil, da ga je »Combe sprejel kot brata«. »Zagotovil mi je vso politično, ekonomsko in finančno pomoč,« je nadaljeval Mobutu. »Enako gledava na najvažnejše kongoške probleme. Combe je antikomunist prav kot jaz...« Čeprav te besede kažejo, da je Combe pripravljen podpreti svojega somišljenika, pa dajejo nekateri drugi znaki slutiti, da ni Combe niti sam kaj prida pričrčan o prihodnosti Mobutuja. Iz Elizabethvillu namreč sporočajo, da so še vedno odločeni, naj ostane Katanga »neodvisna republika«, vendar so pripravljeno sodelovati z »ostalim« Kongom, seveda če bo ta »ostali« Kongo ustregel željam njihovih gospodarjev, zahodnim kolonialistom.

Sodelovanje Mobutu-Combe je torej tu, vendar Combe ne mara svoje usode povsem povezati z Mobutujem. Verjetno se strinjajo z njim tudi tisti, ki so ju spravili za skupno mizo. Pravi namen sodelovanja je ta, da bi postal še ostali Kongo tisto, kar je Katanga že. Ker pa to ni za nesljivo, raje ne tvegati.

Medtem pa se bije v severni Katangi prava državljanska vojna med pristaši enotnega Konga iz rodu Baluba ter Combejevimi silami, ki jim poveljujejo belgijski oficirji. Značilni za to vojno so surovost Combejeve žandarmerije in pokoli civilnega prebivalstva, zaradi česar so protestirali nekateri predstavniki ZN. Zdaj pa so se sporazumeli, da bodo sile ZN poskrbele za red na tistem področju, s tem da bodo svoje delo vskladile s Combejevimi oblastmi, ki bodo še nadalje obdržale civilno oblast.

PRERIVANJE OB PREKOPIU

Mali park pri vходу v Panamski prekop je bil pred kratkim prizorišče ceremonij, o katerih so dan in noč govorili v deželah Latinske in Srednje Amerike. V tem parku so v prisotnosti ameriškega guvernerja Carterja in pred postrojeno četo ameriških vojakov razobesili trobojnico Paname — prvokrat odkar so pred 46 leti ustanovili to »žepno« državo Srednje Amerike. Ob tej priložnosti je Carter rekel, da gre za »veliki trenutek« in »viden izraz suverenosti« te male dežele ob prekopu, ki njeno nacionalno ozemlje (1400 km²) deli tako rekoč na dva enaka dela.

Prekop je najpomembnejši go-spodarski objekt na ozemlju Paname in hkrati najdonosnejši za državno blagajno. Lani je plulo skozi prekop 9718 ladij pod najrazličnejšimi zastavami z nad 5 milijoni tonami blaga. Zato je razumljivo, da je za Panamo prekop, kar je za Brazilijo kava, Venezuelo petrolej, sladkor za Kubo ali banane za Honduras.

Zahvaljujoč se prav prekopu, je mala Panama z 1.100.000 prebivalci postala ena izmed »največjih pomorskih sil na svetu«. Statistike namreč kažejo, da ima pod svojo zastavo tankersko mornarico, ki je na 5. mestu na svetu. Te ladje v glavnem niso lastnina državljanov Paname, temveč tujcev, ki izkoriščajo nekatere finančne prednosti, bližino petrolejskih območij v deželah Srednje in Južne Amerike ter Mehike in zato registrirajo ladje tu in pri tem seveda polnijo svoje žepce.

Panama je dolžna prekopu, da živi. V kronikah tega »ameriškega Suez« piše, da se je republika Panama rodila v tistem času, ko so podpisali pogodbo o zaključnih delih prekopa. To je bilo leta 1903, ko so ameriški podjetniki izrinili neko francosko družbo in sklenili, da povežejo Pacifik z Atlantikom. Ta sporazum je prinesel novi državi 10 milijonov dolarjev. ZDA so pozneje za izpopolnitev prekopa potrošile še 370 milijonov dolarjev. Prve ladje so zaplule iz Pacifika v Atlantik skozi Panamski prekop 1914. leta.

Kronisti so zapisali, da je od tlej prekop večni činitelj v panamsko-ameriških odnosih. Medtem ko je bil prva desetletja »izraz panamskega panamerika-

nizma«, ima v novejšem času barvo jabolka razdora. Čeprav je prekop pod upravo ameriškega guvernerja in vojske, je okolica prekopa zdaj območje velikih notranjih naspotij in političnih obračunov. Panamski študentje so že večkrat lani in letos razbili vrste ameriških straž in demonstrativno korakali v cono prekopa. Zaradi takšnega razpoloženja javnosti je vlada dosedanjega predsednika Ernesta della Guardie zahtevala v Washingtonu zvečanje svojih pravic v upravi in v razdelitvi dohodka od prekopa.

Panamski prekop, ki je dolg 80 km, širok okrog 150 m in s cono po 8 km na vsaki obali, je tako rekoč država v državi. Pravijo, da v tej coni velja pravilo »gold only« (»samo za zlato«). Vrhovni upravnik v coni je ameriški guverner, »čuvarji reda« pa so ameriški vojaki. V razmetanih številnih klubih, restavracijah in pivnicah je težko slišati španski jezik. Od številnih taks ameriške družba nabere letno nad 100 milijonov dolarjev.

Novo izvoljeni predsednik Roberto Chiari, ki je vodil opozicijo, je v nedavni volilni kampanji opozoril dosedanja vlado, zakaj v svoji mandatni dobi ni »bolje izkoristila prekop«. Opazovalci trdijo, da je prav na tem »konju« Chiari uspel prestopiti prag predsedniške palače, zahtevajoč najmanj 50 % od skupnega letnega dobička od prekopa. To stališče utemeljuje Panama na računici, da so ameriški delničarji v minulih 64 letih dobili od prekopa vsaj 10-krat večji dobiček, kot so znašale njihove vlozene investicije.

Do »neprijetne epizode« zaradi zastave je prišlo po opozorilu panam-

skega parlamenta, da bo vprašanje svoje suverenosti nad prekopom sprožila na letošnjem zasedanju OZN. Zato vlada dosedanjega guvernerja Carterja je namreč zahtevala, da zastavo dvigne ameriški vojak. Zaradi tega ta akt »demonstracije časti« niso izvedli v prisotnosti i Guardie i Chiarija. Ko se je o ameriško-kubanskem sporu je Mo-ceremonija začela z zvoki ameriške himne, je bila ta hkrati signal za hu-

sili«. Končno odobritev je Washington poslal tik pred začetkom Generalne skupščine v New Yorku. Dosedanji predsednik Ernesto de la Guardia je uradno izjavil, da z »občutki zadovoljstva in ponosa zaključuje svoj predsedniški mandat.«

Zgodilo pa se je medtem, da je Ernesto de la Guardia zavrnil povabilo ameriškega guvernerja, naj prisostvuje dvigavanju panamske zastave ob prekopu. Guverner Carter je namreč zahteval, da zastavo dvigne ameriški vojak. Zaradi tega ta akt »demonstracije časti« niso izvedli v prisotnosti i Guardie i Chiarija. Ko se je o ameriško-kubanskem sporu je Mo-ceremonija začela z zvoki ameriške himne, je bila ta hkrati signal za hu-

de demonstracije študentov in drugih državljanov Paname. V tem »prerivanju« je bil reporter ameriške televizije ranjen, številne druge Američane pa so morali prepeljati v bolnišnico.

Čeprav je ameriški senator John Marshall Butler opozoril administracijo, da je že dviganje zastave »pretirano velika koncesija«, vlada Paname ni bila zadovoljna z odgovorom v parku ob vходу v prekop. To je naposled potrdil tudi predsednik Chiari, ki je prevzel oblast 1. oktobra. V nekaterih časnikih Centralne Amerike je bilo zato te dni nekajkrat prebrati vprašanje: »Ali ni mogoče že sedaj Panama pred novimi burnimi dogodki?«

V TURŠKI PRESTOLNICI

— Vidiš, toliko umazanega perila se nabere, če ni predolgo žehte!

Razširitev nacionalizacije na Kubi

Po več nacionalizacijah tujega premoženja in po nacionalizaciji premoženja ljudskih sovražnikov iz časov Batistovega režima je kubanska vlada sklenila prejšnjo soboto nacionalizirati okoli 400 industrijskih in drugih podjetij, katerih lastniki so v glavnem kubanski državljani. Nacionalizacija je zajela 105 sladkornih tovarn, s čimer je prešla ta industrijska panoga v celoti v državno lastnino. Nacionalizirali so tudi 50 tekstilnih podjetij, osem železniških družb itd.

BEOGRAD — Predsednik Zvezne ljudske skupščine Petar Stambolić je sprejel venezuelske parlamentarce, ki jih vodi Enriquez Verra. — Na fotografiji: Enriquez Verra v razgovoru s Petrom Stambolićem.

SKANDINAVSKI MOZAIK

Poraz ekstremistov na Švedskem — Diktirani »kompromis« v Norveški delavski stranki — Krepitev pristašev KP Finske

Vse kaže, da bo letošnja jesen zaznamovana v notranjepolitičnem življenju skandinavskih držav kot ena najbolj burnih. Tradicionalni »mirni tokovi« se nemara niso popolnoma vzburljivi. Bolj ali manj v vseh teh državah imajo ti procesi še nadalje »mirni skandinavski« pečat, toda če jih merimo s tamkajšnjimi vatli, je tisto, kar se je v minulih tednih dogodilo in kar se še bo, močno različno od »mirnosti«, tako značilne za dosedanja gibanja.

Na Norveškem na primer so tako ostro napadli opozicijsko skupino v Norveški delavski stranki, da česa podobnega ne pomnijo od časov, ko je nastal razdor v delavskem gibanju; na Finskem so razcepljeni socialni demokrati in agrarci prispevali k izrazitejši diferenciaciji sil in k istočasni krepitvi skrajne desnice in skrajne levice; na Švedskem pa so nedavne parlamentarne volitve prinesle poraz ekstremistični orientaciji konservativcev; in nazadnje, na Danskem se je začela živahna predvolilna kampanja, v katero so šli vsi udeleženci polni upanja, da bodo 15. novembra pobrali najboljše sadove.

SPET BREZ VEČINE V PARLAMENTU

Švedski socialni demokrati so šli na letošnje septembrske parlamentarne volitve bolj negotovi kot kdajkoli prej. Na dnevni red so postavili nekatere skrajno nepriljubljene ukrepe za stabilizacijo gospodarskega položaja in za zagotovitev nadaljnjega razvoja (uvredba prometnega davka v znesku 6 % vrednosti vsega prometa, ki je vrednost vsega prometa v državi v letu 1957 znašala 100 milijard švedskih kron, kar je približno 10 milijard ameriških dolarjev). Če bi socialni demokrati dobili večino, bi morali odločiti o uvedbi kategoričnega stališča proti temu, s čimer so odvrnili od sebe precej nekoč zvestih volivcev, kar je koristilo KP Švedske. Kljub temu, s čimer so odvrnili od sebe precej nekoč zvestih volivcev, kar je koristilo KP Švedske. Kljub temu, s čimer so odvrnili od sebe precej nekoč zvestih volivcev, kar je koristilo KP Švedske.

tako pa je njihova abstinenca pri glasovanju o uvedbi 6-odstotnega prometnega davka omogočila socialnim demokratom, da so ostali na oblasti. (Če bi komunistični poslanci glasovali proti temu, bi bila socialnodemokratska vlada v manjšini in bi morala odstopiti.) Najmočnejša švedska politična stranka — socialni demokrati — ostaja večinoma brez večine, če ji kakor doslej ne pomaga KP Švedske.

KONGRES NDP NAJ POVE SVOJE

Na Norveškem uživajo socialni demokrati (Norveška delavska partija) mnogo ugodnejši položaj kot v sosednji Švedski. Z 78 od

Letošnja skupščina je dejansko odobrila sklep deželne uprave, ker je sama opozorila na 15. člen statuta NDP o nevzdržnosti »frakcij in skupin v stranki«, ki bi delovale v nasprotju z uradno politiko.

Po drugi strani pa so pripadniki skupine »Orientering« zbrali podpise 70 najbolj znanih aktivistov NDP za poziv, ki zahteva, naj bo skupini tudi nadalje dovoljeno delovati na načelu »izmenjave mnenj in pojasnil ter drugih stališč razen tistih, ki prevladujejo v NDP«. »Nismo frakcija — trdijo — niti ne druga stranka. Hočemo samo revidirati določene postavke uradne politike.

Ce ta spor ne bo zadovoljivo in kmalu poravnano, bo Norveška delavska partija šibkejša na jesenskih volitvah prihodnje leto. To nikakor ne pomeni, da bi imela skupina Orientering že kaj več upanja, če bi sama nastopila z listo. Močna je le, dokler deluje v okviru NDP.

DVOJNI RAZKOL NA FINSKEM

S podvojitvijo Socialnodemokratske stranke Finske (začela se je leta 1957, končala pa leta 1958, ko sta tudi formalno nastopili dve socialnodemokratski stranki), se je začelo v delavskem gibanju te dežele novo obdobje. V začetku oktobra so bile na Finskem komunalne volitve, ki so po številu volilne udeležbe pokazale, da daleč presegajo lokalne okvire. (Po nepopolnih podatkih je glasovalo skupno 1.834.940 od skupno 2,5 milijona vpisanih volivcev, kar pomeni v primerjavi z občinjskimi volitvami pred štirimi leti znižanje abstinence približno za 10 %.)

Razen tega se je pokazalo, da Socialnodemokratska opozicija (to je uradni naziv socialnodemokratskih disidentov) v resnici ne uživa tolikšnega vpliva, kakor je sama pričakovala, vendar je ta vpliv mnogo večji, kot so ji ga pripisovali socialni demokrati. Z 62.881 glasovi je ta politična skupina osvojila skupno 225 odbor- niških sedežev proti 2170, kolikor jih ima matična stranka.

Največji uspeh so dosegli finški komunisti, ki so tudi to pot (kakor na parlamentarnih volitvah) nastopili z listo Ljudske fronte. Dobili so 2314 mandatov, kar je skoraj za 200 več kot na

prejšnjih komunalnih volitvah. S tem so se za kakih 50 mest približali uspehu iz leta 1952, ko so dosegli povojni rekord.

Po občinskih volitvah je slika naslednja: vse opozicijske meščanske stranke skupaj (vključno s stranko malih posestnikov, ki jo je letos ustanovil Veiko Venamo, disident Agrarne stranke že od leta 1958), so dobile 967.866 glasov in 6616 odbor- niških mest, vse delavske stranke skupaj pa 864.942 glasov oziroma 4709 odbor- niških mest. (Očitno nesoraz- merje med številom dobljenih

glasov in osvojenih odbor- niških mest je posledica večinskega volilnega sistema.)

Splošna ugotovitev po analizi rezultatov minulih komunalnih volitev: finški komunisti so dobili znatno število prejšnjih socialno- demokratskih glasov, hkrati pa je precej izgubila prejšnja Agrarna stranka, katere pristaši so se pridružili drugim opozicijskim strankam. Torej dvojni premik: na levo, h komunistom, in na desno, h konservativnim meščanskim strankam (agrarci imajo center).

TOMA MILUTINOVIC

PARLAMENTARCI VENEZUELE IN KANADE V JUGOSLAVIJI

Našo deželo je obiskala prejšnji teden venezuelska parlamentarna delegacija, ki bo ostala pri nas deset dni. Venezuelske parlamentarce je sprejel predsednik Zvezne ljudske skupščine Petar Stambolić, ki jim je priredil slavnostno kosilo. Govoril je o dosedanjem razvoju prijateljskih stikov med obema deželama in o sorodnih stališčih do mnogih mednarodnih vprašanj ter izrazil upanje, da se bo ta razvoj nade-

ljeval. Voditelj venezuelske delegacije Enriquez Verra je izjavil, da Venezuela ceni in spoštuje napore jugoslovanskih narodov ter izrazil prepričanje, da bo sedanji obisk omogočil poslancem, da se bodo seznanili z jugoslovanskimi izkušnjami ter jih uporabili v svoji deželi.

V torek je prispela v Beograd tudi delegacija kanadskega senata, ki je gost Zvezne ljudske skupščine. Na slavnostnem kosilu je izrazil predsednik Zvezne ljudske skupščine Petar Stambolić upanje, da bo ta prvi obisk predstavnikov kanadskega parlamenta odprl ugodne perspektive za uspešen razvoj sodelovanja med obema deželama. Izrazil je obžalovanje zaradi poslabšanja vzdušja po svetu ter poudaril pomen miroljubne koeksistence in vlogo dežel, ki želijo prispevati, da bi se ta položaj izboljšal. Vodka kanadske delegacije je ocenil odnose z Jugoslavijo kot zelo ugodne in izrazil prepričanje, da se bodo še nadalje razvijali.

Zanimanje za volitve

Ceyrus Eason, ameriški industrialec in nosilec Leninove nagrade, je pred dnevi izjavil: »Če obiščete tekmo baseballa, boste opazili, da ameriški gledalci kažejo takšno navdušenje, kot da bi bila tekma pomembnejša od predsedniških volitev.« Nikita Hruščev pa je med bivanjem v Ameriki tole izjavil: »Kaj mislite, da ste pametnejši kot črnci zato, ker ste beli?«

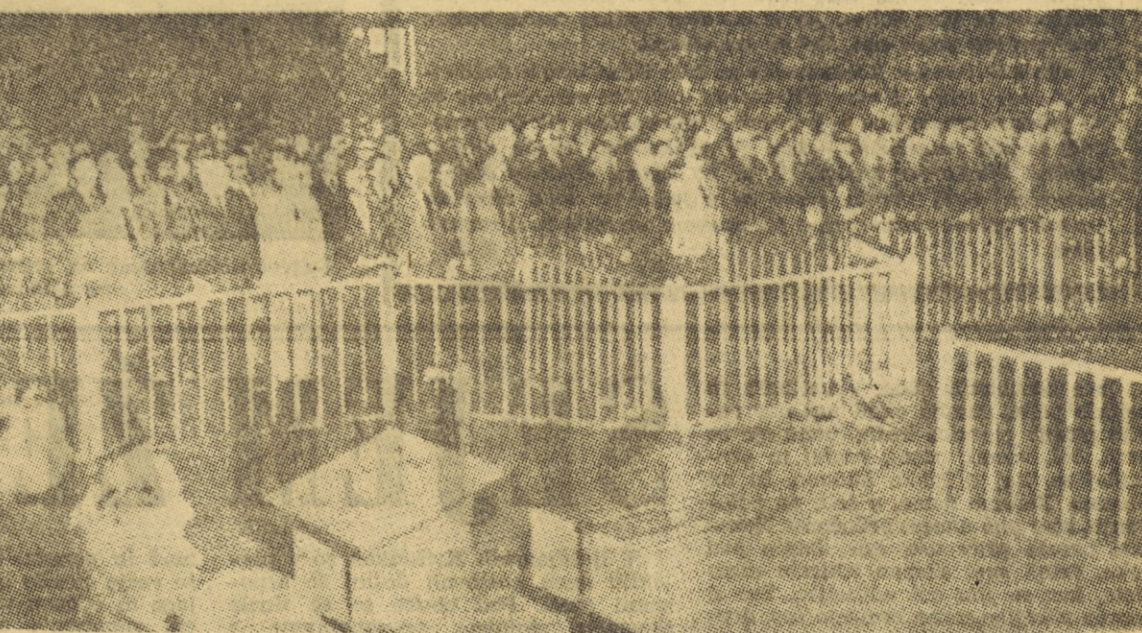
60 SMRTNIH OBSODB?

Nedaleč od Carigrada v Marmornem morju leži Jaši Ada, zdaj slavna po vsem svetu. Ne samo turška, temveč vsa svetovna javnost ve za oktobrsko sodno obravnavo proti bivšim turškim predstavnikom. Razen Djelala Bajara in Adnana Menderesa je na otoku Jaši Adi še približno 450 zapornikov, višjih funkcionarjev nedavne turške oblasti, med katerimi je največje število oficirjev turške armade in policije.

Sodno obravnavo na Jaši Adi so za tri dni prekinili. Na začetku je bila v središču pozornosti — pasja afera. Šlo je za psa bivšega predsednika republike Djelala Bajara, ki mu ga je podaril afganistanski kralj, le-ta pa ga je prodal za milijon turških lir carigradskemu živalskemu vrtu. Stari Bajar se je psa spominjal, prodaje pa ne. Seveda moramo zapisati, da bo ta pes — kdo ve, kako mu je ime — gotovo prišel v zgodovino, kot bo zgodovina pisala tudi o tej, nedvomno največji sodni obravnavi, v kateri se zagovarja režim, ki je prinesel turškemu narodu zlo.

Po tridnevnem odmoru torej bodo sodniki jeli obravnavati naslednjo temo, in sicer krvave de-

monstracije v Carigradu proti Grkom, in sicer krvave de-

Obtoženci poslušajo obtožnico

6. septembra, pa tudi naslednjo noč, je Carigrad spominjal na nacistični Berlin v dneh najhujših aretacij Židov. Studenti so v Carigradu razbili, sežgali in uničili skoraj vso imovino Grkov. Tri osebe so bile ubite, 33 so jih hudo pretepli, zažgali so 75 cerkev, uničili in oropali pa približno 5500 trgovin in stanovanj.

Razbijanje trgovin in ropanje je trajalo od šestih zvečer pa do naslednjega jutra, ko se je na ulicah pojavila vojska. Materialna škoda je bila velika. Moralna in politična še večja.

Kdo je bil kriv za vse to? Obtožba na zdajšnji sodni obravnavi jasno pove: tedanja vlada, to je Menderesova in njegovi organi.

Grki trdijo, da je bil atentat

za septembrske dogodke pa so označili kot kaznivo dejanje, ki mora biti kaznovano z 20 leti ro- bije. Za kršitev ustave je pred- videna smrtna kazen.

Sicer pa na tej sodni obravnavi precej govorijo o smrtnih obsodbah. Glavni tožilec je rekel novinarjem, da računa na »najmanj 60 smrtnih obsodb«. Pristavil je tudi, da se bo trudil, da bo sodna obravnavna končana v poldrugem mesecu, da pa bo to težko, ker obtožnica še ni kompletna, preiskovalne komisije pa še vedno dostavljajo novo obremenilno gradivo proti biv- šim vodjem režima.

Vsi obtoženci imajo zdaj bra- nilec. Glavni obtoženci imajo celo dva ali tri. Skupno število advokatov je 68.

ZVEDELI SMO, DA...

... v Kanadi po uradnih podatkih nenehno narašča število brez- poselnih. V juniju in juliju, torej v mesecih, ko nezaposlenost nor- malno upada zaradi sezonskih del, je naraslo število ljudi brez dela. Sredi avgusta so se položaji še poslabšali, število nezaposlenih je do- seglo 322.000.

... je perujska vlada sprejela plan, ki predvideva med drugim graditev električnih central in cest na področjih, predvidenih za kmetijsko kolonizacijo. V ta namen bodo dali 500 milijonov dolarjev. Tudi banke in podjetja se zanimajo za ta načrt.

... bo švicarska vlada po izjavi notranjega ministra kmalu predložila parlamentu osnutek zakona, po katerem bo tujcem, ki živijo izven Švice v prihodnje prepovedano kupovati nepremičnine (zemljo in hiše). Ta sklep so sprejeli zaradi pogoste kritike, ker so zlasti zahodni Nemci nakupovali velika zemljišča in sicer predvsem v okolici dveh jezer.

... parlament Bugande, ki je v okviru britanske kolonije Ugan- de, po deseturni razpravi sprejel spomenico, v kateri zahteva neod- visnost s 1. januarjem prihodnjega leta.

temu jim je uspelo izboljšati po- ložaj.

Po drugi strani je ekstre- miistična orientacija prinesla Kon- servativni stranki najhujši poraz — izgubo šestih mandatov.

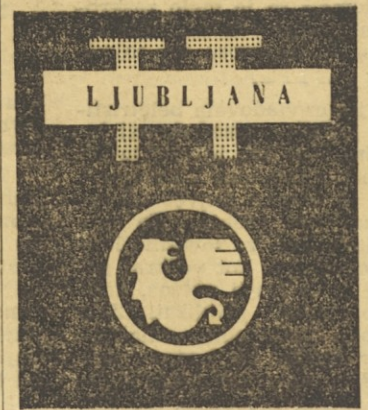
Tako je nastal zelo zanimiv položaj: socialni demokrati na eni in vse tri meščanske stranke na drugi strani (konservativci, li- beralci in agrarci) imajo dejansko enako število poslanskih mest. Čeprav imajo socialni demokrati mandat več (114) kot vse tri me- ščanske opozicijske stranke sku- paj (konservativci 39, liberalci 40, in agrarci 34 oziroma skupaj 113), oni postavljajo predsednika parla- menta, ki nima volilne pravice, zato je razmerje med silami po- vsem izenačeno.

V takem položaju še nadalje »odloča« KP Švedske. Število njenih mandatov, skupno pet, je ostalo nespremenjeno kljub za kakih 60.000 višjemu številu vo- livcev. »Specifična teža« tega niz- kega števila mandatov pa je zelo velika, ker meščanske opozicijske stranke — čeprav jih ločuje ne- premostljiv prepad (kakor so po- kazali neuspešni poskusi, ustano- viti najprej enotno meščansko koalicio, potem pa »koalicijo centra«) — pogosto nastopajo sku- paj, da bi preprečile kak važnej- ši sklep socialnodemokratske ve- čine.

Švedski komunisti si prizade- vajo zagotoviti tesnejše sodelova- nje s socialnimi demokrati, ki so tudi doslej v glavnem odločno od- klanjali. Vendar so komunisti s svojo podporo pomagali socialnim demokratom prodreti z načrtom za nov pokojninski sistem, prav

skupno 150 poslanskih mandatov imajo solidno absolutno večino, ki jim zagotavlja mnogo bolj proste roke. Vprašanje pa je, ali se bo od nedavnega tudi formalni razkol med vodstvom NDP in opozicijsko skupino, imenovano »Orientering« (po imenu štiri- najst dnevnika, ki ga izdaja ta skupina) končal z »diktiranim kompromisom« (kakor nekateri upajo), ali pa se bodo tudi tu na- sprotja tako zaostri, da bo opo- zicija morda nastopila z lastno kandidatno listo na parlamentar- nih volitvah prihodnje leto.

Plenum deželne uprave NDP je sklenil, da se vsi tisti, ki v kakršni koli obliki sodelujejo s skupino »Orientering«, avtomati- čno sami brišejo iz stranke. Zdaj skušajo spor zgledati z de- janskim in ne z diktiranim kom- promisom, vendar bo — tako vse kaže — povedala odločilno besedo skupščina NDP prihodnje pomlad.

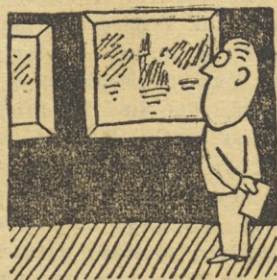

Največji učinek - tovara cigareta

Juraj Plančič v Moderni galeriji

Razstava Juraja Plančiča v Moderni galeriji je izven šablone običajnih slikarskih razstav v zadnjem času. V prvem prostoru, kjer so razstavljena starejša dela tega hrvaškega slikarja, ni prav nič posebnega: neko rjavo črno slikanje v slogu okornega realizmo-kubizma, če ni preveč neprimerno povedano. Toda — to je začetek, neizrazit, neoseben. Takoj v sledečih prostorih — to so spodnji prostori ljubljanske Moderne galerije — se nam odkrije povsem nekaj novega: nekaj rokokojsko bohotelega, polno nežne melanholije v barvah je v teh figurah kmetov in dalmatinskih ribičev, nad pomladno pokrajino s čudovito modrim neбом in v postava-ah njegovih žen z bohotnimi telesi in deklisnimi obrazi. Kaj je to? Malo Fragonarda, pa malo Watteauja, Renoirja, celo Brueghela v občutju krajine z malimi figuricami v njej. In vendar je to Plančič, slikar, rojen 1899, ki je dobil okoli leta 1926 štipendijo v Parizu, tam mizerno živel in v svojih zadnjih dveh letih življenja, 1929 in 1930, ustvaril preko šestdeset slik, kot bi tekmoval s smrtjo, ki ga je komaj enaintridesetletnega odgnala... da, odgnala življenju, ustvarjanju, njegovi Dalmaciji, ki jo je slikal sredi sivega morja pariških hiš, zatohlega asfalta. Slovenci smo tisti, ki tako radi govorimo o domotožju, toda kateri slovenski slikar je ustvaril v Parizu tako ganljive, tako poetične podobe domače zemlje kot Plančič, ki celo v tihožitjih slika dalmatinske ribe, školjke, rože in za njimi — morje... Pet njegovih najboljših slik manjka na razstavi, pa tudi tako obstanemo pod globokim, prijetnim vtisom človeka, umetnika, ki je v borih dveh letih povedal toliko, kot bi vedel, da mu je čas odmerjen.

Razstavo prireja v ljubljanski Moderni galeriji splitska Umetnostna galerija. F. Z.

Miroslav Krleža: Balade Petrice Kerempuha

Menda je bil leta 1936 izid Krležinih »Balad Petrice Kerempuha« za Slovence prav tako veliko doživetje, kot če bi izšle Prešernove pesni, če bi izšla zbrana dela Ivana Cankarja ali Zupanciceve pesmi. In lahko smo ponosni, da so prvič izšle »Balade Petrice Kerempuha« prav v Ljubljani.

Vzrok, da smo Slovenci prvi dobili Krležine »Balade«, moramo iskati v takratnih napetih družbeno-političnih razmerah na Hrvaškem, ki so Krležu branile, da bi kar koli izdal. Pa tudi sicer »Balade« na Hrvaškem niso mogle iziti, kajti čeprav je Krleža v njih posegel v zgodovino, tja do kmečkih puntov, krvavih bojev zoper Turke, v boje s cerkveno in posvetno gospodo, ni ne mogel ne hotel prikriti osti zoper krivice tedanjega časa.

Balade Petrice Kerempuha pa niso nekaj novega v tedanji hrvaški literaturi samo po svoji vsebinski, temveč tudi po oblikovni plati. Krleža se je namreč v baladah poslužil arhaičnega, boljše rečeno arhaiziranega kajkavskega govora, obogatene s številnimi metaforami, figurami in drugimi stilizmi. Čeprav je dogajanje baladno, čeprav se v pesmih prepleta zdaj žalost, zdaj šegavost, jerek posmeh in brezstranost in spet žalost, pa je osnovni podton vsake balade oster protest zoper vse, kar je krivičnega.

»Balade Petrice Kerempuha« so bile in so ostale doživetje. Zaradi jezika bi nam bile morda nekoliko odmaknjene in ne povsem razumljive — prevesti v slovenščino jih je nemogoče in tudi nesmiselno — zato je toliko bolj hvale vredna zamisel Mladinske knjige, da je ob koncu »Balad« dodala slovarček manj znanih besed in pojmov ter tako ohranila pesnim njihovo izvirnost, a jih obenem naredila tudi razumljive. S. B.

Festivalska bleščava je minila. Televizijski zasloni so pozabili nanjo, filmske kamere so jo zapisale in povedale, radio ji je odmeril njen stalni kot v svojih oddajah, časopisi so nas poučili o nagradah in dogodkih. Celo najbolj vneti ljubitelji so plošče z zadnjimi popevkami poslušali že silno naveličano. Ostali so le spomini, ostale so misli — in nastale so seveda primerjave.

Ni v navadi in nemara tudi ni vselej prav, če se v takem zatišju lotiš razmišljanja o stvarih, ki ljubijo neposrednost prvega vtisa, navdušeno množico, bleščavo festivalskih dvoran — in povprečen okus kajpada. Saj je popevka namenjena prav temu: povprečnemu okusu večine naših ljudi — vsakdanjih ljudi, če hočete, v najširšem in najboljšem pomenu besede. Nenadoma ti ostane v rokah samo golo okostje tistega, kar je še pred kratkim navduševalo in razveseljevalo in česar poslušalci ob prvem vtisu sploh niso opazili — ali pa so nemara tudi opazili in niso imeli časa (volje?) za premislek. Zakaj bistveni delež pri sleherni popevki ima občinstvo; le-to ji šele da pravo širino, njen popolni pomen in ji določi vlogo, ki jo bo imela v naslednjih nekaj mesecih našega vsakdanjega življenja.

Imenujmo »to« kakorkoli že — sleherna skladba je odvisna od »tega«, najbolj očitno pa popevka. In zato seveda pri njej najbolj opazimo take stvari. Zato tudi nemogoče in najprej pričakujemo: popevka mora »zagrabiti« dvorano, »v trenutku« si jo mora osvojiti, ji povedati svojo misel, jo navdušiti. — Pač, vsi se spominjamo, da smo si marsikatero »zabavno melodijo« pričeli žvižgati šele potem, ko so nam jo v radiu in kavarnah in zabavah zaigrali toliko in tolikokrat, da smo jo imeli že polno glavo in ušesa. Človek konec koncev res ne ve več (nikar ne rečite, da je ta misel zlobna — prej je zelo, zelo resnična!) če smo jo sprejeli med svoj »stalni repertoar« zato, ker se nam po tolikšni »prevzgoji« res dopade, ali pa zgolj iz razumljivega človeškega strahu, da se bo taka »prevzgoja« nadaljevala in nas dokončno pripravila ob živce.

Toda prava popevka ne potrebuje pripomočkov za svojo popularnost, zato jo spoznamo ali začujemo (kakor kdo) takoj — čeprav so seveda izjeme tudi tu mogoče in znane. Še vedno namreč velja tista »starokopitna« pa tako po-

štena misel, da obstaja samo dobra in slaba glasba, da dobra poslušalcu govori, slaba pa ga dolgočasí. — Ali bolj na kratko povedano: popevka mora imeti svoj obraz, svojo fiziognomijo. Lahko mogoče, da pri tem niti ni najbolj originalna, »prva svoje vrste«, toda imeti mora — nujno! — svojo osebno noto.

Prav natančno vem, da je doseči kaj takega vse prej, samo lahko ne, zavedam pa se tudi, da je to nepisano načelo preko in mimo katerega se ne da. — Letošnji festival v Opatiji ga je močno in znova potrdil. Po vseh negotovostih, ki smo jih slišali med zvestimi televizijskimi gledalci in poslušalci — tiste tri festivalske večere, je bilo težko brez hudih slutenj in vendarle tudi pričakovanih sesti k plošči ter si jo zavrteti v mirnem zavetju domačih starih sten. Da se razumemo; nihče ni pričakoval od »Opatije 60« svetovno pomembnih revolucionarnih prekurij v svetu zabavne glasbe, toda želeli smo si vsi nekaj dobre pa preproste glasbe, da si je ne bi bilo treba vselej izposojati od drugod in pri tem ugotavljati, da je prav taka (ali pa nemara še slabša) kot domača.

Prav mogoče je, da se zdaj ne strinjate z menoj, zato bom povedal natančneje. Vselej in povsod se dogaja, da imajo ustvarjalci svoje vzore in da se bolj ali manj zavestno ali podzavestno vzgledujejo pri njih. Kako zelo je n. pr. iz Vlatkovičeve »Kad sretna me nekad« čutili Modugno! — in vendar skladbi ne moremo odreči pristnega občutja in s tem tudi neke samostojnosti. Takšen je naravni tok stvari, zato se nihče ne spotika obenj; toda vedno znova te zbode, kadar ti ponujajo prisvojene melodije kot nove, za navrh po navadi še v slabši obliki in obdelavi. Lahko si zagovornik nekega določenega načina pisanja, toda če primeš za pero, mora tleči v tebi vsaj toliko samokritičnosti in poštenosti in ustvarjalnega duha, da se ne boš naglas krasil s tujim perjem. In

poslušalec bi moral ob »Opatiji 60« res nekajkrat spoštljivo dvigniti klobuk, ko sreča stare znanec v novi in nič kaj prikladni obleki. Kuntaričeva »U nedilju, Ane« si tako očitno izposoja Tijardovića in Vlatkovičeve »Predosecanje« Schumann, da je človeku za premalce nerodno... Mimo tega naložimo mnogokrat na skoraj citate (pa čeprav drobne) iz že znanih in popularnih popevk pa na tiste majhne in kar dovolj številne reminiscence, za katere človek niti prvi trenutek ne ve, prav natančno, kje jih je že slišal: v kinu, v radiu ali v operi (zlasti operi in opereti — kaj je naša zabavna glasba res tako ubožna?).

Vsi vemo, da se oblike teh melodij bolj ali manj ravna po ustaljenih kalupih, ki predpisujejo tudi določeno ritmično shemo. Toda v tem — ne tako zelo togem! — okviru skoraj vselej zaman iščemo ritmičnih domislekov in pozitivnih in bolj ko poslušas, bolj si želiš, da bi kdo karkoli napravil, tudi če bi ne bilo najboljšje, tudi če bi bilo bolj slabo kot dobro — samo da bi se nekaj zgodilo! Najteže je pač prenašati »sivo povprečje«, ki te docela ohladi in zdoigčasi. Toda skoraj vsi letošnji opatijski avtorji so se lepo varno spravili na zapeček priznanj (in malce zguljenj, če smo poštenj!) formuli: poslušalec ima občutek, da so si tam zagotovili doživljenjsko gretje in dom, medtem ko njega mrazi ali pa premaguje dolgočasje. Česa pravzaprav manjka? Poguma? Ideje? Zavzetosti? Ali kar vsega skupaj? Ko bi bili izrabljeni vsaj tisti drobci, ki jih ponuja samo besedilo, njegov pomen, vsebina in poudarki (spominimo se Džambazove »Pesme povratka« ali Nardelličeve »Želje« ali Cerarjeve »Veselo na pot« ali...!).

Da, besedila... To je nemara najbolj absurden minus letošnjega konkurza Jugoslovanske radiotelevizije v Opatiji. Minus, pri katerem smo tudi Slovenci odnesli svoj žalostni in zelo »tehtni« delež. Že precej časa govorimo o besedilih naših popevk — morda res že predolgo, da bi se še lahko zavedali pomena besedi — toda govorimo vsekakor! In dobro nam je znano, da morajo taki teksti odražati današnjega človeka, njegovo vsakdanje življenje, želje, spomine in težnje. Tudi ljubezen seveda, ljubezen predvsem. (Posebej sem povedal zaradi tega, da nam ne bi kdo

očital puritanstva in neživljenjskega teoretiziranja!) Toda kako daleč od naše današnje resničnosti, kako šablonsko velemestno, kako klavirno nesamostojno in izumetničeno je zarisana »Prodajalec časopisov« Igorja Krimova! — Človeku se stoji pri srcu, ko prebere — in še bolj potem, ko sliši! — »Magistralo« (Alka Ruben)! kaj je to tisto, kar imenujemo današnjo stvarnost? Gola fraza, brez povezave in brez smisla za krpana na pisano poletno srajco z zemljepisnimi imeni ter nedostojno, da ne rečemo omejeno malomeščansko priljubljenost občinstvu. To je resnično brez snehernega okusa in takta, tistega najosnovnejšega, ki ga zahtevamo prav od vsakogar! — Nič manj »inako se ti ne stori pri duši«, kadar naletiš na tiste do skrajnosti oguljene fraze o planskih vrhovih in soncu (Lev Svetek: »Veselo na pot«). Hočeš nočes se konec koncev vendarle zalotiti, kako ob tem gledaš nemi film: samozadovoljni »nedeljski izletniki« s svojim fičkom, ki so omagali že v prvi gostilni pod prvim pobojem, ker drugega namena niti imeli niso. — Včasih so nas v šolah učili tudi o rimah, o vodenih rimah na primer in zdaj se sprašujem, če je nemara takrat kdo izmed nas (nas mladih mislim, nikar izmed profesorjev, ki so »praviloma« starokopitni in nimajo posluha za čas!) imel toliko fantazije in si je zmozel predstavljati tudi tako gorostasne nesmisle in tako prosodno voden »vsebinno«, kakor nam jo ponuja »Tivoli« (Aleksander Skale!).

Do stiga smo se že najedli onomatopoj (bim, bam, bom; cin, cin, in kar je še takih prijaznih ponazoril), že nekaj let imamo pokvarjen želodec s praznimi mislimi pa z »idejami«, ki nič ne povedo in so, milo povedano, vsaj neuzetne! Povsod iste neumne, izumetničene, neresnične situacije, povsod iste nedoživljene, prilepene pripombe, ki naj opravičijo in ponazorijo »sodobnost«. Vse to učinkuje kot nagačene živali na dolgočasnih stenah šolskega kabineta, ki buljijo vate, medtem ko je zunaj lep dan in vriska življenje! Golo verificiranje brez še tako drobne kapljice krvi — menda vendar ne boste rekli, da je to slika naših dni in da je v tem lahko smisel današnje popevke!

Res je, niso bili vsi teksti na letošnjem opatijskem festivalu te vrste, čeprav so nekateri včasih nejasni in ne do kraja izpovedani. Toda to so drobne napake v primerjavi s tem, kar smo pravkar povedali. Nikakor ni mogoče zahtevati (čeprav se lahko zgodi, seveda), da bi skladatelj inspiriral besedilo, ki je tako docela in dokončno prazno in nepomembno, kakor tega ne srečamo niti med najbolj vsakdanjimi časopisnimi poročili. Toda nikakor tudi ni mogoče pričakovati dobre popevke od ustvarjalca, ki ni dovolj samokritičen in močan, da bi znal in mogel izčistiti svojo invencijo. — In prav to smo pričakovali od letošnje Opatije: ne najboljše, pač pa domače (resnično domače!) in izvirne popevke.

Zato nam ostaja samo še temna misel: če je to, kar smo slišali, najboljšje izmed izbranega (in vemo, da je posebna žirija Jugoslovanske radiotelevizije posebej izbrala skladbe in besedila za Opatijo!), kakšno je moralo biti šele povprečje tistega, kar ni doseglo Opatije in kar bo verjetno tako ali drugače vendarle prišlo v bodoči sezoni do naših ušes? — I. S.

Največ obiskovalcev na sejmu knjig je bilo mlajših let. Bili pa so ne samo gledalci — tudi kupci, po njihovih zmogljivostih in zmogljivostih njihovih denarnic

SEJEM ŽELJA

Izza izložbenih oken, z majhnih in velikih polic, povsod okoli nas nas vabijo pisane platnice knjig, ponujajo se nam, češ, vzemi, odpi, poglej in prepičaj se, kaj ti lahko nudimo. In mi beremo. Beremo doma, v šoli, na potovanju, kjer pač nanese priložnost. Nekateri berejo prav vse, kar dobijo pod roke, drugi spet skrbno izbirajo samo tisto, kar se jim zdi najboljše. Eni si morda s knjigo samo krajšajo čas, drugi berejo z ljubeznijo in s spoznavanjem, da skrivajo skromne črke v sebi neprecenljive vrednote za njih, za bogatenje njihovega duha, za dopolnjevanje njihovega znanja, za boljše in popolnejše razumevanje ter poznavanje sveta in človeka.

Raznovrsten je svet knjig. Nikogar ni, ki ne bi našel v njem nekaj za sebe. Morda je to roman, morda pesem, morda potovanje po še neznanih krajih, morda spoznavanje najraznovrstnejših dosežkov in uspehov človeške ustvarjalnosti na vseh področjih znanosti, tehnike in še drugo. Knjige so vsakomur nepogrešljiv zaveznik, svetovalec in učitelj.

Knjižne police pa niso za vse enako zanimive. Mnogi še hodijo nebrizično mimo njih, niti se jim ne poskušajo približati. Pravimo: ne zanimajo se za knjige, ne razumejo jih. Premalokrat pa se vprašamo, ali se res ne in zakaj se ne zanimajo, zakaj jih ne razumejo?

V ljubljanskih Križankah so v preteklih dneh gostovali doslej še nepoznani gosti. Pod oboko so se skrile skromne stojnice, prenapolnjene s knjigami vseh vrst. Knjižni sejem, prvi te vrste pri nas in ki ga je v tednu knjige organizirala trgovska zbornica, je pet dni privabljal mlado in staro. Tistim, ki so nameravali izpopolniti svojo knjižnico, je 15 do 50-procentni popust omogočil uresničenje njihovih želja. Vse slovenske založbe in vse druge organizacije — ustanove, ki se ukvarjajo tudi z založniško dejavnostjo, so nudile res bogat izbor najraznovrstnejšega čtiva. Obiskovalci, med njimi največ mladine, so ogledovali, se odločali in kupovali. Mnogo je bilo takih, ki so doslej kaj redko ali nikoli zašli v knjižnarno. Prav gotovo je bil sejem pomembna manifestacija slovenske knjige, vendar pa take vrste prireditve le ne bi smela biti omejena samo na knjižniško dejavnost. Želeli bi si ob tem primerno urejeno razstavo vse slovenske založniške dejavnosti, razstavo slovenske knjige, ki bi nedvomno dala sejmu precej večjo vred-

nost in pomen. Če bi temu pridružili še večje število ljudi, ki bi znali z razlago in opisom vzbuditi pri obiskovalcih zanimanje za posamezne knjige, premagati njihovo neodločnost, bi tudi število prodanih knjig bilo večje.

Med kratkim sprehodom ob dokaj neefektivno in površno urejenih stojnicah in prodajnih prostorih, ki so v celoti včasih vzbujali le preveč sejmarske občutke, smo nabrali nekaj mnenj posameznih prodajalcev, predstavnikov založb in obiskovalcev. Vsi so si bili edini, da je sejem ob neprimernem času, ker sta hladno vreme in pozen datum marsikoga odvrgnili od obiska.

»Največ, zlasti mladina in otroci, si samo ogledujejo knjige, prelistajo nekaj strani, vzamejo prospekt in gredo dalje. Večina se šele doma odloči za nakup in se vrnejo drugi dan. Največkrat pa se kljub popustu slišimo pripombe, da je predrago. Veliko jih sprašuje po strokovnih knjigah, teh pa menda nikjer nimajo prav veliko.«

»Med glavnimi odjemalci je mladina in študentje. Mislim, da je sejem

knjig zelo primerena oblika za popularizacijo knjige, čeprav ekonomski efekt ni kdo ve kako velik.«

»Vse premalo je še propagande. Če gre za knjige, smo vedno nekako sramežljivi, češ da se ne spodobi prevelik hrup. S tem pa škodimo samim sebi, saj z okusom in mero organizirana propaganda prav gotovo tudi knjigi ne škodi. Prav lepa propaganda bi nedvomno bila vsaj skromna razstava knjig.«

»Ne najdem se povsem ob vsej tej množici knjig. Preveč neurejeno se mi zdi, pa tudi aranžerji se niso posebno postavili. Kljub temu pa sem nabral polno aktovko, samo ne vem, kakšna bo reakcija doma,« se je malo zaskrbeno nasmejal slučajni obiskovalec, ki je zaključil naše pogovore na sejmu.

Na sejmu je prevladovala beletristika, za katero je bilo povsod dovolj interesentov. Značilno pa je, da je bil največji promet v prostoru Cankarjeve založbe, kjer so prodali največ del filozofske in politične vsebine. To vsekakor kaže, da interes za tovrstno literaturo ni tako majhen kot večkrat govorimo, treba pa je najti načina, kako bralcu knjigo čimbolj približati. Zato je prav gotovo pomembna odločitev organizatorjev sejma, da bodo v prihodnje poskušali organizirati sejme tudi po drugih krajih Slovenije. Ob tem

bi lahko organizirali manjšo razstavo po knjižarnah, zlasti pa po knjižnicah. Veliko povpraševanje po strokovni literaturi ponovno opozarja na pomankljivo usmerjenost založb za tovrstno literaturo. Značilno je tudi, da je bilo povpraševanja po poljudno znanstveni literaturi razmeroma malo. Morda so nekatere poljudno znanstvene izdaje še preveč strokovno in obsežno napisane in zato interesantne le za manjše število bralcev. Isto velja za poljudne izdaje o aktualnih družbenih in političnih dogodkih, katerih se zdaleka ni dovolj, zlasti takih, ki bi bile dostopne prav vsakemu delovnemu človeku.

Nikakor ni razveseljujoče dejstvo, da je bilo med obiskovalci sejma zelo malo delavcev. Morda je tu krivda tudi na kolektivnih samih, ki so verjetno prav malo storili, da bi svoje delavce seznanili s sejmom in morebiti organizirali skupen obisk.

Kot celota je sejem knjige v Ljubljani doživel lep sprejem, imel kljub pomankljivostim precejšen odmev ter bo lahko ob določenih izpopolnitvah postal res stalna, pomembna in koristna kulturna manifestacija, ki bi slovenskemu bralcu še bolj približala knjigo, katere namen ni, da leži po knjižarnah, ampak da čimhitreje najde na ta ali oni način pot do kupca.

V. S.

IBM

Mehanizem, ki opravi v pičli uri celodnevno delo 6000 najodličnejših matematikov! Stroj, ki je v jeseniški železarni odkril že davno pozabljene pol milijarde! Elektronski možgani, ki ne poznajo niti najmanjše računske napake

Petindvajset ljudi streže temu gigantu, ki ga preprosto imenujemo: IBM sistem! Pri nas ga pravzaprav še ne poznamo; zdaj ga komajda spoznavamo. V jeseniški železarni se sklanja strokovnjaki nad njegovimi številnimi stikali in gumbi že tretje leto. Šele danes jim je začel zapleteni mehanizem odpirati vrata v malone nepojmljiv svet gospodarske matematike.

IBM je bil tisti mrtvi, hladni mehanizem, ki je opozoril železarje na polnih 510 milijonov dinarjev, ki tiče v neizkoriščenih zalogah. Na dan so prišle jeklene klade, ki sodijo še v preteklo stoletje! Desetletja jih ni nihče opazil, stroj je šele opozoril nanje.

DVE ABECEDI

Prva abeceda je vsekakor naša pripoved, druga pa je spoznavanje stroja, ki ga ne odtehta samo nekaj besed.

Jeseniška železarna stroja ni kupila, takšen mehanizem je odločno predrag,

IBM sistem se je v polni meri uveljavil tudi v Litostroju. Prednosti teh elektronskih naprav so velike, tako na primer... sicer pa o tem govori naš članek in ni potrebno še posebej izgubljati besedi. Le to: na naši silki preverja verificirka pravilnost kartic

pač pa si ga je izposodila. Njen prvi namen je bil, da ji bo stroj preračunal zaslužke. Samo osebne dohodke!

Temu namenu se je pritaženo uprl nekdanji mezdni oddelek. Njegovi člani so se zbal, da svoj košček kruha, saj je nova iznajdba grozila z neusmiljeno zamenjavo ljudi in njihovega znanja z natančnejšo elektroniko. Sad tega strahu je beležil že prvi mesec, ko so ljudje napovedali tekmovalstvo mehaničnemu čudu in — zmagali! Mezdni oddelek je tisti mesec izračunal dohodke železarjev dan pred strojem!

Zmagoslavje pa je moralo kloniti ob novem načinu obračunavanja osebnih dohodkov, ki je točno predvideval: oddelek za izračunavanje dohodkov se bo moral povečati od 34 zaposlenih na 52, v primeru pa, da zaupamo izračune stroju, lahko ta oddelek zmanjšamo za 18 delovnih moči!

Stroj je seveda ostal! Oddelek, ki je skrbel število svojih članov, pa je usmeril ljudi na druga delovna mesta,

prav tako potrebna v sistemu novega razdeljevanja osebnih dohodkov.

Preračunavanje zaslužkov je kmalu postalo za stroj — preskromen zalogaj! Tehniki, ki so z dneva v dan globlje spoznavali IBM mehanizem in njegova opravila, njegove sposobnosti, so se domislili svojevrstne akcije.

Za stroj so zbrali podatke o zalogah in o gibanju raznih materialov v osemdesetih skladiščih železarne. Zbrani podatki naj bi pokazali koliko je pravzaprav zalog v železarni in kje so.

Podobne akcije so se lotevali že tudi prej, le-to je bilo, da niso nikoli zbrali toliko računov, ki bi jim lahko izračunali rezultate, saj so se zaloge vselej temeljito spremenile, še preden so opravili s potrebnimi računskimi operacijami!

Stroj pa je zbrane podatke mimogrede izračunal in — prijetno iznenadil! Povedal je namreč, da železarna razpolaga z materiali skupne vrednosti 510 milijonov, o katerih pa ni do tistega časa nihče ničesar vedel.

Izračun in opozorilo stroja sta nam toliko bolj razumljiva, če osvetlimo dogodek s primerom, da je mnogokrat kakšno skladišče naročevalo določeno zvrst železa ali jekla, ki ga je imelo neko drugo skladišče v železarni na pretekli. Tako so se izgubljali milijoni, nihče pa se ni obregnil v milijone, ki so tičali v pozabljenih zalogah!

SKRIVNOSTNE ŠIFRE

Govorica stroja je svojevrstna! Mehanizem ne pozna besed ali posameznih izrazov, pač pa samo — šifre. Šifra je človek, delavec z določenim imenom, šifra je učinek, šifra so posamezni materiali...

Šifre za določen izračun — n. pr. za osebni dohodek — združuje debela knjiga, elaborat, ki je tako rekoč ključ za uspešno dejavnost pri stroju.

V posebnem oddelku vtiskavajo delavke izbrane številke, šifre, v kartončke. V vsak kartonček se lahko vpiše 70 računskih operacij.

Vtiskane številke se takoj preverijo! Zlato pravilo pri delu s IBM strojem je: dvakrat, trikrat prekontroliraj podatke, ki ga boš dal stroju, sicer stroj ne bo točno izračunal.

Nato romajo šifre v kartončkih v mehanizem strojnih naprav, ki izpolnjujejo srednje veliko dvorano. Tehnik, ki mora s pomočjo stroja opraviti določeno računsko operacijo, vstavi — glede na sistem šifer — v stroj ploščo, ki odreja število deljenj, množenj, odštevanj, seštevanj...

Stroj prebira številke, šifre in izračunava v razliki desetinke sekunde rezultate. Obenem pa stroj tudi razvzlavlja številke! Drobne luknjice v kartončku, šifre določenega pomena, bi nihče ne razbral, razbere pa jih stroj. Le-ta jih sproti spreminja v impulze, ki z navadnimi arabskimi številkami beležijo na papirju posamezne rezultate.

Računska zmogljivost stroja je — izračun 70 zapletenih operacij na 6.000 kartončkih v eni uri!

Potemtakem opravi stroj v pičli uri delo 6.000 odličnih matematikov.

NOVA OBZORJA

Zmotno je mnenje nekaterih, da je IBM sistem samo za pomoč v knjigovodskih poslih! Ti posli bodo ostali, karšni so! IBM sistem posega v živ ri-tem proizvodnje, naglo izračunava in daje potrebne podatke z vso nezmotljivostjo! Njegova neprecenljiva vrednost je vsekakor v njegovi hitrosti, ki »prehitava« še tako dinamično proizvodnjo.

Železarna IBM stroj ne izkorišča samo za preračunavanje osebnih dohodkov!

Strokovnjaki ob stroju so odkrili vrsto možnosti, ki jih obeta zmogljivost stroja. Približevanje tem možno-

stim pa je seveda neumorni študij strojne tehnike in spoznavanja stroja, ki je lahko koristen edinole v dobrih, iznajdljivih rokah!

Kolektiv, ki zna izkoristiti IBM stroj, hitro spozna v stroju nepogrešljivega spremljevalca dobre proizvodnje! To spoznanje je na Jesenicah že zasukalo prvotno misel o servisni uslugi (stroj železarne naj bi preračunaval tudi za druga podjetja) v upravičeno nujnost samo enega koristnika zapletenega mehanizma, ki z vso svojo elastičnostjo lahko zadovolji potrebe samo enega kolektiva!

Drugo pa je nujnost ustanavljanja nekakšnih servisov z IBM mehanizmom, ki bo opravljal usluge raznim manjšim podjetjem, katerim bo s svojo natančnostjo v dobrih meri usmerjal proizvodnjo in jim bo obenem ekonomiziral poslovanje.

Na Jesenicah pravijo:

...naš IBM nam bo že jutri opravljal gigantsko delo, o katerem danes še samo pripovedujemo!

Primer: tržišče bo naročilo določeno količino cinkove pločevine.

Mi bomo posredovali stroju izbrane podatke in stroj nam bo odgovoril:

koliko in kakšnega materiala potrebujemo za proizvodnjo določene količine cinkove pločevine, kje in kdaj ter po kakšni ceni bomo lahko ta material nabavili, kdaj nam bo dostavljen, po kakšnem vrstnem redu ga bomo vključevali v proizvodnjo, kdaj bo produkt izdelan in kdaj ga bomo lahko dostavili tržišču.

Ob vsem tem, kar zveni malone neverjetno, pa nam bo stroj še odgovoril na vprašanje, ali je izdelava tega ali onega artikla sploh gospodarna, kakšen čist dohodek lahko programiramo in kakšen zaslužek si lahko s to proizvodnjo programira proizvajalec!

S podobnimi, dejali bi — nesluteni-mi uslugami — pa je našel IBM sistem svoje pomembno mesto v smotrnem gospodarjenju, razbremenjenju človeka, ga nadomešča in mu je obenem nepogrešljiv sodelavec!

K. D.

Veliki in mali IZUMI

Kava, dragocena pijača

Nekoč je bil Arabec s konji na poti v Sudan. Pot ga je utrudila, tudi konji so komaj prestavljali noge. Sedel je, da bi se odpočil, konje pa je spustil na pašo. Čez čas je opazil, kako konji zobljejo zrnje na grmu, ki ga je Arabec le slabo poznal.

Po tej čudni konjski paši je Arabec strmel: konji so poskakovali, kakor da so si iz neznanega vira nabrali čudno moč. Čutil se je in razmišljal, potem pa se je domislil, da je to morda posledica zrnca na tistem grmičevju. Tudi sam je začel nabirati in žvečiti zrnca. Okusna niso bila posebno, toda Arabec je bil lačen, zato se je najedel čudnega zrnja. V telesu je začutil moč in svežino. Vzkliknil je:

»Našel sem božjo hrano!«

Potem je nabral polno vrečo neznanih zrn in jih odnesel domov. Njegova žena je pokusila »božansko hrano«, pa se ji je zdelo slabejša okusa. Nekaj zrn je sprajila in jih šele potem pojedla.

Čez čas je zbolela Arabčeva mati. Snaha ji je hotela pomagati; sprajila ji je pest tistih zrn. Ker pa starika ni imela zob, ni mogla gristi. Rekla je, da bi lahko pila le zeliščni čaj.

Takrat se je snaha domislila. Namesto da bi v vrelo vodo nalula zelišč, je zmelala pražena zrnca v prah in — skuhala prvo kavo! Stariki se je obrnili na bolje, ne navadno pijačo so potem v Arabčevi hiši uživali dan za dnem.

Kasneje je izvedel za to pijačo bolni svečenik iz tistega kraja. Poprosil je zanj in jo popil. V nekaj dneh je popolnoma ozdravel. Potem se je začela kava kot zdravilo in »božanska pijača« naglo širiti.

V Carigradu sta odprla prvi dve kavarni gostilničarja iz Sirije. Muslimanski svečeniki pa so spoznali, da se ljudje raje zbirajo za mizami s črno kavo kot pa v džamijah, zato so zagrozili s prekletstvom vsakomur, kdor je pil kavo. Sultan Sulejman Velikostni pa je kavo oboževal, zato je dovolil njeno uporabo.

Beseda kava je arabskega izvora in prihaja od besede »kafve« ali po naše »pijača«.

V Evropi so začeli uporabljati kavna zrna že v začetku sedemnajstega stoletja, in sicer najprej v Benetkah (1615), v Londonu (1616) in v francoskem Marsellu (1644). Neki francoski mornar je pripeljal z Vzhoda tovor kave, potem pa je v mestnem pristanišču odprl prvo kavnarno. Miščani so organizirali pravcati upor proti »prekleti pijači«, drugi pa so jo pili in hvatili, najprej skrivaj in čez čas javno.

Od tistih dni potrošnja kave nenehno narašča. Po približnih podatkih je pride na vsakega Francoza 5,4 kg na leto, na Šveda 7,4, na Danca 7,7. Največ kave popije menda v Braziliji, in sicer kar 9,2 kg na prebivalca letno. Tako je postala kava dragocena pijača sodobnega človeka.

Sonce in vreme

Vajeni smo označevati s skupnim imenom »vreme« vse od vročine in mraza do sončnih in deževnih dni ter veter in sneg.

V teh oktobrskih dneh, ko je vreme tako spremenljivo in polno presenečenj, skrbno gledamo barometer in beremo vremenske napovedi. Jezimo se na nepričakovane vdore mraza in padavin. Pogosto pa se tedaj vprašamo:

»KAJ DELUJE NA SPREMENBO VREMENA?«

Skoraj praviloma pozabljamo na sonce kot poglavitnega »proizvajalca« lepega in slabega vremena pa tudi na njegova dva »pomočnika«: zrak in vodo. Brez vode ni dežja ali drugih padavin, brez zraka pa ni vetra, torej tudi ne vremenskih sprememb.

Sonce ogreva zrak in vodo, vendar — neenakomerno. Zato nastajajo fronte hladnega in toplega zraka, vetrovi in viharji.

Zraka ne vidimo, vemo pa, da ga sestavljajo drobne molekule. Njihovo število je znano. V kubičnem centimetru zraka je 27 trilijonov molekul.

Med temi molekulami se začneja veliko delovanje sonca kot proizvajalca takega ali drugačnega vremena. Če sonce greje, se molekule segrevajo, in širijo, začnajo se gibati ter se bolj in bolj oddaljujejo druga od druge. Zrak postaja redkejši, lažji in silni navzgor.

Če sonce slabo greje, se molekule premikajo počasi in se združujejo, hladni zrak postaja težji in silni navzdol.

VSE V NARAVI IMA TEŽO

Bakterija tehta morda komaj milijonko grama, toda milijarda takih bakterij bi tehtala cel kilogram. Zrno prahu, svetlobni žarek, zrak — vse v naravi ima težo.

Zračni kolobar okoli našega planeta je debel nekaj sto kilometrov. S svojo težo pritiska na zemljo in na predmete na njeni površini. Vsak kvadratni meter zemeljske površine, na primer ob morju, je pod pritiskom zračne gmote, ki tehta nič več in nič manj kot 10.000 kilogramov.

Ce bi te teže ne bilo, bi tudi ne poznali barometra. Ta naprava nam kaže težo zračnega stolpca, njegov pritisk na določeno mesto na zemlji. Ta pritisk ni vedno enak. Kadar je nad nami toplejši, lažji zrak, je drugačen kot takrat, ko je zrak hladnejši. Včasih sta lažji in težji zrak pomešana. Vzporedno z zviševanjem ali zniževanjem zračnega pritiska se dviga ali znižuje živostrebrni stebel v barometru. Ko pride do spopada med hladnimi in toplimi zračnimi frontami, kaže barometer spremenljivo. Stolpec živega srebra v njem pogosto spreminja višino.

VETROVNI DNEVI

Kako pa sonce proizvaja veter? To je preprosto: zrak prikraja za svojo toploto. Hladni, težki zrak začne padati, kakor voda teče po pobočju v dolino. Topli zrak se dviga, da se v velikih višinah ohladi, in spet začne padati. Tako nastaja stalno kroženje zraka posebno okoli ekvatorja, kjer sonce najmočnejše ogreva zemljo in zrak.

Vse to dokazuje, da ima zemlja sistem zračnega kroženja. V toplih krajih se dviga segreti zrak, pod njim pa nastaja neke vrste brezračni prostor. Pravzaprav je to prostor z razredčenim zrakom in zato nižjim zračnim pritiskom.

Hkrati se zrak v velikih višinah ohlaja in začneja pritiskati proti zemeljski površini. Zavije na levo in na desno od zemeljskega ravnika, proti tečajema. S tem ustvarja področja visokega zračnega pritiska in suhega vremena. Hkrati nastajajo tokovi hladnih vetrov od tečajev proti ravniku.

VLAGA IN OBLAK

Vlažno vreme nam ni všeč. Zaradi vlage in dežja ne gremo radi iz hiše. Sive oblake gledamo in se vprašujemo, ali je mogoče, da nastaja tudi takšno vreme zaradi toplega sonca, v katerem smo uživali vse poletje.

Isto sonce segreva morje, jezera, reke in vlažno zemljo. Nad vsem tem se nenehno dviga visoko v zrak voda v obliki hlapov. V višinah je hladno, hlapci se spreminjajo v drobne vodne kapljice. Te brezbarvne kapljice, močno stisnjene, vendar brezbarvne, sestavljajo oblake. Voda je prozorna, kapljice so prozorne, torej so tudi oblaki brez barve. Vsi slikarji po svetu pa slikajo modre, rumene, zelene in vijoličaste oblake. Jesenski, deževni oblaki imajo prav tako nelep sivo barvo. Od kod barva?

Tudi barvo oblakov »proizvaja« sonce. Njegova svetloba se v njih različno lomi in tako nastajajo lepe, ne navadne barve oblakov.

L.

NOVO PRI NAS IN V SVETU

● USPAVANI GOZDOVI

Ameriška družba »Rubber« je pridobila nov regulator rasti, posebno snov, ki omogoča, da človek uspeva rastline. Učinku te snovi izpostavljeni dreve preneha rasti za daljši čas. Menijo, da bo to snov mogoče uporabljati pri preprečevanju zmrzovanja nekaterih rastlin.

● NOV LETEČI KROZNIK

V Kanadi so izdelali nov »leteči kroznik«, ki je znatno boljše od znanega britanskega »Overcrafta«. Pri vzletu in pristanku se novi kanadski letalni stroj naslanja na zračno blazino, polet pa mu omogočajo aerodinamične sile, ki jih oblikuje njegovo gibanje. Aparat lahko pristane na vsakem terenu, tudi na vodi. Ker nima ogrodja, na katerem bi stal na zemlji, je znatno lažji in tudi gibljivejši od drugih letal te vrste.

● GASILSKA CEV KOT SVEDER

V nekem angleškem vojaško-raziskovalnem centru so izdelali novo gasilsko cev, ki ima na vrhu sveder, uporaben v določenih namene. Če se pokvari letalo med poletom in grozi nevarnost eksplozije bomb v njem, zvrzajo s to cevjo v letalski trup luknjo, po kateri potem teče v letalo voda. Po tej cevi je mogoče spraviti v prostor okoli 800 litrov vode ali 7.000 litrov pene v minuti. Cevi so iz železa, na koncu imajo posebne svedere, ob strani pa ročice, da je lažje rav-nati z njimi.

● **ODDAJNIK V ČLOVEŠKEM ORGANIZMU**
Britanski podjetje »Solatron Electric Group« iz Farnborougha je izdelalo miniaturni oddajnik, ki omogoča, da posebej sprejemnik avtomatično zapisuje vse temperaturne spremembe v človekovem organizmu, pa tudi pritisk plinov v njem ter pritisk tekočin in trdnih snovi v žlezdah. Oddajnik je podoben valjasti tabletici dolgi 16 in debeli šest milimetrov. Frekvenca njegovih oddaj znaša 400 kilociklov, od-

daje pa je mogoče prestrezati do razdalje treh metrov.

Pravilo, da se bodo »govoreče« plule kmalu široko uveljavile pri proučevanju notranjosti človeškega organizma. V medicini jih bodo uporabljali ne le za merjenje temperature in pritiska, temveč tudi za ugotavljanje kisline, alkalij, fermentacije in izmenjave plinov. V žilovski industriji bodo s podobnimi aparati preučevali fizične in kemične spremembe raznih konzerviranih živil v človeškem organizmu.

● IZSTRELEK »ATLAS«

Izstrelek »Atlas«, s katerim so izstrelili pred dnevi najnovejši ameriški satelit, zmere okoli 180.000 kilogramov pritiska. Prve so ga izstrelili junija 1957. Silka ga kaže v trenutku, ko se je med poletom ločila od rakete posoda z dodatnim gorivom. Ob straneh se vidita dva majhna curka, ki skrbita za stabilnost izstrelka med poletom in mu dajeta določeno smer.

DVIGALO V KOPALNEM BAZENU

V nekaterih ameriških plavalnih bazenih so postavili majhna dvigala, ki nadomeščajo stopnice. Dvigalo deluje tako: plavalce, ki bi radi iz bazena, stoji z vso težo na stopnici; odpre se celica, ki vključuje kontakt, potem pa se dvigalo začne dvigati. Skupno s stopnico se premika tudi ročica, za katero se držijo kopalec.

● ALARMNI APARAT ZA RIBICE

Na Portugalskem so izdelali zelo preprost aparat, namenjen ribičem, ki lovijo na trnek. Z aparata je speljana žica po ribiški palici to vrha. Brž ko riba prime in se vrvica »pne«, daja aparat svetlobno in zvočno signalo.

CEVLJI ZA VODO

V čevljih izdelanih iz posebne plastične novci, je mogoče hoditi na vodi. S prožnimi armami si »vodni« čevljiče priprave ploste na noge. Čevlji so namenjeni ljubiteljem vodnih športov.

SKLEP NA PAPIRJU?

Naposled! Namreč, Košarkarska zveza Jugoslavije je le poskusila napraviti red na igriščih, kjer so se v zadnjem času vse pogostejše dogajale najbolj nekulturne stvari, da tako rečemo grobim izpadom občinstva, ki ni izbiralo sredstev, ko je navijalo za svoj klub. Košarkarska zveza je sklenila, da lahko delegat ali sodnika ob najmanjšem prekršku, pa čeprav gre za navaden kamencek, ki prileti na igrišče, energično ukrepajo. Kazen je stroga: odstranitev občinstva, tekma se nadaljuje za zaprtimi vrati, igrišče ostane zaprto do konca tekmovanja.

Sklep je pousem na mestu spriču dogodkov, ki smo jih omenili že v zadnji številki. Tudi kazen ni prestroga. Torej do sem je vse v najlepšem redu. Zdaj pa se postavlja vprašanje, kdo bo tako pogumen — to je pravi izraz — da bo nosil kožo napredaj? Mar delegat, ki je domačin? Ali sodnika, ki se

bosta prav gotovo v strahu pred posledicami, temeljito premislila, preden bi se odločila za ta ukrep.

Bo torej sklep ostal le na papirju?

ŠPORT: TURIZEM 0:0

Eno najdaljših teniških tekmovanj v zadnjem času pri nas je bilo prav gotovo Tedyjev memorial. Začel se je prejšnji petek in se je končal šele po štirih dneh. Slabo vreme in mraz sta ovirala igralce, bilo jih je le devetnajst, prepozno začetek (ob 15. uri) pa je preprečeval, da bi bile igre končane še isti dan, ker je precej posegel vmes mrak.

Ob tem se človek zamisli: Zakaj takšnih prireditve ne organiziramo prej, dokler je vreme še ugodno, če pa že so tako pozno, zakaj jih ne pripravimo v krajih, ki imajo za to pogoje? Nedvomno je, da bi bile igre končane še isti dan, ker je precej posegel vmes mrak.

uspele prireditve kot Planica, državna prvenstva v raznih športih, hokejske tekme in podobno, bi lahko nemožno odigrali letošnji Tedyjev memorial, turisti v katerem koli našem letovišču pa bi bili za tri dni prikrajšani za dolgočasje, ki sicer vlada v teh letoviščih, saj jim razen krožnika in postelje ne znamo nuditi ničesar drugega.

Mi pa bi zapisali:

S skupnimi močmi gre dosti lažje!

Tokrat se je priložnost, kakor že tolikokrat, peljala mimo. Morda pa bi se vsaj za prihodnjost naučili!

ŠILO

Malo je generalov, ki bi se ob koncu svoje dolgoletne kariere lahko ponasali s tolikimi zlatimi medaljami, kolikor si jih je na športnem polju naklepal Janko Štefe. Šestnajst jih je imel takoj pri roki, ko sem ga povprašal zanje, nekaj pa jih je ostalo kdo ve kod.

»Veš,« se je zasmejal in zamahnil z roko, »včasih smo po tekmovanju vse te reči spravili v nahrbtnik in potem so največkrat ostale kar tistemu, ki ga je nosil.«

Krajniki z domače ograje

Pa da začnemo na začetku. Janko Štefe se je rodil 1923. v Trzinu. Kdaj je začel smučati, ne ve povedati. Pravi, da je že predolgo od tega. Prav gotovo pa takrat kot vsi bosopeti trzinški pobiči, njegovi vrstniki. Namesto smuči so uporabljali kar lesene doge od sodov, nanje pritrdili preprost jermen, v grmu urezali par leskovk, v žepu pa vedno nosili kamen in nekaj žebeljev. Takšna je bila v tistih časih smučarska oprema bodočih reprezentantov, ki so kasneje zastopali barve Jugoslavije.

O dogah in jermenih smo že slišali. Tisto o kamnu in žebeljih v žepu pa še ne. Pa je Janez brž pojasnil:

»To je pa tako. S smučmi je bilo vedno kaj narobe; zdaj se ti je odrgalo usnje, zdaj se je zlojed razklal ali prelomil in če nisi imel takoj pri roki kamna in nekaj cvekov, si moral kar naprej letati domov! Zato smo nosili vse pribor za popraviljanje kar v žepih.«

Ko je »dorastel«, se pravi, ko je dopolnil deseto leto, se je pomeril na prvih tekmah. Spominja se, da je imel takrat že kar zaresne smuči. Doga so zamenjali krajniki z domače ograje, ki si jih je na koncu nekoliko zakrivil. S takšno opremo se je hitro prerinil v ospredje in bil potem, kakor sam zatrjuje, vedno med »ta boljšimi«.

»Pa so te glede na tvoje uspehe poklicali na kakšen tečaj ali trening?«

»Kje pa! Za nas se ni nihče brigal. Vsak se je podil, kolikor mu je dala korajža. Ja, predvsem korajža! To je bila vsa tehnika. Kakor mu je šla stvar izpod nog, tako je pa bilo.«

Leta 1937, ko mu je bilo štirinajst let, ga je zasul plaz pod Storžičem. Devet smučarjev je izgubilo življenje, Janko, ki so ga pravočasno odkopali, se je tudi iz te največje smučarske nesreče na Slovenskem izmazal.

Po tem dogodku, ki je preplašil mnoge smučarje, vse do leta 1940 ni več smučal. Pred-

vsem zato, ker ga doma niso pustili, pa tudi zato, ker je ob nesreči prišel še ob tisto skromno opremo, ki jo je imel. Vse je ostalo v gmotah zbitega snega, čevlji, smuči, jopič...

»Denarja nisem imel, da bi si nabavil novo opremo. Doma mi pa tudi niso hoteli za te reči več pomagati,« je pristavil, da ne bi pomislil, da se je morda tudi on zbal.

Sele zadnje leto pred vojno se je spet pojavil na smučišču. V zimi 1940/41 je bilo v Trzinu državno prvenstvo. Čeprav je bil Janko še mladinec in bi lahko tekmoval med svojimi vrstniki, kjer mu zmaga ne bi mogla uiti, je pogumno startal med člani. Proga je bila izredno težavna in poledenela, on pa je tekmoval s smučmi brez robnikov in da bi bila nesreča popolna, se mu je na treningu še peta odrgala. V vseh treh disciplinah je v hudi konkurenci osvojil sedmo mesto. Spominja se, da je pri smuku petkrat padel, pa vendar je do cilja prehitel osem tekmovalcev.

»Padel sem, se pobral in takoj spet kar »na gliho« po strmini!«

»In po vsakem padcu »na gliho«?«

»Tako je! Na gliho!« je odločno pribil, še vedno pripravljen, da bi se brez pomisleka zapravljal po najkrajši poti.

Po tekmah mu je njegov klub priskrbel nove smuči. To so bile prve smuči, ki jih je dobil zastoj.

»Teden dni sem jih imel, potem sem treščil v skalo in obe zlomili.«

Od prvih dni vojne pa do prvih partizanskih smučarskih tekem v Cerknem leta 1945, ki se jih je udeležil kot mitraljez z zaščitne čete, ni več stopil na smuči, medtem ko so mnogi njegovi vrstniki ves ta čas trenirali.

Med drvarji — da bi zaslužil za smuči

Tudi po vojni mu ni in ni šlo od rok, kot da bi bile njegove smuči namazane s smolo. Na treningu leta 1947 na Črnem vrhu, kjer so izbirali državno reprezentanco za nastop v Švici, je na izbirnih tekmah zasedel četrto in peto mesto, pa so ga kljub temu poslali domov, češ da ne sodi v deseterico najboljših smučarjev. To ga je hudo prizadelo in potlej je iz užaljenosti še bolj zagrizeno treniral in se še bolj spuščal »na gliho«. Seveda to ni šlo brez nezdod. Tako je na enem samem treningu polomil štiri pare smuči, na državnem prvenstvu na Šar planini pa takoj prvi dan tri pare svojih in še ene izposojene, tako

da je drugi dan v slalomu ostal brez smuči. Sam pravi o tem takole:

»Kar naprej sem nosil polomljene dile pod pazduho. Pridno sem delal, pa nisem mogel sproti zaslužiti za smuči. Ko sem uvidel, da tako ne bo šlo več naprej, sem se odločil in šel drvarit, ker je bil zaslužek med drvarji boljši. Smučarski funkcionarji pa so govorili:

»Poglej ga, že do zdaj je bil neroden kot klaftra, kakšen bo šele zdaj!«

Medtem so si vsi naši najboljši smučarji že nabavili lepljene inozemske smuči iz najboljšega lesa. Na turneji po Italiji, Nemčiji in Franciji je med vsemi tujimi in našimi tekmovalci samo Janko Štefe nastopil z dvema paroma pristnih slovenskih smuči. Teden dni pred turnejo si je zlomil dvoje reber, pa iz strahu, da ne bi spet izpadel iz reprezentance, sploh ni hotel v bolniški stalež in je vso stvar kar modro zamolčal.

Prvi v državni reprezentanci

O tekmovanju v Seradi pripoveduje takole:

»Bil sem prvičkrat v inozemstvu. S seboj sem imel dva para novih smuči. Ko sem jih preizkusil, sem ugotovil, da mi tiste za slalom ne ležijo. Vsakokrat sem padel. Poskušal sem in poskušal, pa bolj ko sem poskušal, bolj sem ril z nosom po snegu. Zato sem se odločil, da bom tudi v slalomu vozil kar s tistimi za smuk. To pa ni bilo prav trenerju in koj je bil ogenj v strehi; on je gonil svojo, da moram voziti z njimi, pa čeprav jih nisem mogel obračati, jaz pa sem ostal trmast, da ne bom. Stvar se je tako zaostrila, da so me proglasili za saboterja.

Na startu se je zbrala vsa takratna svetovna elita. Spominjam se še, da je imel startno številko pred menoj svetovni rekorder Zeno Collo. Seveda ga takrat še nisem poznal in ko sem ga gledal, kako se je pripravljval na startu, sem si mislil: Kaj neki išče ta plešasti dedec med tako dobrimi smučarji!«

Prvi tek slaloma je vozil Štefe s strahom, da se ne bi uresničila trenerjeva napoved, pa se je kljub temu uvrstil na dvanajsto mesto. Ta uspeh mu je vrnil zaupanje v lastne sposobnosti in v drugem teku se je tako zapravljal po strmini, da je v skupni oceni med skoro stotimi najboljšimi smučarskimi kanoni z vsega sveta zasedel osmo mesto.

Zdaj so bili duhovi v domačem taboru pomirjeni, saj se ni

nikomur izmed osmih jugoslovanskih tekmovalcev posrečilo, da bi se vrnil pod trideseto mesto. Vznemiril pa se je prireditelj, ki je močno zaudarjal po klerikalizmu ter takoj sklenil, da se naslednji dan noben komunist ne bo uvrstil pod petnajsto mesto. Kaj je bilo vzrok, da se je ta napoved tako presenetljivo uresničila, ne vemo, drži pa, da je Janko kljub odlični vožnji pristal natanko na šestnajstem mestu.

Končno na konju

Zdaj mu je bilo mesto v državni reprezentanci končno zagotovljeno. Poslej se je udeleževal vseh večjih smučarskih prireditvev, na katerih je nastopala reprezentanca Jugoslavije. Leta 1952 sta z Mulejem odpotovala na Norveško na svetovno prvenstvo.

»Prišla sva zadnji trenutek,« je živahno pripovedoval Štefe, medtem ko je rezal pristno domačo salamo, »prireditelj ni več računal na naju. Hoteli so bili zasedeni, pa sva potem spala kar z norveškimi drvarji v neki lovski koči. Zadnji dan treninga sem tako padel, da sem pol ure ležal v nezavesti, povrh pa si

Za vsako izmed njih se je potegovalo sto kandidatov...

še zvil nogo v gležnju. Na srečo je bil dežurni zdravnik bivši internirane, ki je v norveških taboriščih preživel nekaj let skupaj z Jugoslavlani. Ko je zvedel, da sem Jugoslovian, se je zavzel zame in storil vse, da bi lahko kljub poškodbam nastopil. Namesto v mavec, mi je nogo vkopal v debele plasti levkoplata, da je bil gleženj popolnoma negiben. Takšen sem prišvedral na start.«

Jesenska nedelja brez posebno razburljivih športnih dogodkov! Pa vendar je za prijetno razvedrilo v naravi potrebno tako malo...

In rezultat?

Med najboljšimi tekmovalci iz 32 držav je zasedel trinajsto mesto!

»Kaj pa domača prvenstva?«

V odgovor je prinesel naročje zlatih medalj za osvojena prva mesta in potem sva skupaj prebirala napise.

Poleg medalj pa še vrhvana omara pokalov in plaket.

Njemu bo laže...

V zibki se je oglašil sinko. Šestnajstkratni državni prvak je odrinil kupe medalj in ga s posebnim ponosom dvignil v naročje.

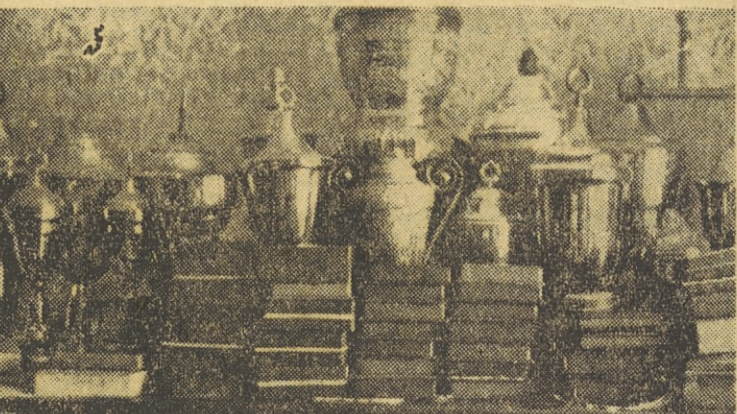
»Pet mesecev je star,« je dejal in s pogledom poiskal ženo, kot da bi pri njej iskal potrditev za to poslednjo in obenem najlepšo nagrado, na katero je najbolj ponosen.

»Tale bo smučar!« so se mu usta kar sama raztegnila v nasme. In kot v odgovor se je petmesečni Mirko veselo zahihital in stegnil ročice proti njemu. Poslovil sem se. Ko sem se gel po kljuki, sem ob nahrbtniku v kotu ugledal srnjakovo rogovje. Saj res! Štefe je že vrsto let lovski nadzornik in menda ga ta poklic prav tako veseli kot njegov konjiček, kateremu je posvetil vse svoj prosti čas.

Marsikaj se je spremenilo od tistih časov, ko je mali Janko s svojimi vrstniki nosil v žepih kamen in žebelje. Njegovemu sinu ne bo treba več drvarit, da bi si prislužil denar za športno opremo, kot je to moral njegov oče. Tudi v športu se je marsikaj spremenilo. Danes ne odloča več samo korajža, temveč sta za uspeh potrebna dobršna mera načrtnih prizadevanj in izkušnih trenerjevih nasvetov. Prav in lepo pa je, če mladim tekmovalcem, mladim fantom in dekletom, ki so po tehnični izurjenosti daleč presegli mojstre stare šole — če jo sploh lahko imenujemo šola — obudimo spomin na športnika, ki se je uveljavil samo s svojo žilavo upornostjo in pogumom.

Janko Štefe. Kolikokrat je stal na startu v družbi svetovne smučarske elite. Preprost gorenjski fant z jugoslovanskim grbom na hrbtu. Častno ga je branil, ko se je spuščal v borbo s tekmovalci, ki so bili boljše pripravljeni, boljše opremljeni — vse, kar je lahko zoperstavil njihovi tehnični in materialni premoči, je bila njegova pripravljenost, da iztisne vse iz sebe, da z drznostjo nadomesti tisto, česar on in mnogi njegovi vrstniki niso bili nikoli deležni.

MILAN DELAVČ

Omara v skromnem stanovanju je veliko premajhna, da bi lahko na njej dostojno namestili številne pokale in plakete — izkupiček desetletne športne kariere

Janko Štefe v svojem elementu: Malo ljudi, ki so ploskali njegovim uspehom, je vedelo, da vozi mimo njih invalid, s posebno, nekaj centimetrov visoko ortopedsko zagozo pod čevljem

ANTOBUS

»Nasilna smrt je najhujša zločina obrt, zapomni si... Morilec, tisti s premislekom, ki si jih ti zdalec našel, ne morem zmašiti v isto vrečo s četniki ali z ustaši, ki pa so bili sadisti. Ne, tisti, ki si jih našel, so povsem normalni ljudje, ki imajo morda vsak svoj razlog, da ne marajo izginule Vere, drugi so morda drobni tatiji in gizdalini, vendar to še ni dovolj, da bi jih označili kot morilce ali jih celo osumili umora. Razumljivo je, resnično hočemo dognati, zato oblikujemo domneve, da iz dejstva, da dekleta ni, vendar ni treba takoj iskati morilca, saj niti še ne vemo, ali je deklet mrtvo. Mnogo primerneje se mi zdi iskati to izgubljeno študentko...«

Nazadnje sem mu le segel v besedo. »Saj to tudi delam!« Najbrž sem bil videti zelo razočaran ali užaljen, ker je šef spremenil ton in priščno rekel:

»Vem, Boško moj, vendar se mi zdi prav, da sem ti to povedal. Tu pred menoj ali sam pri sebi si tem ljudem pripisal sposobnost za najhujši zločin, o njih meniš, da so sposobni ubiti človeka. Toda to so navadni ljudje, državljani, bolj ali manj dobri, zato ne morejo biti morilci vsi, temveč le eden izmed njih, pa še za tega ni gotovo. Ti jih osumiš pet, kar pomeni, da na tistem žališ štiri izmed njih, ker jih po krivem dožiš...«

Škoda priprta vrata je pogledala Nada, šefova tajnica.

»Tovariš Vlado, napovedani tovariši čakajo.«

Šef je pogledal na uro. Takoj sem vstal. Ponudil mi je roko:

»Tako, tovariš! Lepo zasleduješ vso reč, resno in pametno, zapomni si pa le: manj domnev, več dejstev...«

Stopil sem v tajnično sobo. Tam je stalo nekaj tovaršev, ki so delali v drugem oddelku. Ni bilo časa za pomenek, ker je šef že stal med vrati in jih povabil v svojo sobo. Ko sva bila s tajnico sama, me je vprašala:

»Ali te je vzel v precep?«

»Ne, zanima ga zadeva, ki jo zdaj preiskujem...«

»Nekam živčen je te dni, zato sem te vprašala. Podnevi dela, ponoči se uči.«

»Uči se? Uči? Kaj?«

»Torej ne veš, da bo stari letos doštudiral na pravni fakulteti? Dva ali tri izpite še ima. Enega je že prijavil, novembra ga bo delal.«

Cutil sem, da sem zardel. Neprijetno mi je bilo vprčo dekleta, zato sem se poslovil in odšel dol, v dežurno sobo.

Zardel sem, ko sem slišal, da bo nekdanji rudar pri petdesetih letih in ne vem koliko čez doštudiral na fakulteti. Meni pa se je zdelo, da sem že prestar za učenje, in sem imel prosti čas le še za ljubezenske sestanke...

Eh, moj Boško, Bojko, Bogdan, sem si rekel.

Vendar nisem imel kaj prida časa, da bi se sramoval svoje nemarnosti. Tovariši so imeli polne roke dela, zato sem zavihal rokave in prisluhnil oblokan materi, ki je na trgu izgubila otroka...

Potem je telefonirala Marija.

»Ali bova šla skupaj na kosilo?«

»Ne morem, verjemi! Že od večera opoldne nisem bil doma. Mama se bo razjezila in me ozmerjala po vseh pravilih...«

»Kod si hodil vso noč?« Njen glas je postal strožji, poln suma.

»Na Avalo sem se peljal.«

»Glej no! S kom?«

»Sam...«

»Česa ne poveš?«

»Marija, prosim te, ne bodi taka! Dobro veš, da imam opraviti s tisto rečjo, saj veš, s tistim dekletom, ki je izginilo iz nočnega avtobusa med vožnjo na Avalo.«

Molčala je nekaj trenutkov, potem pa je rekla s spremenjenim glasom:

»Saj res, pozabila sem. Oprostite! Dobro, pa danes ne bova skupaj kosila. Nežalostno moram biti z budočo taščo, vendar že toliko časa nisva skupaj sedela pri kosilu... Prav, dragi moj, pa drevi...«

»Tudi drevi ne bom mogel...«

Marijin glas je postal drugačen:

»Torej se boš tudi drevi peljal na Avalo?«

»Posmehuješ se mi...«

»Da...«
Nič drugega ni mogla reči, ker sem ji tisto povedal resno in popolnoma službeno. Nenadoma mi je bilo žal. Rada bi bila v moji družbi, ker me ima rada, ker ji je pri meni prijetno, ker se bova poročila, brž ko bo stanovanje dograjeno, ker bo moja žena z vsemi preiskovalskimi pravici, ki jih žena dobi, ko napiše na poročnem uradu na listino svoje ime in priimek, s pravica, da sme vedeti, kod hodi in kaj dela njen mož.

»Draga moja, zares te prosim, oprostite, toda to mora biti čimprej opravljeno. Danes me je klical šef. Zanimal se je za izginulo dekletko...«

»Ali si zaključil ta primer? Ali že veš, kdo je ubil izginulo dekletko?«

Vidite, takšna je Marija! Pravzaprav bi bilo najbolje, če bi kar njo peljal k šefu. Navsezadnje negativno vpliva name. Tako sem razmišljal, delo pa je čakalo, zato ni bilo časa, da bi ji ponavljaj šefove besede.

»Za zdaj se še nič ne ve. Polne roke dela imam, kasneje ti bom povedal...«

»Kdaj?«

»Ne vem še, telefoniral ti bom...«

In je bila huda name:

»No, pa zdravo! Ne maram te motiti...«

Odločila je slušalko. Če bi se mi ne mudilo, bi bil zavrel njeno številko in ji povedal. Prav gotovo bi se sporekla, zares. No, in sreča v nesreči — tistega otroka še niso našli, treba je bilo na teren zaradi vionne tatvine v Njegoševi ulici. Tatovi so vionili v stanovanje zakoncev, ki sta še vedno na potovanju...

Medtem ko sem se peljal z avtom v Njegošovo ulico, sem razmišljal o tistih zakoncih, ki se bosta vrnila s potovanja v izropano stanovanje, potem so se mi misli vrtele okoli potovanja naploh in okrog ne-

všečnosti v zvezi z njim, okoli potnikov in obdale pri našem arhitektu, predsedniku hišnega sveta, ki mu najbrž nihče ne bo razbil stanovanjskih vrat, jaz pa si bom belil glavo zaradi kopice dela v zvezi s pripravi na tisto podzidavo pod streho naše stanovanjske hiše.

Popoldne bi moral pripraviti in urediti vse podatke in pogoje, ki bi jih bilo treba vključiti v pogodbo z gradbenim podjetjem. Seveda naše pogoje, do potankosti izoblikovane in opisane, saj mi je prijatelj pripovedoval, da so jim obljubljali zlate gradove, preden so pristali na nadzidavo, potem pa — ni bilo denarja in je le malo manjkalo, da se niso znašli pred sodniki.

Se pravi, mame ne bom smel predolgo poslušati, čim krajša bo morala biti njena pridiga, naj pazim na zdravje, naj zvečer ne hodim na ulico brez volnene jopice, naj nosim klobuk v deževnih dneh in samo...«

reči, čeprav sem bil in sem popolnoma zdrav, če odštejem tiste splošne otroške bolezni in gripo, ki ji nihče ne uide.

Obstali smo pred hišo, kjer so izropali stanovanje odsotnih zakoncev. Na ulici je bilo vse polno otrok, med njimi pa gospodinjice, ki so se odrgale od štedilnikov in so govorile, govorile...

Molče so nas spustile mimo, potem pa so se iznova oglašile. Kriminalistični tehnik, ki me je spremljal, je bil nekam slabe volje. Ne vem, zakaj.

Za nama je stopal še eden naših tovaršev.

Hišnik je drobencal pred nami, kar naprej se je oziral, govoril je, najbrž je bil zelo razburjen, ker se mu je zatikalo.

V tretjem nadstropju so bila vrata v stanovanje števil 10 odprta na stečaj, ključavnica pa razbita.

Nestokovnjaško — to sem spoznal na prvi pogled. S tehnikom sva stopila v stanovanje, hišnik z enim naših takoj za nama.

Ne vem, kako se je zgodilo, spominjam pa se, da sem najprej opazil majhno sliko šestkrat devet na nočni omarici zraven postelje: na sliki sta se držali čez ramena dekletki nekje na peščini.

Presenečeno sem si sliko pobliže ogledal: eno izmed deklet je imelo črne, drugo plave lase.

»Cigavo stanovanje je to?« sem vprašal hišnika. »Rekel so, da so zakonci na potovanju...«

»Ne, to je stanovanje arhitekta Jonica,« je spet pobliže hišnik. »Samec je, že dlje časa je na potovanju, morda že teden dni, če ne dalj...«

»Kje dela ta arhitekt?«

»Eh, tega vam ne bi mogel povedati...« Na sliki sta bili Vera in Stanka. Čedni dekletki, vitki, lepih postav...

Sliko sem vtaknil v žep, potem pa sem se obrnil in začel s službenimi opravili.

Kasneje sem nameraval malce več razmišljati o tem arhitektu na službenem potovanju, pa se je zgodilo nekaj, zaradi česar nisem mogel: mama me ni začela karati že med vrati, temveč me je nekam zakrbljeno gledala.

»Obisk imaš,« je rekla.

Stopil sem v kuhinjo, kjer je bilo kosilo skoraj že pripravljeno, in tam je sedel pri vratih, ki peljejo na balkon, poln cvetja — moja mama ima strašno rada cvetice — nemirni Mirko in drži roke moji koleni.

Takoj ko sem vstopil, je zmedeno vstal:

»Oprostite, ker vas nadlegujem. Moral sem vas poiskati, nekaj vam imam povedati...«

»Kako ste me našli?«

»To zdaj ni važno, saj sodi k moji najdljivosti...«

»Vendar me to najprej zanima!«

Fant je zmedeno utihnil. Vsaj zdelo se mi je, da hoče biti zmeden.

»Mislim, da mi je povedal gospod Boguslavski. On me je prosil, naj vas poiščem. Povedal mi je, kje delate. Sel sem tja in rekel, da vas iščem privatno, potem pa so mi dali vaš naslov...«

»In kaj bi rad gospod Boguslavski?«

Nemirni Mirko je pogledal mamino, če pa je zavrtel oči in skomignil z rameni, češ zaradi nje ne more povedati.

»Kar na dan z besedo!«

Na živce mi je šla slaba zaigrana zmedenost, hlinjena razsrdljivost.

»Gospod Boguslavski bi rad govoril z vami. To je važno tako za njega kakor za vas, pravi. Rekel je, da najbrž ve, kje je Vera, deklet, ki jo iščete. To je važno zanj, pa tudi zame, saj je tudi zame nerodno, zlasti če zaradi tistega, kar ste mi rekli o Veri in vam je Stanka povedala, no, kaj veste. Midva nimava ničesar pri vsem skupaj, zato nama je veliko do tega, da najdeta dekletke in ugotovite, da sva nedolžna...«

Gledal sem mladega nepridiprava, hkrati pa me je mučila misel, kaj neki imata zdaj za bregom, ta Boguslavski in njegov mladi, nerodni pomočnik Mirko. Nikakor nisem pričakoval, da bo Boguslavski tako predrzen in bo poslal pome. Prav gotovo bo nekaj važnega, če se je odločil celo za prihod na moj dom, čeprav ne oseben...

Ponudbo za sestanek sem moral sprejeti. »Dobro, ne bom vas zadrževal. Povejte, kdaj in kje bi rad gospod Boguslavski govoril z menoj?«

»Predlaga sestanek drevi dvajset minut čez drugo na Trgu republike. Na tistem mestu, kjer odhaja nočni avtobus na Avalo.«

Zanimal me je sestanek, kralj pa prav tako pomembno. Tudi tisto noč sem se nameraval peljati z nočnim avtobusom, da bi ponovno preveril in sam pomemben podatke.

»Zmenjeno,« sem rekel nemirnemu Mirku. »Ob dogovorjenem času bom na tistem mestu...«

Komaj je fant zaprl vrata za seboj, me je mama vprašala:

»Za kaj si se zapletel? Spet delaš ponoči, prelahko si oblečen, premalo spiš, kdo ve, kdaj in kaj ješ. Nisem skrbela zate, da bo zdaj kar na lepem kaj narobe. Služba je služba, toda ta vrvež podvevi in ponoči...«

Ne bo se dobro končalo...«

In tako dalje, najbrž tudi sami dobro poznate mamine priidele.

»Kaj neki neka povem. Prav nič mi ni všeč ta fant. Zahrbten se mi zdi. Nikar ne hodi drevi tja! Če pa že mora biti, ne hodi sam...«

XIII

Tisto popoldne sem daroval hišnemu svetu in počitku, če lahko tako rečem tisti urici, ki sem jo predredal takoj po kosilu. Pogotil sem nekaj vitaminov C, se okopal in obri, pa je bilo spet vse dobro.

Vendar me je tisti večer spet premagala utrujenost. Okoli osme sem legel in spal do ponoči. Točno na meji med dvema dneva se je oglasila budilka. Kmalu potem sem bil na cesti. Novembrski dežek je prišel, tisti pravi jesenski, ploščniki so se čudno bleščali pod neonsko lučjo.

Skoraj se dve uri časa sem imelo.

Povečal sem bil doma, zato me ni mikalo v gostilno ali kavarno, v cigaretni dim in vonj po različnih. Namesto da bi po telefonu nekaj uredil s tovariši v dežurni službi, sem peš zavil proti velikemu kamnitemu poslopju blizu donavske postaje.

Tam sem ostal do odhoda na nočno akcijo.

Le nekaj ljudi, večina znani obraz. Bil so vsi tisti, ki sem vam jih že bil predstavljal med opisom svoje nočne vožnje z avtobusom na Avalo. Nemirnega Mirka in Freda Boguslavskega še ni bilo tam. Prišla sta dva, ki ju še nisem poznal. Resna sta bila na pogled, zelo podobna nova konfekcijska plača sta imela, eden je bil v čepici, drugi v klobuku. Naglo sta se ozirala po meni in stopila v avtobus, ki se je prav takrat ustavil.

Se vedno sem se sprehajal pred avtobusom.

Dve uri in dvajset minut: Boguslavskega in njegovega mladega pomočnika ni bilo. Sofer je vključil motor...

Nekdo je tekel: bil je tisti, ki sem ga poznal, pa se nisem mogel spomniti, kdo je in od kod. Ni se ozrl po meni, vendar sem čutil, da me je videl. Ko se je avtobus za lahno premaknil, sem naglo prajel za ročico pri vratih, isti trenutek je bil tam znani neznanec.

»Oprostite,« sem rekel.

Ni odgovoril, le pokimal je, ne da bi me pogledal.

Avtobus se je premaknil. Nisem mogel ugotoviti, zakaj je Boguslavski napovedal sestanek, na katerega ga ni bilo.

Na širah so se lovile dve ne kapljice, oziral sem se po ulici. Avtobus je stopnil hitrost, vendar sem opazil postavo, ki je stala v senci za pločevinasto ograjo okoli nedograjene Doma tista. Bil je v kavolastih črnih hlačah, goliglav in brez plašč.

Opazil sem, da je strmel v avtobus, kakor da hoče ugotoviti, kdo vse je v njem.

Spored Radia Ljubljana za teden od 24. do 30. oktobra

PONEDELJEK	TOREK	SREDA	ČETRTEK	PETER	SOBOTA	NEDELJA
24. oktobra	25. oktobra	26. oktobra	27. oktobra	28. oktobra	29. oktobra	30. oktobra
8.05 Drobne orkestralne skladbe	8.05 Glasba ob delu	8.05 Mladi talenti Srednje glasbene šole v Ljubljani	8.05 Glasba ob delu	8.05 Dve orkestralni rapsodiji	8.05 Glasba ob delu	6.00-6.30 Jutranji pozdrav
8.40 Popevke se vrstijo	8.30 Zborovski operni prizori	8.30 W. A. Mozart: Simfonija št. 41 v C-duru — Jupiter	8.35 Moški zbor Solidarnost iz Kamnika	8.30 Operetna in lahka glasba	8.35 Slovenski samospeli	6.30 Vedri zvoki
9.00 Naš podlistek	8.55 Radijska šola za srednjo stopnjo	9.00 St. 41 v C-duru — Jupiter	8.55 Radijska šola za višjo stopnjo	9.00 Naš podlistek	8.55 Radijska šola za nižjo stopnjo	7.15 Reklame
9.20 Uverture in drugi operni odlomki	9.25 Anton Lajovic: Adaggio	9.00 Jezikovni pogovori	9.25 Vitezslav Novak: Pesmi zimskih noči	9.20 Zbor Robert Shaw	9.25 Za razvedrilo	7.30 Radijski koledar in prireditve dneva
10.15 Zvočni kaledoskop	9.40 Poje Gorenjski vokalni kvintet	9.10 Zvočna govorica	10.15 Popevke z raznih kontinentov	9.35 Kotiček za mlade ljubitelje glasbe	10.15 Odmevi iz opernih in koncertnih dvoran	7.35 Pihalni orkester LM
10.40 Mešani zbor Slovenske filharmonije	10.15 Izberite melodijo tedna: Saša Santel: Concertino za violino in klavir	10.15 Prijubljene operne točke	10.40 Pet minut za novo pesnico	10.15 Violinske skladbe slovenskih skladateljev	11.00 Zvočna ruleta	8.00 Mladinska radijska igra
11.00 Zabavna glasba na tekočem traku	11.30 Deset minut iz naše beležnice	11.00 Melodije raznih dežel	11.00 Sovjetska zabavna glasba	11.00 Iz oper italijanskih veristov	11.30 Pionirski tehnik	8.47 Iz albuma otroških pesmi
11.30 Za otroke	11.40 Iz filmov in glasbenih revij	11.30 Za cibabane	11.15 Orkester RTV Ljubljana	11.30 Človek in zdravje	11.50 Otroci izbirajo pesnico	9.02 Melodije za dobro voljo
12.15 Trio Slavka Avenika	12.00 Kmečka godba	12.00 Zadovoljni Kranjci	12.00 Narodne ob spremljavi harmonike	11.40 Popevke, ki jih radi poslušate	12.00 Pesmi jugoslovanskih narodov	10.00 Se pomnite, tovariši... Anton Klovic: Napad v Kačaku
12.15 Radijska kmečka univerza	12.15 Kmetijski nasveti	12.25 Zabaven opoldanski spored	12.15 Kmetijski nasveti	12.00 Pihalni orkester LM	12.15 Kmetijski nasveti	10.30 Dve skladbi Pabla Sarasateja
12.25 Opatija 1960	12.25 Vešči zabavni orkestri	13.15 Obvestila in zabavna glasba	12.25 Arje z znanimi pevci	12.15 Radijska kmečka univerza	12.25 Opoldanski spored za zabavo	10.45 Radi jih poslušate!
12.45 Heitor Villa — Lobos: Rude poema	12.40 Pisani zvoki z Dravskega poja	13.15 Obvestila in zabavna glasba	13.15 Obvestila in zabavna glasba	12.25 Godala v ritmu	13.30 Kvintet Niko Stritof ob spremljavi štirih fantov	11.30 Nedeljska reportaža
13.15 Obvestila in zabavna glasba	13.30 S sporedov naših opernih gledališč	13.30 Parafraze na melodije J. Straussa	13.30 Boris Papandopulo: Kad igra kolo — Jakov Gotovac: Koledo	12.40 Domači napavi izpod zelenega Pohorja	13.15 Dvospevi iz francoskih oper	12.00 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I.
13.30 P. I. Calkovski: Iz letnih časov	14.05 Radijska šola za višjo stopnjo	14.05 Radijska šola za srednjo stopnjo	13.45 Od tu in tam	13.15 Obvestila in zabavna glasba	14.20 Sport in športniki	13.15 Obvestila in zabavna glasba
13.50 Zabava: vas bo ansambel Mojmir Sepeta	14.35 Europa express	14.35 »Ljubca, povej...« Slovenske narodne	14.05 Marjan Kozina: Baletna suita	13.30 Pet pevcev — pet popevk	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	13.30 Za našo vas
14.15 Jugoslovanske radijske postaje pozdravljajo slovenske poslušalce — III.	15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba	15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba	14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	13.45 Domače polke in valčki	15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba	13.45 Koncert pri vas doma
14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo	15.40 Listi iz domače književnosti	15.40 Listi iz domače književnosti	15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba	14.05 Radijska šola za nižjo stopnjo	15.40 S knjižnega trga	14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II.
15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba	16.00 Leonard Bernstein: Kaj je jazz?	16.00 Leonard Bernstein: Kaj je jazz?	15.40 Iz svetovne književnosti	14.35 Poje tenorist Jan Peerce	16.00 Izbrai smo za vas	15.15 Reklame
15.40 Naši popotniki na tujem	16.45 Zabavni orkester	16.45 Radijska univerza	16.00 Majhni zabavni ansambli	15.15 Obvestila, reklame in zabavna glasba	16.40 Mešani zbor KUD Pošta — Obrtnik iz Maribora	15.30 Iz solistične glasbe Chopina in Gershvina
16.00 Operne melodije	17.00 Lokalni dnevnik	17.00 Lokalni dnevnik	16.15 Pesnikova ljubezen in življenje: Ob 150-letnici rojstva skladatelja Roberta Schumanna	15.45 Radijska univerza	17.00 Lokalni dnevnik	16.10 Humoreska tega tedna
17.00 Lokalni dnevnik	17.25 Dva glasbenika z otoka	17.25 Sestanek v sredo	17.00 Lokalni dnevnik	16.00 Petkovo glasbeno popoldne	17.15 Po kinu se dobimo	16.20 Za nedeljsko popoldne
17.15 Soferjem na poti!	18.00 Iz naših kolektivov	17.30 Pojo zabavni zbori	17.15 Lokalni dnevnik	17.15 Od plesišča do plesišča	17.45 Pozdrav z gora	17.10 »Peli so jih mati moja«
18.00 Sportni tehnik	18.15 Drobne zanimivosti iz življenja naših in tujih skladateljev	17.45 Jazz na koncertnem odru	18.00 Kmetijski nasveti	18.00 Iz naših kolektivov	18.00 Jezikovni pogovori	17.30 Radijska igra
18.15 Slavni umetniki našega časa — III.	18.45 Novi izobraževalni obzornik	18.00 Kulturna kronika	18.15 Drugo dejanje opere Ivan Susanin Mihaila Glinka	18.15 Zabavni orkester Les Baxter	18.15 Akademski pevski oktet	18.22 Demitrij Zverev: Vizija I
18.50 Človek in zdravje	19.30 Radijski dnevnik	18.20 Od Gallusa do Hindemitha	18.45 Ljudski parlament	18.30 V dvoranah Svoboda	18.30 V tričetrtinskem taktu	18.30 Operne uverture
19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba	20.00 Zbor RTV Zagreb	18.45 Plesni zvoki	19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba	19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba	18.45 Okno v svet	18.45 Trio Slavka Avenika
19.30 Radijski dnevnik	20.30 Radijska igra	19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba	19.30 Radijski dnevnik	19.30 Radijski dnevnik	19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba	19.00 Obvestila, reklame in zabavna glasba
20.00 Popotovanje na radijskih valovih	21.20 Pauz: Hindemith: Glasba za dve flauti, dve oboi in godala	19.30 Radijski dnevnik	20.45 Sodobna francoska lirika	20.00 Ansambl Maurice igra znane melodije	19.30 Radijski dnevnik	20.05 Izberite melodijo tedna
20.30 Slavnostni mednarodni koncert za dan ZN	21.30 Ritmi s polinezijskega otoka	20.00 Sergej Prokofjev: Zavlubljen v tri oranže	21.25 L. M. Skerjanc: Peta simfonija	20.15 Tedenski zunaneposredni pregled	20.00 »Po gamsovi stezi...«	20.50 Zveneca godala
22.30 Slavko Oster: Klasična uvertura	21.45 Četr ure s plesnim orkestrom Max Greger	20.30 Sergej Prokofjev: Zavlubljen v tri oranže	22.15 Po svetu jazza	20.30 Veliki skladatelji	20.30 »Poslušaj in povej nam!«	21.00 Četrtkov dnevnik
22.36 Veliki orkestri	22.15 Komorni večer pri W. A. Mozartu	22.15 Mladim plesalcem	22.45 Arthur Michl: Sonatina op. 13 za violino in klavir	21.15 Oddaja o morju in pomorskih	21.20 Melodije za prijeten konec tedna	21.15 Radijska igra
23.15 Plesni orkester RTV Ljubljana	23.36 Popevke z Broadwaya	22.50 Literarni noćturno	23.05 Magnetofonski posnetki javnega koncerta s plesnim orkestrom berlinskega radia SFB	22.15 Za ljubitelje modernih popevk in plesnih ritmov	22.15 Oddaja za naše izseljence	23.05 Nočni koncert
23.25 Nočni akordi	23.55 Prijeten počitek!	23.05 Iz modernega glasbenega sveta		22.50 Richard Strauss: Sonata za violončelo in klavir op. 6	23.05 Do polnoči v plesnem ritmu	23.00 Zadržaj poročila in zaključek oddaje
				23.30 Vladimir Lovce: Klasična simfonija		
					II. PROGRAM	II. PROGRAM
					22.15-23.00 Glasba za ples	22.15-23.00 Glasba za ples
						12.00 Nedeljski simfonični koncert
						13.10 Zabavne melodije
						13.45 Iz solistične glasbe
						14.15 Popevke in ritmi
						15.10-16.00 Popularen operni koncert

Železarna Štore po 10 letih delavskega samoupravljanja

O BETAJO ČA PRIHODNOST

Pred kratkim so tudi v Železarni Štore praznovali desetletje delavskega upravljanja. Proslave so bile ves teden. V teh dneh so imeli gasilski turnir, košarkarsko, fahovski, nogometni turnir, strelsko tekmovanje in še razna druga športna in telovadna tekmovanja. Na vseh teh prireditvah niso sodelovali samo železarji iz Štor, ampak tudi predstavniki mnogih drugih kolektivov iz vse Slovenije.

Osrednje praznovanje je bilo v nedeljo 25. septembra, ko je bila dopoldan slavnostna seja delavskega sveta, kasneje pa množično zborovanje na novem stadionu na Lipi.

Pravijo, da je bilo to zborovanje izredno uspešno, saj je prisostvovalo več kakor 2000 železarjev, okoličanih in gostov. Med gosti so bili skoraj vsi predstavniki lokalnih političnih in družbenih organizacij.

Ze jutraj se je zbral skoraj ves kolektiv pred tovarno in kasneje krenili skupaj s športniki (na čelu povorke so šli člani delavskega sveta) proti novemu stadionu na Lipi. Tega dne je delavski svet pripravil svojo praznovanje tudi skromno toda prijetno pogostitev. Kasneje je prav takšno prireditev pripravil tudi za upokojece.

Praznovanje ob 10-letnici delavskega sveta ni bilo namenjeno samo proslavi desetletnice delavskega upravljanja, temveč je bilo hkrati tudi praznovanje velikega gospodarskega razvoja in velikih gospodarskih uspehov v železarni Štore, praznovanje uspehov prostovoljnih delovnih akcij in hkrati slavnost ob otvoritvi novega modernega športnega stadiona ter drugih športnih naprav.

Novi kolektiv je imel težavno delo. Najprej so morali obnoviti tehnično opremo in vseh obratih in načrtno organizirati proizvodnjo, da bi izdelali kar največ jekla, ki ga je tedaj naša domovina zelo potrebovala. Uvedli so delo v treh izmenah in so zato zaposlili nove ljudi. Iz dneva v dan se je proizvodnja večala. Povečani obseg proizvodnje pa je terjala še mnogo dela in naporov. Morali so urediti notranji železniški promet. To so opravili predvsem s prostovoljnimi delom samih železarjev. Popolnoma na novo pa so morali urediti tudi

se jih z izrednim poletom in zato so bili tudi uspehi večji, kakor je marsikdo pričakoval.

PETKRAT VEČ

Proizvodnja se je v Železarni Štore v povojnem obdobju po fizičnem obsegu povečala več kakor za petkrat, po vrednosti pa za 6,5-krat. Da se je toliko povečala vrednost proizvodnje, je predvsem posledica proizvajanja kvalitetnejših končnih izdelkov. Letos bo znašal bruto dohodek več kakor 8 milijard dinarjev. V primerjavi z letom

in modularnih livov podjetje vse bolj opušča proizvodnjo preprostejših odlikov povprečnih kvalititet in vključuje v program livarske dejavnosti predvsem odliko za strojogradnjo, brodogradnjo, cementno in avtomobilsko industrijo. Lep napredek so dosegli v proizvodnji valjev, saj so začeli izdelovati tudi valje takšnih kvalititet, kakršne smo morali doslej še uvažati. Letos bodo naredili toliko valjev, kakor še nobeno leto doslej. Glede na kvaliteten premik livarskih proizvodov moramo omeniti izreden uspeh pri proizvodnji surovega železa v njihovem elektroplavžu. V razmema kratkem času so usvojili proizvodnjo specialnega surovega železa, iz katerega potem izdelujejo najkvalitetnejše livarske proizvode. Velikega gospodarskega pomena ne samo za podjetje, ampak tudi za vse naše gospodarstvo, zlasti pa še za razvoj črne metalurgije, so uspehi, ki so jih dosegli pri uporabi polkoks. Iz črnega lignita. Na temelju njihovih ugotovitev bo mogoče v prihodnje v elektroplavžih uporabljati samo polkoks, kar je za nas velikega gospodarskega pomena, saj imamo lignita dovolj.

Med ostalimi poskusi naj omenimo še poskus izdelovanja samohodnega sintra, ki jim je zelo dobro uspel. Na stroju domače konstrukcije so začeli z uspehom centrifugalno vlivati puše.

Tudi v prihodnje bo morala biti največja skrb organov samoupravljanja v železarni Štore povečanje proizvodnje, izboljšanje kvalitete izdelkov in razširitev asortimenta. Skrb bodo morali posvetiti tudi izvozu. Sedaj izvažajo — v okviru možnosti — v Vzhodno Nemčijo, Bolgarijo in v Avstrijo. Skupaj znaša izvoz okoli 300 milijonov dinarjev. Z mehanizacijo ter z zmanjšanjem proizvodnih stroškov bodo skušali še bolj poceniti svoje proizvode.

Posebna skrb delavskega sveta in drugih činiteljev v podjetju pa bo morala veljati ureditvi varnosti pri delu, vzgoji kadrov, ureditvi splošnega nagrajevanja in izboljšanju splošnih življenjskih ter delovnih pogojev zaposlenih.

Perspektivni načrt Železarne Štore je že jasen. Za dosledno njegovo uresničitev pa bodo morali organi delavskega sveta še marsikaj storiti. V prihodnje pričakujejo občutno povečanje proizvodnje surovega železa, valjanega materiala in odlikov vseh vrst in kvalititet. Znatno se bo povečala tudi proizvodnja valjev. Menijo, da jih bodo izdelali za 10.000 ton letno. Ta količina bo skoraj krila vse potrebe, ki se bodo ob povečani proizvodnji ostalih podjetij pojavile v naši državi.

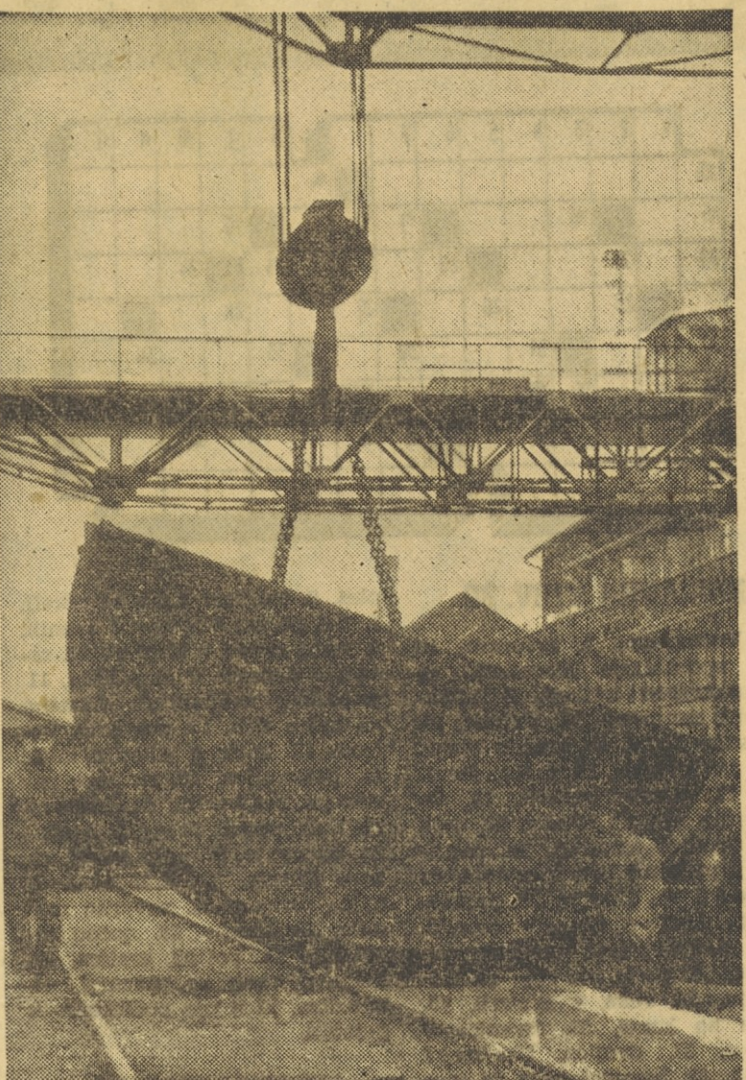
Za izpolnitev vseh teh nalog pa bo treba seveda marsikaj obnoviti, rekonstruirati in dograditi. Ob zaključku te rekonstrukcije in ko bo podjetje gospodarsko in proizvodno zaokroženo celota, bo znašal bruto produkt že okoli 16 milijard dinarjev.

DELAVEC — PODJETJE — SKUPNOST

Omenili smo že, da so morali v Železarni Štore vsa leta po vojni zelo intenzivno skrbeti za strokovno izobraževanje zaposlenih. Od leta 1950 je opravilo izpite za polkvalificirane delavce 234 zaposlenih, za kvalificirane delavce 286 zaposlenih, za visokokvalificirane delavce pa 66 zaposlenih. Razen tega je 23 nameščenec opravilo strokovni izpit, 12 zaposlenih pa je obiskovalo in z uspehom zaključilo strokovni tečaj za skladiščno službo.

Delavski svet se dobro zaveda, da bodo morali v prihodnje še bolj razširiti področje izobraževanja. Prav zato so že ustanovili izobraževalni center, ki pa za sedaj še ni dobil svoje dokončne oblike.

Kolektiv je v preteklih letih porabil za izobraževanje povprečno 2,5 milijona dinarjev na leto, letos pa je delavski svet namenil za izobraževanje kar 10 milijonov dinarjev.

Cepprav se je moral kolektiv vsa leta prizadevati predvsem za povečanje proizvodnje, za boljše gospodarjenje in za izboljšanje kvalitete izdelkov, ni nikdar zanemarjal skrbi za delovnega človeka. V desetletnem obdobju delavskega upravljanja so vložili v družbeni standard 452 milijonov dinarjev. S tem denarjem so zgradili 17 stanovanjskih poslopj s 134 stanovanji, gradilo pa še dva bloka z 32 stanovanji. Podjetje ima sedaj 500 družinskih članov. Za je od teh skoraj polovica v zelo slabem stanju in zahteva vsako leto mnogo sredstev za popravila. Stanovanjsko vprašanje je v tem podjetju še vedno zelo pereče. Mnogo zaposlenih prihaja namreč na delo iz zelo oddaljenih krajev. Analiza je ugotovila, da povprečno vsak zaposleni porabi 23,3 % svojega delovnega časa za pot na delo in z dela.

Da bi omogočili delavcem boljši prihod na delo, so že lani uvedli avtobusni prevoz delavcev iz nekaterih oddaljenih krajev. Zdal se vozi na delo z avtobusi 357 zaposlenih. Same lani so za te prevoze dali več kakor 4 milijone dinarjev. Ker se dobro zavedajo, da takšni prevozi v perspektivi niso gospodarni, bodo v prihodnje še več vlagali v stanovanjsko graditve.

Letos so uvedli v Železarni tudi toplo malico. Čeprav je malica po kalorični in biološki vrednosti zelo dobra, je sila poceni. Prav zato jo delavci kaj radi uživajo. Vsak dan jo prejema več kakor 1200 zaposlenih. Razen tega ima kolektiv tudi okrepevalnico s hladnimi jedili, ki ima prav 'lep promet'.

Ko govorimo o skrbi za delovnega človeka, ne moremo mimo pozornosti, ki so jo v Železarni Štore posvečali higijensko tehnični zaščiti. Poseben velik uspeh so dosegli pri zmanjšanju nezdgo. Pred desetimi leti, se pravi preden so dobili delavsko upravljanje in preden so delavci sami začeli skrbeti za red in varnost, se je vsako leto ponesrečilo skoraj 30 % zaposlenih, danes pa doživlja na leto le 11 % zaposlenih nezdgo. V Železarni Štore so ugotovili, da zelo močno vpliva na nezdgo tudi utrujenost delavcev, ki jo povzroča dolga pot na delo. Z analizo so ugotovili, da se ponesreči štirikrat več delavcev, ki imajo 20 kilometrov dolgo pot na delo, kakor pa tistih, ki imajo manj kakor pet kilometrov dolga pot. Tudi ta pokazatelj jih vse bolj spodbuja h kar najboljšeji stanovanjski graditvi.

VSİ SO DELALI

Kolektiv Železarne Štore pa ne živi sam zase, odtrgan od kraja in okolice. Hkrati z razvojem podjetja so se razvijale tudi Štore. Kolektiv je veliko napravil pri urejanju komunalnih in drugih

problemov kraja. Tudi v prihodnje bo kolektiv Železarne škrbel za splošen razvoj Štor. Posebej bodo skušali urediti problem pomanjkanja šolskih prostorov ter vzdrževanja starejših stanovanjskih poslopj in ureditve poti in cest. Velike potrebe, hkrati pa pomanjkanje denarja je kolektiv navedel na misel, da bi bilo mogoče s prostovoljnimi delom opraviti mnogo več kot sicer. Z neverjetnim poletom so se zaposleni oprijeli te misli. Vsak dan so se zbirale skupine, ki so gradile na tem ali onem objektu. Sodelovali so domači vsi. Razveseljivo je, da so prihajali na prostovoljno delo tudi tisti, ki stanujejo po 15 in več kilometrov od podjetja in ki živijo v območjih, kjer od svojega prostovoljnega dela ne bodo imeli neposredne koristi.

Poglaviti pobudnik akcije prostovoljnega dela je bil predvsem tovarniški komite Zveze komunistov in pa sindikalna podružnica. Pobuda Železarne pa je imela svoj odmev tudi v terenski organizaciji SZDL ter v drugih organizacijah in društvih. Prav zato lahko rečemo, da je bilo prostovoljno delo pravzaprav skupna akcija vseh Štorovčanov. Lani in letos je kolektiv opravil skupaj 145.000 prostovoljnih delovnih ur, v prihodnjem letu pa pričakujejo, da jih bo treba opraviti še 30.000.

S prostovoljnimi delom je bilo urejenih več zelo perečih problemov. Naj omenimo samo najznamenitejše. Zgrajen je bil vodovod, ki bo za 30 let kljub nenehnemu povečevanju Štor zagotovil vsemu območju v zadostnih količinah zdravo pitno vodo. Kmalu bodo dograjeni vsi poglaviti športni objekti: telovadnica, dvostezno kegljišče, še posebej pa stadion. Stadion, ki so ga odprli ob proslavljanju 10-letnice delavskega samoupravljanja, je eden najlepših tovrstnih športnih objektov. Urejaljo tudi dom ljudske tehnike, v katerem bodo tudi razni servisi in pa prostori za splošno družbeno izživljanje prebivalstva. Veliko pridobitev bo za Štore pomenil tudi Dom Zveze borcev na Svetini.

ZELEZARNI IZ ŠTOR S PONOSOM GLEDAJO NA POT, KI SO JO PREHODILI V DESETLETNEM OBDOBJU DELAVSKEGA UPRAVLJANJA, HKRATI PA S TRDNO VOLJO PRİČAKUJEJO PRIHODNOST, V KATERI BODO STORILI ŠE VEČ IN KI JIM BO TUDI VSAKO LETO VEČ PRINAŠALA.

ZAČETEK JE BIL SLAB

V Štorah je nastalo že leta 1945 prvo podjetje. To se je ukvarjalo s proizvodnjo rjavega premoga. Železarski obrat je nastal leta 1951. Kmalu bodo torej slavili železarji iz Štor že 10-letnico svoje industrije. Tedanji obrat je obsegal kovanje in železovlvaro, poglaviti izdelek pa so bile kovane oklepne ladjske plošče. Na o pred prvo svetovno vojno se je obrat povečal, vendar to povečanje ni bistveno vplivalo na obseg proizvodnje niti na način obratovanja. Proizvodnja je bila skrajno primitivna in je temeljila predvsem na fizičnem izkoriščanju zaposlenih ljudi. Izkoriščene niso bile niti vse zmogljivosti. Tedaj je imela je klarna letno zmogljivost več kakor 14.000 ton surovega železa, proizvajala pa ga je le nekoliko več kakor 8.000 ton. Zaposlenih je bilo

Železarji pri prostovoljni delovni akciji za zgraditev dvosteznega kegljišča

plinsko, vodno in parno gospodarstvo v podjetju.

17. okt. 1950 so dobili v upravljanje Železarno Štore delavci sami. Kolektiv je prevzel zahtevne in težke naloge tako po vsebini kakor tudi po obsegu. Železarna je bila pred velikimi investicijami in rekonstrukcijami. Zahteve so terjale čimvečje povečanje proizvodnje, razširitev asortimenta končnih izdelkov in izboljšanje organizacije proizvodnje. Največja naloga pa je bila usvojitev proizvodnje valjev, kakor tudi ostalih izdelkov iz litega železa, ki smo jih do tedaj izključno uvažali. Skoraj poglavita skrb organov samoupravljanja je bila sprito naglega do-

tom 1958 se je njihov bruto dohodek povečal skoraj za 2 milijardi, čeprav v zadnjih dveh letih niso opravili večjih investicij oziroma rekonstrukcij. Povečanje bruto dohodka je predvsem posledica povečanja proizvodnje zaradi spodbudnejšega nagrajevanja in boljše organizacije dela, uvedbe novih izdelkov v valjarni in jeklarni, precej pa tudi zaradi izdelovanja kvalitetnejših valjev. Valji železarne Štore so bili pri potrošnikih zelo ugodno ocenjeni, zato jim prav to daje spodbude za nadaljnje povečanje proizvodnje. Tudi izboljšanje kvalitete litine, ki jo sedaj že precej uporabljajo za izdelavo odlikov za motorno, strojno in ladijsko industrijo, jim je prineslo močno afirmacijo.

Produktivnost dela, merjena na temeljih proizvodnje po fizičnem obsegu in številu zaposlenih, se je povečala za dvakrat. S tem uspehom pa kolektiv še ni povsem zadovoljen in zato je prav zdaj glavna skrb organov samoupravljanja, da se izboljša organizacija dela in da postavlja takšen sistem nagrajevanja, ki bo do kraja dosledno uveljavil načelo, da bodo vsi prejeti osebni dohodki odraz proizvodnosti in gospodarnosti dela.

V prihodnjem obdobju nameravajo povečati proizvodnost zlasti še z uvedbo avtomatizacije in mehanizacije na vseh delovnih področjih, ker je to tehnično izvedljivo.

VLAGANJA NISO BILA ZAMAN

V letih po vojni je bila v Železarni Štore zelo živahna investicijska dejavnost. Za gospodarske namene je bilo investiranih okoli 4 milijarde 230 milijonov dinarjev, da se izboljša organizacija dela in da postavijo takšen sistem nagrajevanja, ki bo do kraja dosledno uveljavil načelo, da bodo vsi prejeti osebni dohodki odraz proizvodnosti in gospodarnosti dela.

Precejšen del investicijskih sredstev je dal kolektiv iz svojih sredstev.

V tem obdobju sta bila zgrajena dva nova objekta: elektroplavž in aglomeracija ter obdelovalnica valjev. Obsežna rekonstrukcija (tako glede gradbenih del kakor tudi strojne opreme) je bila opravljena v livarni. Tudi v ostalih obratih so marsikaj rekonstruirali. Tako so v jeklarni popolnoma mehanizirali vložek ter uvedli mazutno kurjavo. V valjarni so elektrificirali grobo ter predrgo. Zgradili so tudi novo potisno peč. Mnoge tehnične izboljšave so bile opravljene na skoraj vseh področjih proizvodnje, kar je bistveno vplivalo na obsežnost in kvaliteto proizvodnje.

Letos gradi podjetje — s svojimi sredstvi — kislikarno in laboratorij. Ta investicija bo prav tako znatno vplivala na povečanje proizvodnje in na izboljšanje kvalitete. Z novim laboratorijem bodo postavljali tudi temelji že čim hitreje in kar najboljše kontrole kvalitete proizvodov, ki jih že izdelujejo in za intenzivnejše preučevanje novih tehnoloških postopkov, novih metod dela in pa kvalitete še neusvojenih proizvodov.

OBTETI ZA PRIHODNOST

V prihodnosti si ohetajo železarji iz Štor še marsikakšno spremembo. Na področju valjanega jekla bodo skušali usvojiti proizvodnjo vseh vrst vzmetnega jekla za železnico in avtomobilsko industrijo. V program so vključena tudi jekla za cementacijo in poboljšanje ter nekatere vrste nizko legiranih jekel. Usvojili so proizvodnjo posebnih profilov za potrebe naše strojogradnje, ki smo jih še do pred kratkim v celoti uvažali. Obsežna rekonstrukcija, ki jo prihodnje enakovredni uvoženim. Pri odlikih pa lahko omenimo proizvodnjo kvalitetnih modificiranih

Slavnostni sprevod proizvajalcev iz Štor na novi stadion na Lipi, kjer je bilo 25. septembra množično zborovanje

lo komaj 280 ljudi, čeprav bi jih lahko, če bi bilo obratovanje neprekinjeno in če bi bile vse zmogljivosti izkoriščene, zaposlili več kakor 500.

KLJUB TEŽAVAM — NAGEL RAZVOJ

Razmere po drugi svetovni vojni so bile zelo slabe. Podjetje je bilo precej upoštevano. Tudi strokovnjakov ni bilo, ker so bili pred te večinoma zaposleni tujci, ki so iz razumljivih razlogov ob osvoboditvi pobegnili.

ka nove delovne sile kar najučinkovitejše strokovno izpopolnjevanje. Notranje odnose med delovnimi mesti so uredili že leta 1955 z uporabo analitične metode ocenitve delovnih mest. Bili so med prvimi, ki so s svojimi izkušnjami precej prispevali k razvoju sodobnega načina nagrajevanja. Tako so precejšnjo skrb posvečali organizaciji dela, ki je danes že izredno učinkovito urejena.

Za mladi delavski svet in za ves kolektiv, ki je tedaj šele dojemal, kaj je delavsko upravljanje, so bile naloge težke, toda totili so

S slavnostne seje Delavskega sveta Železarne Štore. Pionirji izročajo pozdravne šopke predsedstvu. Zahvaljuje se jim sedanji predsednik DS tovariš Opaka

